

Kiadja a Magyar Egyszerűs, Kézcsérek
Publiser de Asociația Sportivilor, Chișinău
Published by the Association Playing Area, Chișinău

www.jatekter.ro

Imaginile din prezentarea sunt realizate de T. Stănescu

jăte
ter

2014/2015
X. Chișinău, 1. 2014

TARTALOM

KRITIKA

György Andrea: Üvöltés a rózsaszín dobozból (<i>Hedda Gabler</i> . Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat)	3
Kiss Krisztina: Balkáni tanító mese (<i>A kaukázusi krétakör</i> . Szigligeti Színház, Nagyvárad)	7
Fám Erika: Sült tök, szerelem, kazetofon (<i>Chioggiai csetepaté</i> . Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy)	10
Kovács Eszter: Tét nélküli könnyedség (<i>Charley nénje</i> . Szatmárnémeti Északi Színház, Harag György Társulat)	14

INTERJÚ

Pethő Melánia: Több mint kísérlet (Interjú Albu István színházigazgatóval)	19
Gálovits Zoltán: No bullshit! (Interjú Bogdán Zenkő szabadúszó producerrel)	24

ESSZÉ

Szilágyi-Palkó Csaba: Férfiak túllben: a Trockadero	32
Biró Eszter: Kórusok, szólók. Benyomások a 2017-as müncheni Spielart Fesztiválról	37

KÖNYVRECENZÍÓ

Patkó Éva: Színház és félelem (Thomas Ostermeier <i>Teatrul și frica</i> című könyvéről)	42
Zsidó Ferenc: A kortárs dráma útja? (Paul Emond <i>Ebből se lesz szerelem</i> című kötetéről)	45
Székely Éva: Amiről szó van, arról szó sincs (Joël Pommerat mesedramáiról)	48

TALÁLT KÉP

Isten hozta, Örkény úr! 52

DRÁMA

Anne Lepper: Seymour (Fordította Biró Eszter) 53

György Andrea

ÜVÖLTÉS A RÓZSASZÍN DOBOZBÓL

Hedda Gabler. Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat

Keresztes Attila nagyszínpadi stúdiótérbe helyezett, óvatosan kísérletező előadásai (*Tartuffe, Sirály, Macbeth, Hedda Gabler*) a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház repertoárjának egyre markánsabb vonulatát képviselik, a vásárhelyi közönség pedig úgy tűnik, partnerré vált ezeknek a szimbolikus színházi nyelven megszólaló, intenzív, egyedi látvány- és hangzásvilágú előadásoknak a befogadásában.

Keresztes Attila új *Hedda Gablere* (a drámát először 2012-ben rendezte a Szegedi Kisszínházban) rózsaszín dobozba zárt néma üvöltés. A színpadkép egy stilizált, modern szobabelsőt idéz. A rózsaszínű teret ugyanilyen színű, téglalap alakú heverők tagolják (kettő derékszögben, egymás meghosszabbításában, egy harmadik a nézőtérrel párhuzamosan), a közönséggel szemben a fal mentén pianínó, ezen tárolják az előadás legfontosabb kellékeit, a két pisztolyt, a padlón pedig fekete rózsákkal teli virágváza áll. A lecsupaszított tér a színészi játékra és a világításra irányítja a figyelmet: a díszlet plafonján jól láthatóan, több tíz lámpa sorakozik. A színpadi történetek előrehaladtával a játéktér a világítás függvényében a (pasztell) piros és a rózsaszín különböző színárnyalataiban pompázik: a bibortól az orchideallíán át az ultrabolyáig. Az edeskes, kissé mesterséges színek betolakodnak a látóterünkbe, és egy velejéig hamis cukiságvilágot sejtetnek, amelyről csodálatosan tetszetős fotókat lehet(ne) fellőni közösségi oldalakra, ám semmi közük a valósághoz. A címszereplő, Hedda Gabler (Varga Andrea) élete látszólag tökéletes: van egy fiatal művészettörténész, az akadémiai karrierje elején álló jó módú férje, Jörgen Tesman (Bartha László Zsolt), aki imádja őt, és hosszú európai nászútra viszi; van menő családi otthona: egy mérregdrágán bérelt villa odaadó személyzettel, valamint szerető rokonok és jó barátok veszik körül. Ebben a szűk, giccsesen szép dobozvilágban nézőként mégis a bezártságot, a csapdahelyzetet, a menekülés lehetőségének a hiányát érzékeljük, amit Hedda színre lépése még inkább felerősít: mintha önkívületben lenne, ajkai remegnek a dühtől, annyira feszült, hogy robban. Csorog a könnye, szemei karikásak, vacogó, kislányosan törekeny teste, amelynek körvonalai szinte eltűnnek a térdét verdeső, szuper vastag *oversize* kötött pulóver alatt, szájalmat kelt. Segítséget kér, de nem számíthat senkire. Itt még áldozatnak tűnik.

Még nem kerülnek elő a cselekménybonyolítás szempontjából oly fontos szerepet játszó pisztolyok, amikor a rendezés már egyértelművé teszi, hogy a címszereplőnek, ennek a két lábbon járó, eldördülni készülő pisztolynak az állapota összefüggésben áll apjához, a néhai Gabler tábornokhoz fűződő kapcsolatával. Az előadás kezdésekor a még lesötétített játéktéren, a nézők-

Bíró József, Varga Andrea. Fotó: Rab Zoltán

kel szemben, Tesmanék nappalijának a falára kivetített fekete-fehér portréről egy szemüveges, pofaszakállas, zárt galléros apafigura, Henrik Ibsen figyel szigorúan, és ezt teszi az előadás teljes, 1 óra 50 perces időtartama alatt. Hedda megbabonázva bámulja, majd a felvételtől bejátszott, zaklatott hangulatú Schubert-dal időtartama alatt egyenes vonalon haladva hátrál, aztán hirtelen éles, kilencvenfokos fordulatot véve, a nézőkkel párhuzamosan, szinte a falon átlépve menekül a térből, mintha gépként engedelmessé válna a képen ábrázolt személynek, aki delejes erővel hat rá. Az Ibsen vonásait viselő merev atya, Gabler tábornok értékrendje meghatározza lánya életét, aki maga is néhány katonás vonással rendelkezik: büszke és lenézi a civil, hétköznapi elfoglaltságokat. Leszólja Júlia néni (Kilyén Ilka) kalapját, nem szereti a virágokat, irritálja Elvstedné (Kádár Noémi) dús, göndör szőke haja, lekezezi az alacsonyabb rangúakat. Berte (Biluska Annamária), az idős szolgáló, akire folyamatosan úgy utalnak, mint „a lány”, szinte retteg tőle. Hedda nem riad vissza az erőszaktól sem, és a fegyverek révén érzi azt, hogy uralkodni tud mások felett. Az apjától örökölt pisztolyok beteges kontrollmániája szimbólumaivá lesznek.

Egy olyan előadást látunk, ahol végig vágni lehet a feszültséget, egy pillanatra sincs enyhülés, még a halálban sem. A színpadi dramaturgia szabályainak megfelelően a pisztolyok többször is elsülnek. Már a történelem elején Hedda Brack bírora (Bíró József) kezd játékosan lövöldözni, aztán Ejler Lovborg (Kádár L. Gellért) a Heddától kapott pisztollyal sebesíti meg halálosan magát, végül Hedda ennek a pisztolynak a párjával követ el öngyilkosságot, de ezek az események sem feloldást, sem megoldást nem hoznak. Az előadás hangzásvilágának szerves elemévé válik a szűk tér által többszörösére felerősített, megszokhatatlan fegyverropogás, amely állandó stresszben tartja a nézőt.

A cukorkaszínű díszlet hangulata ellentétben áll a szereplők jórészt fekete-fehér jelmezeivel (csupán a világfi Brack bíró „enged meg” magának egy kis színt: az utolsó jelenetben türközék zoknit és inget visel), amelyek jellembeli ellentéteket is jeleznek. Hedda fekete nadrágja fölött fekete selyem, ujjnélküli topot visel, arra húz először egy szürke, szuper vastag pulóvert, majd azt

lecseréli egy fekete blézerre. Elvstedené fekete rakott szoknyájában és hófehér blúzában templomba készülő eminens iskolás lányra emlékeztet. A két nő megjelenésében is egymás ellentéte. Hedda fiúsrá nyírt, sötétbarna haja a hideget, a sötétséget, ezzel ellentétben riválisa hosszú, dús, szőke göndör haja a melegséget, a világosságot és a termékenységet asszociálja. Hedda ösztönösen féltékeny Thea Elvstedre, mert át tudta törni saját korlátait, szabaddá vált, amikor kilépett kényszerű házasságából, és a tehetséges, nagy jövőjű író, Ejfert Lövborg múzsájává, alkotótársává lett. Kreatív és inspirálni tudja a férfit, akinek új könyve közös lelki gyermekük. Hedda bosszúból elégeti a kéziratot, ám a meggyilkolt lelki gyermek, úgy tűnik, újra életre kel, amikor kiderül, hogy Thea megtartotta a jegyzeteket, Jörgen Tesman pedig bejelenti, hogy életét a megsemmisült kézirat helyreállításának szenteli.

Hedda a saját életét képtelen irányítani, ezért megpróbálja manipulálni a körülötte élőket. Amikor Lövborg először jelenik meg a városban, karrierje felívelőben van, társadalmi megbecsültségre tett szert első könyve megjelenésének köszönhetően, de Hedda módszeresen tönkreteszi az életét. A szabadult alkoholista író ráveszi arra, hogy bort igyon és fogadja el Brack bíró meghívását a kanbuliba, végül pedig elégeti a második könyve egyetlen létező kéziratát. Ezt az irányítási mániás, destruktív, közveszélyes szereplőt Varga Andrea érzékeny alakítása mégis szánni való karakterré teszi, akinek környezete sem erkölcsi nagyságokból, hanem inkább kisstí-lű, képmutató figurákból áll. Ebben a világban mindenki megéri a pénzét. Senki sem az, akinek mutatja magát, de lassan-lassan mindenkiről leolvad a rózsaszín cukormáz. Az életvidám, csöpögősen kedves, érzelgős nagynéni arca a gyászfátyol alatt hullafoltosnak látszik, ajkáról is lefagy az édeskés operettmosoly. Gabler tábornok régi cimborájáról, a tekintélyes Brack bíróról kiderül, hogy házibarátként szeretne bekapcsolódní az ifjú házaspár életébe. Jörgen Tesman, akit felesége szemüvegén keresztül látunk, halálosan unalmas, humortalan és infantilis. Annyira terepszínű, olyan tökéletesen beleolvad a tájba, hogy Bíró József felejthetetlen jelenetében, amikor Brack bíróként tökrészen, tütüben, biciklin kerekedik be a nappaliba, gond nélkül nekitámasztja a jár-

Bíró József, Bartha László Zsolt. Fotó: Bereczky Sándor

művet az ott álldogáló, szintén elázott férjnek. Egy másik jelenetben Jörgen nagynénje, a heverőn ülve, térdein ringatja a nászútról hazatért, újdonsült férjet, és így, torz piétapózban, csendben élvezik a viszontlátás örömét. A középszerű, de szorgalmas és kitartó kutató váratlanul kiegyenesíti meggörnyedt hátát, és egészen férfiasá válik Elvstedné közelségében, akiben lelki társra talál. Mindketten esetlenek, rövidlátók. Jellegzetes mozdulatuk, amellyel leveszik az orrukról a szemüveget, teljesen identikus. Bár nem cinikusan, mint Brack bíró, de ők is részvétlenül konstatálják Hedda öngyilkosságát, hiszen már a közös munka, az elégetett kézirat visszaállításának lázában égnek. Brack bíró eldől a heverőn, unottan bámul a semmibe (talán azon morfondírozik, hogy most új szeretőt kénytelen keresni), hátra sem néz a fegyverdődülésre.

Hedda, hogy bebizonyítsa, ura az életének, öngyilkosságot követ el. Hisz abban a romantikus fantazmagóriában, hogy azt a szabadságot, amelyet életében, a házasság kínálta lehetőségek között nem tudott megélni, a halálában megvalósíthatja. Az egyetlen, akiből meglepő érzelmi reakciót vált ki Hedda családi nappaliban elkövetett öngyilkossága, a portrén szereplő Henrik Ibsen. Ő, aki eddig passzívan, szigorúan összezárt ajakkal figyelte a színen kibontakozó eseményeket, most szélesen elmosolyodik. Ibsen drámája hét szereplő kapcsolatát bontja ki, ám az előadásban egy nyolcadik szereplő is színre lép: maga a drámaíró. Keresztes rendezésének egy új dimenziója tárul fel azáltal, hogy a klasszikus, dramatikus szövegre épülő, azt megjelenítő színházi előadás rendezője a textus íróját is szereplővé teszi. Ez a szokatlan gesztus egyrészt résnyire felnyitja a színpadi reprezentációt, másrészt pedig drámaíró és rendező, textus és teatralitás sokrétű viszonyára is utal. Az előadás ironikusan reflektál az artaud-i teologikus színpadra, amelynek legfontosabb eleme a szerző-isten, a szövegvilág teremtője, az atya, aki jelen van, és figyel, hogy minden az ő elképzelései szerint történjen a színpadon. Ő a zsarnok, akitől a rendező és a színészek, „a mester gondviselészerű akarátának elnyomott tolmácsai” nem tudnak megszabadulni, illetve meg tudnának, de ennek az előadásnak az alkotói nem követnek el apagyilkosságot.

Ugyanannak a sötét, titokzatos dallamnak a felcsendülése a befejezéskor körkörös szerkezetet kölcsönöz az előadásnak. Boros Csaba Schubert *Winterreise* dalciklusának kísérteties *Gute Nacht* című darabját keveri a DJ-pulton, oly módon, hogy a zongorakísérettel előadott dal egyetlen sora ismétlődik újra és újra. Az elakadt lemezen a tenor vég nélkül énekl a „Lass irre Hunde heulen” mondatot, és a megtévelyodott kutyák mintha sosem akarnák abbahagyni az ugatást.

A vásárhelyi *Hedda Gabler* nagyon jó előadás. Annyira jó, hogy még a szigorú Henrik Ibsenből is előcsal egy elismerő mosolyt.

Hedda Gabler. A bemutató dátuma: 2017. december 1.; Marosvásárhelyi Nemzeti Színház, Tompa Miklós Társulat. Rendező: Keresztes Attila; Szerző: Henrik Ibsen; Díszlet: Szőke Zsuzsi; Jelmez: Bianca Imelda Jeremias; Zene: Boros Csaba; Ügyelő: Szakács László; Súlyg: Ferenczi Tóth Katalin; Szereplők: Bartha László Zsolt, Biluska Annamária, Bíró József, Kilyén Ilka, Kádár L. Gellért, Kádár Noémi, Varga Andrea.

Kiss Krisztina

BALKÁNI TANÍTÓ MESE

***A kaukázusi krétakör.* Szigligeti Színház, Nagyvárad**

A nagyváradi Szigligeti Színház az évad elején mutatta be *A kaukázusi krétakör* című előadását Anca Bradu rendezésében. Bertolt Brecht darabjának színrevitele a társulat műfajilag egyre változatosabb repertoárjának remek példája, és úgy tűnik, hogy a társulatnak a rendezővel való közös munkája valóban értékes folyamatokat eredményez – az előadást az alkotók maguk is a legutóbbi együttműködés, *A mi osztályunk* kiforrott folytatásaként látják.

Anca Bradu Brecht-rendezése elsősorban a látvány, a koreográfia és a dráma alapvető gondolatainak elmélyítéséből építkezik, amely ha nem is elidegenítő, de valamilyen szinten látható-reflexív játékmódot igényel a színészekről, amely a társadalmi típuszereplők megteremtésében játszik szerepet.

A történet szempontjából mondhatni három, gyakorlatilag azonban két fontos szálon követjük az eseményeket. A darab szerint egy kerettörténetbe ágyazott színházi előadást látunk: a második világháború idején egy kaukázusi faluban tanácskozás zajlik, két kolhoz vitázik egy völgy felett, majd a kényszerű közös megegyezést megünnepelve egy kínai legendához kapcsolódó előadást adnak elő a jelenlévők – ez a rész teszi ki a továbbiakban a színpadon látható történeteket. (És ha nagyon szeretnénk más jelentést is belezárni a történetbe, a föld tulajdonjoga fölötti vita a centenárium évében különösen aktuális lehetne, de szerencsére ezen nem kell sokáig elidőzni.) A kerettörténet valójában két kevésbé hangsúlyos mozzanatot jelent az előadás elején és végén (a tér közepén egy teherautó platóján zajlik a völgy miatti vita, majd lezárásként, mintegy csoportképbe merevedve, ugyanide térnek vissza a szereplők). Bár megteremtődik a „színház a színházban” jelzése, nem válik meghatározó szervezőelv: az előadás megélné e keret nélkül is. Így marad tehát a kaukázusi krétakör, avagy a jól ismert salomoni bölcsesség példázata, amelyben két szereplő életének meghatározó helyzetváltozását követhetjük.

Egyrészt a fiatal cseléd, Gruse (Tasnádi-Sáhy Noémi) önkéntes ámokfutását, amelynek kezdete egy előkelő, de úton „felejtett” gyerek örökbevételére tehető, a vége pedig egy boldog lezárás, amelyben a gyerek végül az övé marad, és visszakapja hőn szeretett kedvesét, Szimont (Szotyori József) is. A másik történet azé az Acdaké (Kardos M. Róbert), aki írnokból lesz választott bíró, olyan bíró, aki igazságosztó mivoltában a rászorulókat és szegényeket pártján áll, bölcsességével pedig rászedi a panaszos gazdagokat – ugyanakkor bárkitől előszeretettel fogad el borítékba csúsztatott „figyelmességeket”. Míg Tasnádi-Sáhy Noémi Gruséja egy erkölcsileg tiszta, csökönyös karakter, a játékmód pedig mindvégig egyenes ívben halad, a Kardos M. Róbert

által alakított Acdak egy botladozó, a jó és a rossz dilemmájába tudatosan, többször beleütköző figura, akinek ellentmondásos karakterében rengeteg humorlehetőség rejlik. Az előadás végül igazságos döntésekkel és tánccal ér boldog véget.

Az epizódok által fragmentált előadás részeit az Énekes (Dimény Levente) songjai választják el, amelyek reflektálnak a színdarab mozzanataira, a szereplők ki nem mondott gondolataira és érzéseire. Ezek a dalok jelen esetben nem lesznek tipikus, a brechti elidegenítést célzó, nézői ki-zökkentést előidéző énekek, ahogyan az Énekes sem válik le annyira az éppen zajló eseményekről – ez a folytonosság, vagy legalábbis összemosódás azonban nem zavaró, ugyanis a rendezés láthatóan nem arra koncentrál, hogy az Énekes reflexióját tegye egyetlen igazmondó hanggá.

„Utazás a kultúrák között” – mondja Anca Bradu az előadásról, és ezt mondja az Andra Bădulescu Vișniec által megálmodott látvány is, amelyben a jelmezek gazdagsága és változatosága, illetve a díszlet jelzesszerű egyszerűsége jól kiegészítik egymást. A jelmezek széles skálája többnyire a Balkán és a Közel-Kelet népi öltözeteiből inspirálódott. A társadalmi szerepek szerint osztályozva látunk itt előkelő viseletet (pl. a kormányzó, a kormányzóné, a Hájas Herceg esetében), cselédruhát (Gruse, illetve a szakácsnők jelmezében), egyszerű népi öltözetet (a kolhozok parasztjain, a Gruse esküvőjén részt vevő falusiakon), szerzetesi ruhát (a Gruse házassági ceremóniáját levezérlő szerzetesen), katonai egyenruhákat stb. Mindezekon kívül találunk stilizált jelmezeket is, így például a gyerekeket alakító szereplők fehér, óriás babafejeket viselnek, amelyek egy más, a bábszínház felé mutató teátrális irányt vezetnek be a jelmezek terén. A díszlet a részletes, pontosan kidolgozott és variált jelmezekkel szemben jelszerűségével mondhatni a praktikusságra összpontosít: a fekete, lépcsős fémemelvények segítségével a szereplők hol a társadalmi rétegek elkülönülését (lásd a színdarab első jelenete), hol pedig a gleccserek magasságait érzékeltetik. Az emelvényeket kiegészítő térelemek a háttérben kivilágított, felhőre emlékeztető neonok – ez az egyetlen modern elem ebben a folklorisztikus képi világban.

Jelenet az előadásból. Fotó: Mohácsi László Árpád

A Brecht-darabok hangsúlyos szerepet adnak a zenének és koreográfiának. A Paul Dessau szerezte didaktikus és narratív, nem fülbemászó dallamokat tartalmazó dalokat a színpad közepére helyezett zenekar által biztosított élő zene erősíti fel. Ezek a songok nem válnak elég meghatározó részeivé az előadásnak, éneklésük gyakran bizonytalan hangokon történik, emiatt a tartalmuk is elsikkad, és a narráció sajnos töltelékserűvé válik. Ezt a hiányosságot ellensúlyozza viszont a jól megkomponált mozgás és koreográfia jelenléte – az előadás koreográfusa Mălina Andrei. Bár a jelmez és a mozgás nem mindig áll összhangban (például a darab elején a kormányzóné forgó szélű ruhája láthatóan akadályozza a lépcsőn való felsietést), mondhatni, ez részletkérdés. Hiszen az örmény, grúz stb. táncokból ihletődő különleges mozgásvilágok a szemnek kellemes, színes jelenetekkel tarkítják az előadást, akár az ünnepi menyegző jelenetére, akár a közös koreográfiákra gondolunk.

Erősen érezhető, hogy az előadás alkotói egy intenzív tanulmányozási folyamaton vannak túl, ami egyaránt igaz az előbb említett vizuális elemekre, a színészek játékmódjára és a felvetett morális problémákra. A színészek többsége nem-realista játékmódban játszik, kifejező arcjátékuk és teátrális, nagy gesztusaik az eltávolítást, kifigurázást hivatottak előidézni. Ilyen parodisztikusan elrajzolt alakként kiemelhető például Gruse sógornője, Aniko (Ababi Csilla), vagy akár a suhogó mozgású, részeg szerzetes (Dimény Levente) – és a szereplők többségében találunk parodisztikus jegyeket. Gruse és Szimon alakjaiban azonban inkább realista módon megközelített szerelmespárt fedezhetünk fel. Tasnádi-Sáhy Noémi Gruséja egyszerű, fiatal nő, akit a fogadott gyermekéhez és a párjához való szeretet és hűség vezérel. Nem naiv karakter, tetteit tudatos és józan megfontolások vezérlik, és így (maga)biztos pontja a jeleneteknek. Szotyori József Szimonia szerény, visszafogott, de ugyancsak határozott szereplő, akiben szintén nem nagyon látni bizonytalanságot. Ez a fajta magabiztosság és józanság egyrészt pozitívum, másrészt kissé megkérdőjelezi azt, hogy a különböző helyzeteknek akár másfajta kimenetelük is lehetne, másfajta döntési lehetőségekkel.

Anca Bradu rendezése nem egy kifejezetten aktualizált, „kortársiasított” színrevitel, sokkal inkább az egyszerű, lényegi igazságok, örök érvényű igazságkeresés, illetve az egyén és hatalom viszonya kerülnek előtérbe benne. Mindez egy változatos és erős látványvilággal fűszerezve, amelyek megteremtik, hogy a kaukázusi fabula a balkáni térség meséje legyen.

A kaukázusi krétakőr. Bemutató dátuma: 2017. november 5.; Szigligeti Színház, Nagyvárad. Rendező: Anca Bradu. Író: Bertolt Brecht – Paul Dessau; Fordító: Ungár Júlia; Rendezőasszisztens: Kocsis Gyula; Díszlet- és jelmeztervező: Andra Bădulescu Vişniec m. v.; Zenei vezető: Mezei Szilárd m. v.; Koreográfus: Mălina Andrei m. v.; Nyelvészeti tanácsadó: Bozsódi-Nagy Orsolya; Ügyelő: Joó Emília; Szereplők: Ababi Csilla, Csatlós Lóránt, Csepei Márk, Dimény Levente, Dobos Imre, Fábíán Enikő, Fodor Réka, Gajai Ágnes, Hunyadi István, Kardos M. Róbert, Kiss Csaba, Ifj. Kovács Levente, Körner Anna, Sebestyén Hunor, Szabó Eduárd, Szotyori József, Tasnádi-Sáhy Noémi.

Fám Erika

SÜLT TÖK, SZERELEM, KAZETOFON

Chioggiai csetepaté. Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy

A Tamási Áron Színház újévi bemutatóján Carlo Goldoni drámáját, a *Chioggiai csetepatét* Sardar Tagirovsky rendezésében láthatta az érdeklődő közönség. Szilveszteri előadásról van szó, amely bár a vígjáték és a zene irányába mozdul el, mégsem sorolható egyértelműen a felhőtlen zenés-táncos produkciók közé, hanem szervesen illeszkedik a társulat művészsínházi elgondolásába, sajátos műsorpolitikájába. Az olasz komédia komolyan vett adaptációjával, újraértelmezésével találkozhattak így a nézők.

A tenger mint színpadi állandó

Goldoni drámája egy tipikusan olasz környezetben, tipikusan olasz történetfűzér mentén beszél férfiak és nők kapcsolatáról (úgy, hogy közben a nőkről és férfiakról külön-külön is mesél), a közösség és az egyén szerelemhez való viszonyáról, a másokhoz való kötődésről, az egymásrautaltságról. A 250 éves komédia egy Velence melletti halászfalu, Chioggia családjainak minden napjaiba enged betekintést, és színpadi megjelenítésének nehézsége elsősorban abból fakad, hogy miként lehet áthelyezni a történetet időben és térben úgy, hogy a téma megkapja megfelelő kapcsolódási pontjait a nézőkkel. Sardar Tagirovsky kettős időszerkezettel építkezik rendezésében. Nem szakad el teljes egészében a darab 18. századi eszme- és cselekvésrendszerétől, a mindennapok antropológiai adottságaitól, hiszen csipkeverő asszonyok képével indít az előadás, megérkezik a sülttök-árus, autentikus hajókürtöt hallunk megszólalni. A történetet azonban a 70–80-as évek világába lendítik át a jelmezek és a díszlet. Ebben a kettős időben halljuk és látjuk viszont, néhol átírva, átkeretezve a Goldoni-szöveget, azzal a bizonytalansággal, hogy sem egyik, sem másik időben nem tudunk lehorgonyozni. Ebben a köztes idődimenzióban a zenei elemek a közelmúltat idézik. Olyan közismert olasz slágerek hangzanak el – gyakran élő zeneként –, amelyek egy egész korszak (kelet-)európai ízlésvilágát hozzák vissza, gyakran kapcsolódás nélkül a színpadi történetekhez: ezért, mint egy elpattant gyöngyfűzér, hull darabjaira az előadás első két felvonása, ahol a zene nem annyira kötőelemként, mint inkább feldaraboló szünetelemként jelenik meg. Egyedül a tenger, Diána tengere – amely elsősorban verbális szinten, a párbeszédekben jelenik meg, nem vizuálisan – lesz az az állandó, stabil elem, amely egybefogja a történetet, és egységbe olvasztja a várakozást, a megérkezést, a konfúziókat.

Éljenek a nők!

Tagirovsky előadása erőteljesen a nők jelenlétére épül: a férfiak elsősorban mint a nők kiegészítői jelennek meg, nem hoznak valós döntéseket, nincs beleszólásuk a mindennapok alakulásába. Egyedüli kivétel a Pálffy Tibor által játszott Isidoro lehetne, a jegyző, aki kezében tartja az események jó irányba fordulását, de bohókás jellege inkább a játékmester kívülálló feladatkörét ruhazza rá. Az előadás végére a háttérben kibetűzhetővé válik az „Éljenek a chioggiai nők!” felirat, mintegy hangsúlyozva a nők erejét és hatalmát az élet fenntartásának minden területén. A családi összetartás és a rivalizálás, a pletyka és a valóság összekuszálása a női attribútumok tárházába hagyományosan tartozó életelemekek, de egyúttal a bonyodalmak elindítói, amelyeket a jegyző szelíd jóindulata úgyszintén abba az irányba terel, amely a lehető legjobb megoldást kínálja mindenkinek. Isidoro a római istenek mindenhatóságával, de azok szeszélyei nélkül, kellő lazasággal látja át az eseményeket, és nagy-nagy türelemmel, kitartóan, állhatatosan megszervezi mindent. Akár a rendező alteregója is lehetne a jegyző figurája, ezt azonban nem aknázza ki az előadás, pedig nagy valószínűséggel a vígjáték eszköztárával kompatibilis, önreflexív elemként épülhetett volna be, az (ön)íronia és önkritika izgalmas felületét képezhette volna. Az előadásban a férfiak, akik többnyire a tengeren töltik idejük java részét, éppúgy viselkednek, mint a halászhajókon: kívülről várják a megoldást, várják a szerencsét, és ha baj van, akkor egyedül az erőbevetésben látják az egyetlen járható utat, akár a viharok esetében a nyílt vízen. A nők túlharsognak és túlszerveznek mindent, vágyakozásaik inkább a hagyományörzés és önvédelem, a faj és közösség fenntartásának talajában gyökereznek. Azaz: mindenkinek férjhez kell menni.

Páros-páratlan

A sepsiszentgyörgyiek előadása nem a szerelemről, inkább a házasság intézményéről szól. A zenei háttér mintha azt a hamis illúziót próbálná fenntartani, amit a 70–80-as évek popslágerei közvetítettek: van boldogság, van igaz szerelem és az élet szép, napsugaras, reményteli. A har-

D. Albu Annamária, Szalma Hajnalka, Mátray László. Fotó: Barabás Zsolt

madik felvonás egyre inkább nyilvánvalóvá teszi, hogy az illúzióknak ez a világa mégsem teljesen valós, hanem inkább képzeletbeli, és a produkció jó színpadi megoldásokkal a neveltségességig képes fokozni a levegőben lógó kapcsolatok, szerelmek összekovácsolását, hogy diadalittasan elénekelhesse mindenkét a sokszor félbeszakított *Felicita* című dalt. A három fiatal pár egymásra talál, a házasság mint kötelező házi feladat kipipálása elégtétellel tölti el mindnyájukat; katarzis nincs, de az utcabál ereje átütő. A férfi-nő viszonyokat nem sikerült az előadásnak bármilyen irányba elvinni, inkább párhuzamos gesztusok, szavak maradtak a jelenetekből és párbeszédéből. A férfiak és nők valójában nem találkoznak, a felszínen, tangenciálisan súrlódnak inkább. Ennek köszönhetően elmarad a komikus színfolt a párok ábrázolásából, magányos marad mindenki akkor is, amikor kimondják a boldogító igent; a kifigurázásra nincs esély, mert hitelességet színlelnek, miközben látszatokba kapaszkodnak. A megformált karakterek erősek, de egyoldalúak maradnak, anélkül, hogy lehetőséget kaphattak volna a kiteljesedésre. Kicsit a színészi játék rovására megy, hogy a figurának való megfelelési kényszer uralja a színpadi gesztusvilágot: azonosulásra, feloldódásra, átminősülésre nem maradt lehetőség.

Chioggiától Riminiig

Nemcsak időben mozdul el Goldoni története Tagirovsky értelmezésében, hanem kiegészül olyan transzmediális elemekkel, amelyek összetéveszthetetlenül Fellini filmes világát varázsolják színpadra, és a kronológiai elemekre mint cölöpökre épülő előadás ennek köszönhetően emelkedhet ki instabil állapotából. Az előadás azzal kezdődik, hogy megérkezik az öreg bohóc, aki némán, kezében egy „kazetofonnal” átvonul a nézőtéren, majd a színpadra érve megnyomja a kazettás magnó egyik gombját és recsegve-ropogva megszólal egy olasz sláger. A néma öreg Fellini bohócaira emlékeztet, filmjeinek elmaradhatatlan szereplőjére. A néma kislány, aki kedvesen és ártatlanul időközönként áthalad a színpadon, vagy a tolöszékes néma öregasszony, ugyancsak ismerős figurák Fellini filmjeiből, és ezekre való utalásként érthetjük a fátylakkal elkendőzött

Kovács Kati, Pálffy Tibor, Rácz Endre. Fotó: Barabás Zsolt

háttér sejtelmes hangulatát a harmadik felvonásban. Világosan aligha érzékelhető és érthető tartalmak ezek a laikus néző számára, és aligha lehet racionális kapcsolópontokat találni Goldoni és Fellini világa között, azonban a tenger, a tengerparti város, az olasz életérzés sokszor cseng egybe a két különböző szerző esetében.

Távolságmérők

Tagirovsky rendezése számos olyan elemet tartalmaz, amely sok esetben kilendíthetné a holt-pont felé zuhanó pillanatokat, amikor elerőtlenedett a feldarabolt, a musical felé elcsúszni kívánó szilveszteri produkció. A távol lévő férfiak fényképei megjelennek a várakozó nők mellett az előadás legelején, és izgalmas felkiáltójelek lehetnek volna a hiányszimbólumként működő fotók, de röpké jelenlétük után nem kerültek újra használatba. Az ellentmondásosság felhőjét csak erősíti a csipkeverés kezdeti jelenete, mert ezzel újra időutazásra kényszerül a néző, a 18. század hangulatát kellene megtapasztalnia rövidke időre, hogy újra visszaröppenjen a 20. század második felének Olaszországába. A színpadra bekerülő pár kék hordó, amely egyszerre realiztikus és titokzatos jelentéstartalmakat is hordoz, és a színpadon látható díszletelemek jó távolságmérők lehetnek volna – sokszor szolgálhatták volna a csetepaté, a félreértések felerősített ábrázolását, hogy minél hangsúlyosabb legyen az elszakadt nők és férfiak értetlensége és kommunikációképtelensége. Tagirovsky eddigi előadásaiából ítélve, aligha a vígjáték színpadi kihívásaiban érzi leginkább otthon magát. A szentgyörgyi társulattal közösen alkotott Úrhatnám polgár, illetve a *Meggyeskert* kiváló szerzői művek, amelyekben könnyedén felismerhetőek az alkotó sajátos kézzeljegyei; ezek az előadások egyszerre jelentettek élményt és kihívást a nézők számára.

Dove sta Zaza?

A zene az előadás gerincét képezi. Folyamatosan felcsendülnek ismert olasz dalok, kevésbé háttérzeneként, inkább élő zene formájában, amely a színészek közreműködésével valósul meg. Ez a gerinc mégsem tartja meg teljes egészében az előadás testét, a színészi játék és a jelenetek sokszor futnak párhuzamosan a hangélménnyel és a nosztalgiával, amit a megidézett zenei világ generál. A harmadik jelenet a leghomogénebb zenetörténet-vonalra épülő rész, részben sikerül ellenpontoznia a hiányérzetet, amelyet az első két felvonás hagy maga után. A meglepetésrésze az előadásnak voltaképpen ráadás. Mikor már úgy tűnik, hogy véget ért, mert a Goldoni által kreált történet minden elemével találkozunk, következik egy kiemelkedő zárójelenet, amelyben Vincenzo bácsi teljes értékű – korábban megelőlegezett – metamorfózisát látjuk, amint öreg halászból átváltozik nővé, bohóccá, énekesé, és a rekedt hangú, fuldokló öregemberből eleven díva születik. Pál Ferenczi Gyöngyi a kettős szerepet és az átváltozást mesterien illesztette össze, könnyedén oldotta fel a történet által közvetített idilli naivitást, pozitív determinizmust, és átlendítette azt a kétely fájdalommentes, megbocsátó dimenziójába, miközben a második világháború idején született *Dove sta Zaza?* című olasz dalt úgy énekelte, hogy visszaléphettünk vele a mindenkori olasz érzelmvilágba.

A *Chioggiai csetepaté* Tagirovsky értelmezésében nem nyújtott lehetőséget arra, hogy nézőként közelebb kerüljünk a szerelem jelenségéhez, még a megkérdőjelezés szintjén sem. Inkább az alkotói-rendezői bizonytalanságok labirintusába kerülhettünk, Ariadne fonala nélkül.

Chioggiai csetepaté. Bemutató dátuma: 2018. január 3.; Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy. Rendező: Sardar Tagirovsky; Író: Carlo Goldoni; Fordító: Török Tamara; Dramaturg: Sényi Fanni; Díslettervező: Bartha József; Jelmeztervező: Bajkó Blanka Alíz; Zeneszerző: Katona Dávid; Koreográfus: Bezsán Noémi; Light design: Bányai Tamás; Szereplők: Beczásy Áron, Benedek Ágnes, D. Albu Annamária, Derzsi Dezső, Erdei Gábor, Fekete Lovas Zsolt, Gajzágó Zsuzsa, Kolcsár József, Korodi Janka, Kovács Kati, Kónya-Ütő Bence, Mátray László, Nagy Alfréd, Pál Ferenczi Gyöngyi, Pálffy Tibor, Rác Endre, Szakács László, Szalma Hajnalka, Vass Zsuzsanna.

Kovács Eszter

TÉT NÉLKÜLI KÖNNYEDSÉG

Charley néne. Szatmárnémeti Északi Színház, Harag György Társulat

Valójában mindegy is, hogy biztos vagy bizonytalan kézzel nyúl az ember egy zenés darabhoz, Szatmáron már az olvasópróbán borítékolható, hogy ha jó, ha rossz, ez akkor is közönségsiker lesz. Olyan évtizedes hagyományai vannak ezen a helyen a szilveszteri operett-előadásoknak, zenés vígjátékoknak és kabaréknak, hogy a nézők egy része úgy veszi meg jegyét az óév búcsúztató produkcióra, hogy sokszor még az előadás címével sincs tisztában, nem érdekli a sztori, vagy hogy kik az alkotók, csupán szemfülesen, a program meghirdetése után igyekszik mihamarabb betérni a jegyirodába és kérni egy jegyet „a szilveszteri kabaréra”. Igen, műfaj szempontjából mindegy, hogy mi van épp műsoron: operett, zenés vígjáték, bohózat vagy bármi más, szilveszterkor a szatmári közönségnek szórakozás dukál. A bérletszünetben is játszott előadásokra akkora az érdeklődés minden évben, hogy már hetekkel a premier előtt sem lehet belépőt kapni rájuk. Ilyenkor még azok is eljönnek színházba (és családtagjaikat is elhosszák), akik az év többi napján még a felújított épület közelébe se mennek. Nem tudni pontosan, mikor és hogyan, de a szatmári szilveszteri előadások státuszszimbólummá nőttek ki magukat.

Akik kicsit is ismerik a szatmári közönséget, azok tudják, hogy itt szívügye a nézőknek a színház. De talán a színháznál is jobban szeretik, ha úgy érzik, megkapják azt, ami ezért a szeretetért és támogatásért jár nekik. Esetünkben a zenés előadásokat, amelyeknek Szatmáron tradíciója van. Míg nem a több mint másfél évszázados szatmárnémeti színjátszást 1948-ban hatalmi erővel megszüntették és az államosítás utolérte a szatmári magyar színjátszást is, a városban nem ritkán 20 bemutató előadást is tartottak egy évben, ezek pedig nagy részben operettek, zenés előadások voltak. Ezzel ellentétben a Harag György által vezetett társulat, miután 1956-ban Nagybányáról Szatmárra költözött, szándékosan olyan évadprogramokat hirdetett, amelyben egyedül a szilveszteri műsor képviselte a vidám zenés műfaj kategóriáját. A hatvanas évek végén két-három évente került színpadra egy-egy zenés vígjáték, hiszen a repertoár gerince akkoriban inkább az irodalmi művekre épült. Ám a nyolcvanas évek néha elviselhetetlennek tűnő politikai nyomása, a hiánygazdaság és természetesen a közönségigény egy máig tartó hagyományt teremtett. A szatmári bérlettulajdonosok zöme nem nyomort és sanyarú sorsokat akart viszontlátni a színpadon, nem a napi gondokkal akart szembesülni, hanem szórakozni kívánt, egy-két óra erejéig megfedkezni arról, ami a mindennapokban nyomasztotta. Talán éppen e máig élő mentalitás miatt várják még mindig nagy lelkesedéssel itt a szilveszteri előadásokat, hiszen ez, ha csak néhány óra erejéig is, de még mindig működik.

2017. december végén a szatmárnémeti Harag György Társulat egy vaudeville-t, vagyis egy műfajilag francia gyökerekkel rendelkező énekes bohózatot vitt színre. A habkönnyű vígjáték, ami legendás, fülbemászó dallamokra alapoz és nem kis mértékben közönségkedvenc is, a *Charley* nénye volt, amit a nézők mindenhol és minden időben szívesen látnak viszont a színpadon. A darab az egyik legtöbbet játszott klasszikus a maga nemében, közel ötven nyelvre lefordították már. A társulat ezzel a döntésével újra biztos kézzel ragadta magához a siker gyeplőjét. A szatmári zenés előadásoknak ugyanis van egy vitathatatlanul jellegzetes stílusa, sok évtizedes hagyományra épülő játékmódja, melyért nyilván lehet rajongani, de melyek kérdéseket is felvethetnek az emberben, főleg ha már eleget látott belőlük.

A történet két oxfordi fiatalember elhatározásával indul, hogy szerelmet valljanak szívük választottjainak. Charley és Jack pezsgős villásreggelire invitálja a két lányt, Kittyt és Annie-t, ám ők gardedám nélkül nem tehetnek eleget a meghívásnak, ezért pont kapóra jön Charley nénikéjének, az özvegy milliomosnőnek érkezése, akit repesve várnak. A néni viszont nem jön, így kényszermegoldásképp meggyőzik barátjukat, Babberley-t, hogy játssza el ő Donna Lucia szerepét. A barát kisebb huzavona után belemegy a szerepjátékba, ám idővel mégis betoppan a késve érkező rokonhölgy, megérkezik Jack, és a lányok nevelőapja, Babberley rég nem látott szerelme is befut, vagyis nagy hirtelenjében minden a feje tetejére áll.

Brandon Thomas szövegeibe, Aldobolyi Nagy György zenéjébe és Szenes Iván dalszövegeibe a könnyedség, játékosság, a derű mélyen bele van vésve, ám a szatmári előadásban mindez valahogy mégis rejtve marad. Persze bármikor lehet a zenés-táncos produkció poénjain nevetni (hiszen erre igény is van), egy női ruhába bújtatott férfi színész is szórakoztató tud lenni, a jól ismert, örökzöld, nem kicsit cukormázos slágerek megdobogtatják a nézők szívét, a szituációkból adódó félreértések pedig a jelenetek előre haladtával úgy nőnek egyre nagyobbra, mint a magunk előtt görgetett hógolyók, ám ez mégis kevésnek bizonyul. Hiányzik az előadás sava-

Jelenet az előadásból. Fotó: Czinkel László

Jelenet az előadásból. Fotó: Czinzel László

borsa, valami, ami megkülönböztetné azt az előző évek hasonló kaptafájára felhúzott szilveszteri előadásaitól.

Hogyan is néznek ki ezek? Például ritkán áll a szerep a középpontban, sokkal inkább a színész és személye viszi el a hátán a produkciót. Nincs jellemfejlődés, ezért nagy ívű szerepek sincsenek, dramaturgiai szempontból pedig a történet csak köret, ami kitölti a köztes időt két közismert dalbetét között. A gesztusok élénkek, gyakran fület bántóan természetellenesek a hangsúlyok, van kikacsingatás a nézőtérre (amiért odavan a közönség), és manírból is lehetett már sokat látni. Persze hosszan lehetne elemezni, hogy jó-e ez így, de a nézettségi adatok és a telt házak azt bizonyítják, hogy minden a lehető legjobb módon történik. Így is.

Sejthető, hogy nem egyszerű ezeket a típusú darabokat sem megrendezni, sem eljátszani, és valódi sikerre vinni is csak első látásra tűnik könnyűnek. A Bessenyei István által rendezett, a műfaj klasszikusaként számon tartott darab ez esetben mégiscsak egy minimálcélt, a könnyed szórakoztatást tűzte ki maga elé. Azt, hogy a vicces mondatok viccesen hangozzanak el, a félreértések sorozata rendkívüli komikumforrásként működhessen, a sztori egyszerűen követhető legyen, és ha csak néhány percig, de térjen vissza a szerelem rózsaszín illúziója, vagyis, hogy az minden akadályt és távolságot legyőz, a szereplők pedig természetesen a végén egymáséi lesznek, így a happy end garantált. Bár szerelmi szál jócskán akad a darabban, és az előadás végére mindenki megtalálja a párját – a tíz szereplőből csupán ketten, az inas és a lányokat vasökölrel kézben tartó apa maradnak pártában –, mégsem hittem el pillanatra sem, hogy itt tényleg szerelmes bárki a másikba. „Az életben legjobb a szerelem” – dúdolja együtt Donna Lucia és Ella Delahay, ám itt senki se tűnik boldognak attól, hogy ténylegesen megtalálta a másik felét. Minden nehézség ellenére persze szépen kialakulnak a darab végére a párok, de a beteljesült szerelemhez mindenki esetében rögzös út vezet. Először is Jack és Charley el kell érje, hogy eljőjön a reggelire Kitty és Annie, hogy végre nyíltan beszélhessenek házassági szándékukról. Közben betoppan Babberley, aki egy lány után sóváróg, de aztán barátai segítségére siet és női ruhába bújlik, nem sejtve, hogy Ella Delahay, vagyis régen látott szíve hölgye majd Donna Luciával érkezik a fiúk

házához. Szegény lánynak nem könnyíti meg a dolgát, hogy szerelmét piros női ruhában, fekete parókában látja viszont, sokáig hinni se akar a szemének és a nyilvánvaló ténynek. Időközben a darab korosodóbb férfiai, az öreg Spittigue és Jack apja, az ezredes Charley néniének kegyeire utazik: Spittigue önző, vagyonosodási szándékból, míg az ezredes kompromisszumként és egy kis pénzszerzés céljából, de még mindig ő jön ki jobban a dologból...

A színészek többnyire egyéni intuíciónál próbálják megoldani a helyzeteket, néha egy kis ripacskodással, felerősített gesztusokkal, apróbb-finomabb fogásokkal színesítik karaktereiket. Bár érezhető, hogy megfeszítetten igyekeznek működtetni a komikus jeleneteket, ezek többsége akkor kezd el igazán élni és hihetővé válni, amikor nem játszanak rá „erőből”, csak komolyan veszik magukat és a problémájukat. Az előadás egyik legőszintébb jelenete, mikor a Babberley-t alakító Nagy Csongor Zsolt kalapjától és parókájától megválva, de még mindig női ruhában le-rogynak, férfias mozdulattal feltűri a ruháját, italt kér, rágyújt egy szivarra, mert már elege van az egész színjátékából és szívesebben lenne ő is inkább újra szerelmes férfi, mintsem a Charley néniét alakító piti csaló. A tűzpiros ruhába bújtatott álnéni mozdulatai egyébként is ritkán kecsesek és nőiesek, kicsit trampli, kicsit esetlen, akiről csak az nem látja, hogy férfi, aki éppen nem akarja. A hangja sem mindig dallamos, érezni, hogy keresi, mikor kell magasan és mélyen szólnia. Az előadás első felében a Brasettet alakító Nagy Orbánra kaptam fel a fejem, aki nem csak sztepp-tudásával mutat valami újat az énekben és táncban már kifulladásig látszó Péter Attila Zsolt (Jack) és Gaál Gyula (Charley) mellett, de aki alig feltűnő, ám annál finomabban adagolt iróniával viszonyul a nem kicsit neveléses, rongyrazó gazdáik felé. Teszi ezt úgy, hogy nem fél néha egy-egy grimasszal rásegíteni a dologra, de csakis a jó ízlés határain belül. Minél magasabbra emeli fejét munkaadóival szemben, annál jobban érezni, hogy mekkorát „zuhannak” a szemében.

A két Spittigue lány, Kitty (Bándi Johanna) és Annie (Laczkó Tekla) olyanok és úgy mozognak, mintha csak marionettbábok lennének, és érezhetően semmi mást nem akarnak az élettől, csak férjhez menni. Az öreg Spittigue-t (Diószegi Attila) szigorú gyámként, zord pillantásokkal, dörgő

Jelenet az előadásból. Fotó: Czinzél László

hanggal ismerjük meg, és ez mit sem változik a darab végéig. Többször kerített hatalmába az érzés, mintha a színész egy számára teljesen idegen testben (és talán műfajban?) mozogna. Sir Francis Topplebee, nyugalmazott indiai ezredes (Rappert-Vencz Gábor) karaktere a legfinomabban felépített az összes szereplő közül, érezni rajta egyfajta kiegyensúlyozottságot és azt, hogy apróbb gesztusai (még a cigarettára gyújtása) mögött is gondolat van. László Zita Donna Luciája elegáns és kecses, míg Bogár Barbara Ellája a ruhájával együtt valahogy beleolvad a díszletbe.

Úgy gondolom, egy zenés vígjátéknak is ugyanaz a titka, mint sok más előadásnak: a jó színész, aki legyen akármilyen valótlan, blőd szituációba belehelyezve, hitelesnek kell maradnia akkor is, ha beszél, de akkor is, ha beszéd helyett énekel, és hozzá még táncol is. A táncbetétek konvencionális, kicsit laposabb, egyhangúbb koreográfiákra épültek (koreográfus: Bordás Attila/Gabriela Tánase), ezen pedig nem segített, hogy az új-zélandi rögbíválogatott hakatáncával próbálták színesíteni a mozgásokat. Ismét látni véltük a megbocsátható tény, hogy a szatmári színház prózai színház, és az is marad, így nem kellett feltétlenül azt várnunk a színészekről, hogy bizonyos helyzetekben egyszerre menjen az éneklés a táncsal.

Az előadás tempója sokszor döcögős (pedig műfaji adottságából adódóan fokozódnia kellene), a játék ritmusa széteső, és gyakran támadt az az érzésem, mintha minden egyes jelenetet a nulláról kezdtek volna újra és újra felépíteni a szereplők. Bár klasszikusnak számító darabról van szó, látni modernebb adaptációkat is belőle. A szatmáriak érezhetően egy igazán elegáns, százas eleji, polgári miliőt idéző előadást igyekeztek összehozni, ahol bár első látásra nagy a fényűzés, a szereplők nem ritkán garasoskodnak, egymástól kérnek kölcsön és nem rettennek el egy kis pezsgőlopástól sem, ha a helyzet éppen úgy hozza.

Szabó Anna jelmezei főleg a női karaktereknél látványosak, már-már vakítóan színesek, amelyekre nem lehet nem odafigyelni. A díszletet illetően (díszlettervező: Cristian Gătina m. v.) minden elég szimmetrikus; ugyan nincs túlzásúfolság, ami nem baj, hiszen a színészeknek térre van szükségük a táncos jelenetekhez, ám mégis inkább szegényesebbre, takarékosabbra sikerült a látvány, amit egy szilveszteri előadásnál valahogy nem lehet megbocsátani.

Összességében szívesen látnék végre szilveszterkor egy olyan előadást, amiben megvan a játék igazsága, ami úgy könnyed, hogy sallang- és sablonmentes tud maradni, és ami szórakoztat, de azt igényesen teszi. Szatmáron szilveszteri előadásra járni igazi közösségi élmény, amitől nem szabad megfosztani a nézőt, ám a már jól bejáratott hagyományok ismétlésétől érdemes lenne néhány év után végre megválni, hogy ne essen a társulat a belekényelmesedés csapdájába, hiszen közönségigényeket nem csak lehet, de kell is teremteni. Frissítésre, újraértelmezésre lenne szükség a szilveszteri előadások koncepcióját illetően, hogy ne mindig megszólalásig hasonló előadásokat kapjon a néző, hogy végre ne csak egy-egy cím különböztesse meg az óvbúcsúztató produkciókat egymástól.

Charley nénye. Bemutató: 2017. december 29.; Szatmárnémeti Északi Színház, Harag György Társulat; Rendező: Bessenyei István. Szerző: Brandon Thomas – Aldobolyi Nagy György – Szenes Iván; Fordító: Fáy I. Béla; Díszlettervező: Cristian Gătina m. v.; Jelmeztervező: Szabó Anna; Zenei vezető/karmester: Manfrédi Annamária; Koreográfus: Bordás Attila/Gabriela Tánase; Ügyelő/súgó: Varga Katalin. Rendezőasszisztens: Keresztes Ágnes. Szereplők: Bándi Johanna, Bogár Barbara, Diószegi Attila, Gaál Gyula, Laczkó Tekla, László Zita, Nagy Csongor Zsolt, Nagy Orbán, Péter Attila Zsolt, Rappert-Vencz Gábor.

Pethő Melánia

TÖBB MINT KÍSÉRLET

Beszélgetés Albu Istvánnal, a gyergyószentmiklósi Figura Stúdió Színház vezetőjével

Kicsit több mint egy éve menedzseled a Figurát. Alkotói múlttal olyan területet választottál, amihez elengedhetetlen a gazdasági felkészültség. Hogyan boldogulsz?

A gazdasági területtől félttem a legjobban, hiszen ezzel kapcsolatban nem volt semmiféle tapasztalatom. Korábban több munkakörbe is belekóstoltam már a Kolozsvári Állami Magyar Színháznál, rendezőként pedig ismertem a Figurát, lévén, hogy többször dolgoztam a társulattal. Tehát a színház kapcsán sok mindenbe beleláttam, de ez nem volt elég ahhoz, hogy jó ideig ne kelljen kapkodnom a fejem, ahogy igazgatóként a Figurához kerültem. Azzal kezdtem, hogy össze kellett állítsam a színház költségvetését a következő évre. Ugyan a menedzseri pályázatban ezt már ki kellett dolgozni, de sok mindennel akkor szembesül az ember konkrétan, amikor azokat tapasztalja is. A pályázat megírásakor több mindenbe beleéltem magam, elképzeltem a működtetést, aztán kiderült, hogy a valós helyzet sok mindent nem tesz lehetővé.

Vagyis nem azt találd, amire számítottál?

2016. december elsejétől vezetem a Figurát. Egy hónappal a beiktatásom után több törvény is módosult, ami a színházakat érintette. A béremelés például nagyon jó lépés volt

számunkra, mert így Gyergyószentmiklóson is biztosítani lehet a létminimumot a színház alkalmazottainak, de a fizetésemelés miatt más tervekről kellett lemondani. Máig a legnagyobb nehézségünk, hogy kevesen vagyunk, mindössze huszonhatan: kilenc színész és tizenhét adminisztratív és technikai munkatárs. Ebből kifolyólag mindenkinek több munkakörben kell teljesítenie. Én reménykedtem, hogy fel lehet tornászni ezt a számot, a menedzseri pályázatomban három új állást irányoztam elő, de sajnos egyre sem kaptunk jóváhagyást. Máig sincs portásunk például, ami fontos lenne, mivel a Figura látja el a művelődési ház adminisztrálását, és nagy szükségünk lenne egy beszerzőre is, főként az új közbeszerzési törvény előírásai miatt, hogy csak a legégetőbb hiányosságokat említsem.

Önkormányzati fenntartású a színház, és mint ilyen, eléggé kötöttek az anyagi lehetőségei, adott helyzetekben megszorításokkal kell szembesülnie. Ezek hogyan csapódnak le a Figuránál?

A béremelések nagyban megdobták az önkormányzati intézmények költségeit, a város nehezen igazodott ehhez a helyzethez. Nagy segítség viszont a magyar kormány által a Figura Társaság számára megítélt 70 millió forintos támogatás, amely a Bethlen Gábor

Albu István. Fotó: Bartalis Róbert

Alapkezelő Zrt. lebonyolításával valósult meg. Ezzel az összeggel próbáljuk kiegyensúlyozni valahogyan a deficitet az elkövetkező két évben. A támogatási szerződés értelmében ezt a pénzt produkációs és fenntartási költségek fedezésére lehet elkölteni.

Mindenképpen egyfajta biztonság ahhoz képest, hogy a 2017-es városi költségvetés elfogadásakor voltak olyan fennhangok, amelyek megkérdőjelezték a Figura fenntartásának szükségességét.

Igen, hát ez már politika. Ez is hozzátartozik ahhoz, hogy az elején kapkodtam a fejem. De nem panaszkodom, hiszen eddigi tapasztalataim alapján megfelelő kapcsolatot ápolunk az önkormányzattal.

A nehéz gazdasági helyzet miatt vetődött fel taval, hogy a Hargita megyében működő

INTERJÚ

három színház összevonása lehet a megoldás hosszú távon. Mennyire lenne szerencsés a társulatok szempontjából egy ilyen lépés?

Nem értettem akkor sem és most sem, hogy milyen alapokra építkezik ez a fajta elképzelés. Azon elvek alapján, amelyek a sajtóban megjelentek, teljesen elképzelhetetlenek, működésképtelennek tartom. Két színház egyesítésével két intézményt és két város nézőközönségét tettük volna tönkre nagyon rövid idő alatt, három színház egyesítésével mind a három színházat és mindhárom város közönségét. Nem is kívánom bővebben kommentálni ezt a kérdést, szerencsére mára már nem aktuális a felvetés.

Tehát mondhatni, hogy nyugodttá vált a helyzet? Nyugodtabban végzed a teendőidet?

Nem tudom, hogy ebben a pozícióban meg lehet-e egyáltalán nyugodni. A gazdasági, főleg a városi költségvetéshez kötődő kérdések nem egyszerűek, mert az ember azt szeretné, hogy az intézményének a legjobb legyen, a városvezetésnek viszont az adott anyagi körülmények között természetesen más szempontokat is figyelembe kell vennie. Ezt közös nevezőre hozni egy meghatározott, szűkös anyagi keretben teljességgel lehetetlen. De ami engem illet, mondhatni, hogy nyugodtabb vagyok. Elindultak a dolgok. Nem lett rutinszerű a munkám, de sok minden egyértelművé vált. Másrészt nagy szerencsém volt, amikor idekerültem, és azóta is szerencsésnek érzem magam, mert akik itt vannak a Figuránál, nagyon jó emberek és egyben jó szakemberek. Ezt nem győzöm eléggé hangsúlyozni. Nem úgy jönnek be dolgozni, hogy egy munkahelyet látnak, ahol végig kell ülniük a munkaidőt, el kell végezniük bizonyos feladatokat és azzal annyi. Mindenki számára fontos ez a színház, és mindenki megtesz érte mindent. Talán ez volt, ami átlendítette a kezdeti időszakon. Ugyanakkor sok segítséget kaptam kívülről. Bármikor fordulhattam tanácsért más színházak vezetőihez, és még mindig sok kérdésben kapok segítséget tőlük.

Most már elegendő rálátással, tapasztalattal a hátad mögött, hogyan érzed, mi a legnehezebb számodra ebben a munkakörben?

A legnehezebb visszatérni a színházhoz. Tudniillik ennél a kicsi intézménynél nincsenek aligazgatók, irodavezetők vagy más felelős beosztások. Egyedül én vagyok vezetői funkcióban, úgyhogy minden felelősség rám hárul, ez pedig nagy teher. Engem a színházban elsősorban az előadás érdekel, az, hogy minden egyes előadással értéket hozunk létre. És amikor nap mint nap elvesztődik az ember a kötelező menedzseri teendőkhöz, akkor nehezen tud visszatérni a színházhoz.

Értéket létrehozni minden egyes előadással – mondod. Ez tehát az elvárás a társulat, a meghívott alkotók felé? Esetleg befolyásolod is ilyen irányba az alkotói munkát?

Előadásokba nem szoktam beleszólni. Nem gondolom, hogy pozícióból kifolyólag ezt meg kellene tennem. Úgy gondolom viszont, hogy igen, minden előadásunkkal kötelesek vagyunk értéket létrehozni és átadni az embereknek. Ez az első és alapvető szempont, ami szerint a színházak a repertoárjukat kéne kialakítsák ahhoz, hogy igénytelen és értéktelen dolgok ne jöhessenek létre. Nem hiszek a színháznak a kimondott szórakoztató jellegében, persze ez nem zárja ki azt, hogy vígjátékokat tűzzünk műsorra. Nem hiszek az igénytelenségben, viselkedésemben van tőle.

Fenn tud maradni egy kisváros színháza, ha az említett szempontok szerint működik?

A Figura Stúdió Színház alapján kísérleti színház. Ez egy különlegesség, amit nem akarunk feladni. A Figurának akkor jön el a veszteség, amikor ezt megtagadja. Természetesen repertoárszínház vagyunk, bár bérletrendszerünk csak óvodásoknak és iskolásoknak van. Gyergyószentmiklós viszont nagyon kicsi ahhoz, hogy bizonyos szinten ne kelljen kompromisszumokat kötni.

Kísérleti színjátszó csoportként indult a Figura 1984-ben, és szintén kísérleti jelleggel alakult hivatásos társulattá 1990-ben. Mint mondod, az hozná el a veszteséget, ha feladná ezt a jellegét. Mítől különleges ez a „kísérletiség”?

Nehezen beszélek a kísérleti színházról, mert ennek hallatán a legtöbben valamilyen műhelyt képzelnek el, ahova beülnek a színészek, reggeltől estig valamit „csinálnak”, aztán lesz valami, amit úgysem szeret vagy ért senki – általában ez az elterjedt nézet. Én azt hiszem, hogy egy kisvárosban a Figura Stúdió Színház eleve egy kísérlet. Hozzáteszem, egy nagyon jól sikerült kísérlet, ha csak azt nézzük, hogy hány éve működik. Hogy hatással van Gyergyószentmiklósról ez a kísérlet, abban is lemérhető, hogy hányan választanak nemcsak színészi vagy színház közeli, hanem más művészeti szakmákat. De lemérhető a hatása abban is, hogy sok jelentős színházi alkotó megfordult már a Figuránál, és nincsen olyan erdélyi magyar színház, ahol ne lenne legalább egy volt figurás. Mi mindenképp kísérletként fogjuk fel azt is, hogy próbálunk fiatal rendezőket, alkotócsapatokat támogatni, lehetőséget biztosítva számukra, hogy egy előadás keretén belül minél inkább megnyilvánuljon egy fiatal rendező, díszlet-, jelmeztervező, zeneszerző, koreográfus, színész vagy akár egyetemi hallgató. Nekünk nem szabad más színházat csinálnunk, csak olyat, amiben valami újat keresünk. Ami igazából minden színház fő irányelve kéne hogy legyen. Ha valami újat keresünk, az már kísérlet.

És ezzel hogyan lehet behozni a nézőket?

A Gyergyószentmiklóson színházba járó ember érti ezt a fajta színházat, érti ezt a nyelvet. Ezt nemcsak a saját előadásainkon tudjuk lemérni, hanem példa erre akár a Kollokvium is. A fesztivál legutóbbi kiadására válogatás alapján megpróbáltuk az ország kisebbségi színházaiból a legjobb előadásokat elhozni, amennyiben ezt a technikai feltételek is megengedték. Szinte minden előadás telt házzal ment, és nagyon nagy sikernek örvendett. Tehát ez tükröz olyan szempontból, hogy a nézők

nemcsak a Figura előadásait értik, hanem sok színházi nyelvet ismernek, és vannak emberek, akiket érdekel az új. Az is magáért beszél, hogy a 18 ezres városban a Figura programjainak nézőszáma az elmúlt évben 20 ezer fölött volt. Ezek fényében azt hiszem, kijelenthető, hogy igenis megvan a helye ennek a színháznak ebben a városban.

A számos vendégszereplés, a fesztiválon kapott díjak arra utalnak, hogy nem csak Gyergyószentmiklóson van meg a helye a Figurának.

Fontos, hogy ne csak Gyergyószentmiklóson tegyük láthatóvá a Figura előadásait. Fesztivál- és vendégszereplések szempontjából is jó évünk volt a tavalyi. És igen, díjakat is nyertünk, bár ezeket én nem tartom annyira fontosnak. Azt gondolom a díjról, hogy jól mutathat az irodában a polcon, a többi díj mellett kiállítva. Szerintem csupán díjakban nem lehet lemérni egy színház értékét.

Értsem úgy, hogy nem annyira a szakmát, inkább a nézőt akarja kiszorgálni a Figura?

Azon túl, hogy csak egyszerűen a saját utunkat szeretnénk járni, semmi mást nem akarunk. Ha pedig ez jónak bizonyul, akkor kiszorgáljuk vele a szakmát és a nézőt is. De soha nem a kiszorgálás az elsődleges célunk. Mi problémákkal foglalkozunk, melyeket az előadásainkon át próbálunk közölni. Merem hinni, hogy értéket teremtünk, amit átadunk annak, akit ez érdekel. A szakma pedig egy érdekes fogalom.

Egy fesztiválon például a zsűri a szakma...

Igen, valóban. De milyen szempontok, milyen meglátások szerint értékel a zsűri? Ezek ugyanis relatívak. Én azt hiszem, hogy a színház e fölött van, vagy legalábbis kellene hogy legyen, mert úgy nem érdemes foglalkozni színházzal, ha díjakat kezdünk hajkurászni. Persze ha díjaznak, az jóleső érzés, de ennyi.

Ez az elv működik most már a Nemzetiségi Színházi Kollokviumokon is. Idén sem volt zsűrizés.

Így van, és örülök is, hogy sikerült ezt bevezetni. Nem szakmai kiértékelők voltak az előadások után, hanem közönségtalálkozók. Egyszerűen azért, mert fontosabbak. Izgalmas és hasznos próbálkozásnak bizonyult, még ha nem is sült el mindig jól, de sokkal fontosabbnak és értékesebbnek tartottam Kollokvium alatt az előadások által felvetett problémákról folytatott beszélgetéseket (a Kollokvium szó maga is beszélgetést jelent), mint azt, hogy az előadás utáni napon a „szakma” kiértékeli a társulatok előtt, amit látott. Mi, színházi emberek még nagyon kezdők vagyunk abban, hogy nyíltan őszinte beszélgetéseket tudjunk kezdeményezni.

Szervezőként neked az első volt a tavalyi kiadás. Mennyire volt nagy falat?

Nem volt ismeretlen számomra a Kollokvium, igaz, korábban csak vendégként vettem rajta részt. Amikor elmész egy fesztiválra, valahogy minden olyan természetes. Magától értetődő, hogy laksz egy szállodában, reggel bemész próbálni, este játszol, ha van beszélgetés és van kedved hozzá, részt veszel rajta, ha nincs kedved, akkor nem. Reméled, hogy adnak valami ételt, de ha nem, eszel valahol, s aztán hazamész. Ha jól ment az előadás, az már öröm, de még jobb dolgok is történhetnek: például találkozol rég nem látott barátokkal, vagy új embereket ismersz meg, új kapcsolatokat alakítasz ki. Aztán köszönöd szépen, jól telt a fesztivál, vagy nem. Ez a résztvevő szemszöge. De amikor szervezőként kell megteremtened minden feltételt a vázolt „természetességhez”, akkor vért sírsz. Főleg itt, ahol nagyon kevesen vagyunk.

Kívülről ebből semmi nem volt látható.

Persze, fel voltam készítve arra, hogy mekkora feladat ez, de csak arra a tapasztalatra tudtam támaszkodni, ami azoknak az embereknek a háta mögött van, akik nem először

csinálták végig a Kollokviumot. Most is könnyel telik meg a szemem, ha arra gondolok, milyen elképesztő munkát végzett a színház összes alkalmazottja. És nem tíz napig, amennyit a fesztivál tartott, hanem három-négy hónapig. A pályázástól a szervezésen, a lebonyolításon át az elszámolásig. Nem tudom, hogyan bírtuk ki, de számomra ez is azt bizonyítja, hogy az ember sok mindenre képes, ha valamit fontosnak tart. Szerencsére túl vagyunk rajta, és egyáltalán nem rossz szájjzel. Persze adódtak bakik, problémák, amikből tanulnunk kell, hogy elkerülhetőek legyenek a jövőben. Megkönnyebbülés volt, amikor lejárt a fesztivál, de lassan hiányzik, és ez furcsa érzés.

Mi az, ami hiányzik belőle? A pörgés, a munka?

Amikor az ember sokat dolgozik valamin, és teszi azt csapatban, az súrlódásokkal, nézeteltérésekkel, problémákkal jár. Ezek fel- és megoldásával viszont valami plusz, valami boldogság költözik belé. Legalábbis én ezt éltem meg. Ez hiányzik. Talán egy próbafolyamathoz hasonlít a leginkább, csak ez valahogy sokkal intenzívebb.

Idén „dance.movement-év” van, jöhetnek lassan a szervezési teendők.

Minden évre jut egy fesztivál. Ősszel lesz a dance.movement.theater. Bár nem akkora volumenű, mint a Kollokvium, de ugyanannyira fontos. Egy ideje már dolgozunk rajta.

Addig sem unatkozik a gyergyói közönség, hisz kicsiknek, nagyoknak folyamatosan kínál előadásokat a Figura. Egyik újítás idén, hogy házon belüli produkció készült a Te színházad program keretében. Milyen céllal?

Fontosnak érezzük a Te színházad programunkat, ami a színházi nyelv értésére, a színházszeretetre történő nevelési törekvés. A keretében bemutatott előadásokkal bizonyos problémákat próbálunk megfogalmazni elsősorban a középiskolás korú fiatalok számára. Eddig más színházak és egyesületek vendég-

játékaival zajlott a program, most létrehoztunk mi is egy tantermi produkciót, amit felnőtt közönség előtt is sikeresen játszunk a stúdióban. Ezeket az előadásokat mindig, a témától függően akár szakemberek bevonásával történő feldolgozó beszélgetések követik. Nagyon fontos a színháznak ez a fajta jellege, főleg most, amikor bizonyos érdekek azt kívánják, hogy az ember minél kevesebbet gondolkodjon. Azt hiszem, hogy a színháznak fel kell lépnie az elbutulás ellen. Nem kell és nem is szabad megoldásokat adnia, csupán szabad gondolkodásra kell ösztönöznie mindenkit.

Gálovits Zoltán

NO BULLSHIT!

Interjú Bogdán Zenkő szabadúszó producerrel

*E*lvégeztél a teatrológiát, dolgoztál állami színházban, függetlenekkel, majd Amerikában éltél, végül létrehoztál egy céget, szabadúszó producerként tekintesz magadra. Amikor megfogalmazódott benned, hogy a színház érdekel, következetesen haladtál ezen az úton?

Amikor tinédzserként eldöntöttem, hogy a kolozsvári egyetemre megyek, már biztos volt, hogy a színház érdekel. Nem azért, mert rengeteg önkifejező erő volt bennem, alkotni szerettem volna, hanem azért, mert vonzott a világa, a sztárolás, csillogás, hogy lazák az emberek. Kilencedikben Salek bácsi, a magyar-tanárom mondta, olvassak drámákat pluszba, én pedig lerajzoltam kis pálcikákkal, hogy mi történt. Sokkal jobban érdekelt, hogy egy szereplő miért akarja kicsinálni a másikat, milyen érdekek mozgatják, ezért gondoltam, dramaturg lesz belőlem. Elkezdtem a teatrológiát, majd rájöttem, a dramaturgiát nem tanítják Romániában, csak a színháztudományt, leginkább az elméletet, ami nekem nagyon unalmas volt. Másodévesként utolért egy válság. Tompa Andrea mondta, hogy nem tud belekötni a kritikáimba, de nem adja meg a tízest, mert szárazak. Akkor rájöttem, hogy én vagyok nagyon száraz. Azt hittem, ott fogom hagyni a szakot, mert nincsen bennem semmi, így elköltöttem Varsóba angolt tanítani gyerekeknek. Fél év után rájöttem, hogy hiányzik a színház,

a gyerekeket meg tudnám ölni, úgyhogy visszajöttem, átmentem román tagozatra, média, film, színház, kulturális menedzsment szakra. Akkor jöttem rá, hogy ez tényleg érdekel.

A kulturális menedzsment?

Igen. De nem szeretem ezt a kifejezést, mert ebben a közegben nincs kitalálva, hogy mit jelent. Leginkább mindent: ő adja a kulcsot a kezébe, amikor bemész próbálni, ő oltja le a villanyt, amikor elmentél, a pályázatot is ő adja le, közben a telefonokat és a villanyszámlát is ő intézi. De a kulturális menedzser nem ez, inkább egy olyan személy, aki koordinál, felügyel, segít, átlát, mint egy CEO (Chief Executive Officer). A kulturális jelzővel ezt meggyengítjük, mintha nem lenne annyira komoly.

Volt valami különbség az oktatásban a két szakon?

A gyakorlattól pont annyira távol volt a román tagozat is, mint a magyar. A mesterin láttam, hogy a média tagozatosok jobban haladnak, vannak gyakorlati óráik, elmennek a TIFF-re, önkénteskednek, benne vannak a szervezésben. Láttam, hogy a színészeknek is van workshopjuk. Pályáztunk mi is, hogy legyenek műhelyeink, de nem engedték meg, hogy együttműködjünk a rendezősökkel, vagy színészekkel. Nyilván nem tiltották, de nem is

ösztönöztek. Leginkább ebben volt a különbség, hogy láttam, lehet másképp is.

És lehetett másképp? Hogy látod ezt most?

Nagyon durva, de az első reakcióm az, hogy semmit nem tudtam használni abból, amit az egyetemen tanultam, ami nyilván nem igaz. Tudom, hogy azt például, amit Kelemen Kinga tanított, a menedzsmentet, nagyon sokat tudtam használni, vagy legalábbis tudtam, mit kellene olvasni, merre kellene tovább menni. Sokat segített, hogy voltak olyan tanárok, mint Tompa Andrea, aki behozott felvételeket, hogy láthattam egy amerikai előadást, vagy egy Forced Entertainmentet, bármit, ami tök idegen volt, és megmutatta, hogy vannak más esztétikák. Ezek hozzájárultak ahhoz, hogy milyen irányba haladtam, de az, amiből konkrétan áll az oktatás, az órák, a sillabuszok, számomra egy muzeális tudás. Végig azt éreztem, hogy egy olyan korban, amikor ráadásul nincs szükség kapuőrökre, a tanárok annyit tudtak tenni, hogy a könyveket, amelyeket amúgy is el kellett volna olvasni, segítettek picit megközelíteni.

Más volt benne lenni, megtapasztalni, mint ahogy korábban elképzelted a színházat?

Amit korábban, 18 évesen úgy néztem, hogy váóóóó, rájöttem, hogy bullshit. Igazából nem attól függ, hogy az ember hogy él, hogy milyen szakmája van, hanem hogy milyen ember. Tinédzserként azt hittem, hogy azok, akik nyitottak, vagányak, színesen öltözködnek és felvállalják önmagukat, biztos, művészettel foglalkoznak – ez nyilván nem igaz. Persze nem egy napi nyolcórás munka, nem kell reggel hétkor kelni, de pontosan azt látom, hogy ez a magatartás hibás, mert ez is egy munkahely, amit választunk. Önmagunkkal szemben is annyira szigorúnak kell lennünk, mint amennyire egy intézmény, amely alkalmaz. A karrierem nagy részét Budapesten töltöttem, egy fővárosi környezetben, ahol simán hátba szúrják egymást, ahol mindenki vére megy, könyököl, mert kicsi a mezőny, és pont hogy

nem lazák az emberek, nem fogadják el egymást, hanem kemény harc folyik.

Egyetem után kerültél közelebb a szakma gyakorlati oldalához, vagy már korábban?

Már első éven dolgoztam, Gyulán, a Shakespeare-fesztiválon fordítottam a technikusoknak, de ennek nem volt köze ahhoz, amit tanultam, mert az, hogy jól tudok angolul, nem az egyetemnek köszönhető. Viszont megtapasztaltam, hogy mik a hiányosságok bennem és a szakmán belül. Az, hogy járhattunk fordítani, abból adódik, hogy olyan emberek dolgoznak a szakmában, akik nem tudnak angolul. Mikor dolgozni kezdtem, rájöttem, hogy nem tudok próbatáblát, számlát írni, fogalmam sincs, hogy kell kiszámolni az adót. Tudom, hogy kell bejöjjön egy színész a színpadra, hogy kellene mondja a szöveget, de nem tudom elmondani a színpad részait. Amikor kijöttem az egyetemről, nem tudtam azt, ami gyakorlati. El tudtam mondani egész Kelet-Közép-Európa színháztörténetét, még azt is, hogy hány helyen vannak ugyanolyan színházépületek, de ez számomra tök haszontalan volt.

Tudod azt, hogy az épületet Fellner és Helmer tervezte, de amikor bent vagy a teremben, és azt mondják, hogy engedjék le a trégeret, nem tudod, miről beszélnek.

Pontosan.

Mert mindig a nézőtéren ültél.

Igen.

Hogyan került képbe az állami színház?

Nem akartam mesterizni, de jött az új rendszer, az ötéves képzés, én pedig tudtam, hogy unatkozni fogok, valamit kellene tennem. A Kolozsvári Állami Magyar Színháznál kiírtak egy irodavezetői állást, én pedig nagy mel-lénnel jelentkeztem. Nyilván fel is hívtak, hogy komolyan gondoltam-e, mert egy irodavezetői

állásról volt szó, én meg épphogy befejeztem az egyetemem, esélytelen, hogy felvegyenek. Viszont pont volt üresedés, pályázatírókat kerestek, amit elvállaltam, mert pályázatokkal foglalkoztam az egyetemi évek alatt is.

Volt valami előzetes képed a színházi munkáról, vagy az első alkalom volt, amikor beeláthattál az intézményes munkába?

Volt egy nagyon családi tapasztalatom Szentgyörgyről, ahol már a sulis idején dolgoztam önkéntesként, majd voltam gyakorlaton Bocsárdi Lászlónál, tehát megélhettem azt a kisvárosi családi hangulatot, amiben azért nincs annyira jelen a rossz. A kolozsvári színházról mindenki tudta, hogy milyen a légkör, számítottam rá, hogy nem lesz a legkelleme-sebb munkakörnyezet. Kihívásnak éreztem személyesen is, szakmailag is, de hamar elmúlt. Meglepett, nem számítottam arra, hogy ennyire durva a környezet, nemcsak hogy nem támogatnak abban, hogy pályakezdő vagy és elkövehetsz hibákat, de még rád is kenik, mert te mint a legkisebb porszem, felhasználható vagy. Ez számomra elfogadhatatlan.

Milyen volt részese lenni ennek?

Azt éltem meg, hogy a fejlődésem csak abban a mederben van megengedve, amit az állami intézmény évtizedek óta megszabott. Paradox módon elvárják, hogy kreatív legyél, de csak úgy, hogy az ne okozzon gondot. Ugyanakkor van egy nagyon durva hierarchia, amiben nem társak vagyunk, még csak nem is munkatársak, hanem beosztottak: a beosztottnak a beosztottjának a beosztottja. Ráadásul huszonegy éves csajszyként nagyon rosszul éltem meg, hogy kislánynak néznek. Az a biztonság, amit egy állami intézmény ad, elhithető, hogy te ott jó helyen vagy, van egy jó fizetésed, szabadon gondolkodhatsz, meg van teremtve az infrastruktúra, dühöreg lehet az alkotás, de egyébként nem, mert ahhoz, hogy ez évtizedeken keresztül létezni tudjon, nem szabad megengedni radikális, túl hirtelen jövő változásokat. Az állami intézményeknek ez a lassúsága engem kiburít, ennek az ellen-

kezőjét találtam meg a független szférában. Szerencsés vagyok, mert nem úgy kóstitoltam bele, hogy egy társulatnak dolgoztam, hanem bekerültem egy ernyőszervezetbe. A Jurányiban vértéztem fel magam azzal a tudással, ami miatt bele mertem vágni abba, hogy szabadúszó producer legyek.

És milyen volt egy teljesen más közegbe bekerülni?

Bár nehezen indult, felüdülés volt. Az eddigi karrieremben a leghosszabb időt, két és fél évet dolgoztam a Jurányiban. Amikor Pestre költöztem, Tompa Andrea mondta, hogy fog nyílni egy hely. Felültem a biciklire, elmentem és megnéztem. Önkéntes munkaként indult, az első másfél hónapban biciklifutarkodtam az NKA-ig és vissza. Volt egy gyakornoki program, hárman az önkéntesek közül bekerültünk az irodába. Ez már egy fél fizetett pozíció volt, és igazából mindenben segítettünk. Akkor, 2012 őszén nyílt meg a Jurányi. Senki nem tudta, hogy ez hová fog tartani, szerencsére egy óriási bummm lett belőle. Végül az első egy év önkéntes/gyakornoki pozíció után lett egy teljes állásom, felvett Kulcsár Viki az egyesületbe.

Mint?

Mint projektmenedzser. A produkciók logisztikai, adminisztratív részével foglalkoztam, a munka legkényesebb részébe láttam bele. Azt gondoltam, hogy belőlem a véletlen miatt lett producer, de most már tudom, hogy ezek nem véletlenek voltak: imádtam kibogozni, hogy milyen részletek hogyan kötnek össze embereket, milyen viszonyok alakulnak. Ezt csinálom most is, minden nap, megnézem, hogy kinek mi az érdeke.

Hogyan látod a két struktúrát ezek után a tapasztalatok után?

Mindegyiknek megvan a pró és kontrája. Nekem inkább abban különböznek, hogy személyesen hogyan érzem magam bennük. Az állami intézményben kezdtem, aminek a nyelv-

vét akkor hirtelen nagyon közel éreztem, hiszen állami színházat néztem tizenéven keresztül Sepsiszentgyörgyön, állami intézményben tanultam, ahol javarészt állami intézményben dolgozók tanítottak. Ezt a rendszert belecsepegtetik a vénánkba, hogy amikor kikerülünk, nehogy ellenszegüljünk, és végre megszűnhessen. Rájöttem, hogy ezzel nem tudok egyetérteni már esztétikailag sem, nem látom relevánsnak a mai előadó-művészetben. Ha pedig menedzserként nézem, akkor teljesen fenntarthatatlan. Fenntartja az állam, de leginkább azért, mert mindenki szemet huny. Nem kifizetődő sem az államnak, sem az alkalmazottaknak, senkinek. Ezeknek a konkrét dolgoknak a következménye meg az, hogy szakmai, minőségi romlást okoz.

És a hierarchia, amivel szembesültél az állami színházban?

Az mindenütt megvan. Producerként is azt mondom azoknak, akikkel éppen dolgozom, hogy én sem szeretek hierarchikus rendszerben dolgozni, de tudom, hogy a végén

én viszem el a balhét, így vannak helyzetek, amikor egy picit nagyobb az autoritásom. Éppen ezért ámitásnak tartom, ha valaki azt mondja, hogy nincs hierarchia a munkájában, viszont ez a független szférában enyhébb. Pályakezdként, ráadásul egy olyan határon túli magyarként, aki teljesen párhuzamos volt a magyarországi szakmával, nagyon türelmesen fogadtak. Látták, hogy van valamennyi szakértelmem, és nevelhető vagyok, sokat segítettek. Elfogadóbb a szakma. Most már azt is látom, hogy ez nemcsak túltengő kedvességből történik, hanem azért is, mert nagyon kevesen lépnek be a független szakmába, mert nincsen benne pénz. Nem tudja megengedni magának egyik társulat sem, hogy valaki csak egy dologhoz értsen. Mindenkinek érdeke volt, hogy engem megtartsanak és kineveljenek, még akkor is, ha nem tudtam, hogy mondják a „kapszálónak” magyarul. Sokkal nagyobb bizalmat kaptam, és egy idő után óriási felelősségeket. Ez kihívás is volt, ugyanakkor félelmetes is, és egyszer csak már unalmas is.

Miért?

Bogdán Zenkő. Fotó: Korponovics Roland

Elég hamar beleunok dolgokba. Amikor beáll a rutin, nincs már benne kihívás, egy ideig még csinálom, utána meg érzem, hogy valami más sokkal jobban kezd érdekelni. Ez történt a Jurányival is, mert elkezdtem félállásban Gergye Krisztiánnak asszisztenskedni, ami egy helyettesítéssel kezdődött, de nagyon jól egymásra találtunk. Rendezőasszisztens, személyi asszisztens, barát, minden voltam, és megtapasztalhattam, hogy milyen, amikor egy adminisztratív, logisztikai segítő odakerül egy művész mellé, és együtt tudnak dolgozni. Nála más felelősségem volt. A Jurányiban emberek fizetései függtek tőlem, Krisztián mellett egy próba, egy utazás. Egy idő után jobban érdekelt, hogy milyen rendező- és koreográfusasszisztensként bent lenni a próbákon, és milyen izgalmakkal jár, mint az, hogy napi szinten számlákat iktatok be. A Jurányi ekkorra már szinte hároméves volt, és azzal, ahogyan kezdett átalakulni, nem tudtam azonosulni. Nem tartom érvénytelennek, vagy rosszznak, egyszerűen nekem már nem jött be.

Hogy jutottál el Amerikába?

Tompa Andreát már többször említettem. Az én évfolyamom Kolozsváron az ő első osztálya volt, ezért egy sokkal bensőségebb viszonyunk volt, figyelt ránk, sokat segített, egyengette az utunkat. Amikor egy hullámban hárman, Adorjáni Panna, Lőrincz Ágnes meg én kijöttünk Budapestre, behívott az akkor még Hungarian Showcase (ma dunaPart – szerk. megj.) 2013-as kiadásába, ahol segítettünk. Ekkor már jöttek arra amerikaiak, akikkel megismerkedtünk. Majd amikor a Jurányiban felmondtam, belefért az, hogy a 2015-ös kiadásban úgy vegyek részt, hogy az amerikai küldöttségért teljesen én feleljek. Utolsó pillanatban kiderült, hogy betegség miatt nincs projektkoordinátor, babysitterből előléptettek koordinátorrá, és ők bónuszként, mert jól ment le a program, felajánlották, hogy fél évre menjek ki Amerikába. Ebből lett a következő állásom, mert amikor Amerikából hazajöttem a CITD-vel (Center for International Theatre Development), még fél évet együttműködtem.

Mi volt ott a munka?

Amellett, hogy a szakma keleti parti neveléssel ismerkedtem, a CITD már futó programjaiban dolgoztam koordinátorként. Folytattam azt a vonalat, amin a Jurányiban elindultam, de már a tartalomért is feleltem. Amikor meg teljes körű felelősként létrehoztam a CITD Surfing programot, megtanultam azt is, hogyan lehet válogatni, embereket és programot egyaránt. Amerikában láttam bele a klasszikus értelemben vett producer munkájába, abban a környezetben, ahol ez a szakma meg tudott születni. Láthattam, hogy a producer nem pénzt csinál a művészekből, hanem a művészeknek is pénzt csinál, az intézménynek is, magának is, tehát vállaltan a pénz részével foglalkozik, és ez nekem nagyon tetszik. Nem azért, mert azt szeretném, hogy pénzem legyen, inkább az izgatott, hogy van egy kicsi iroda, ahol azzal foglalkoznak, hogy kitalálnak projekteket arra, hogy ismernek embereket. Látják, mi a szükséglet, mi a kínálat, és ezeket összekötik. Philip Arnoult, a CITD vezetője egy olyan ember, akiben megláttam, hogy lehet jól használni a szétszalazási, összerakási mániát. Nem volt tudatos döntés, de amikor hazajöttem, rájöttem, hogy basszus, én ezt imádom, és nagyon érdekel. Ezért történt meg az, hogy 2017 januárjától ki merem mondani, hogy producer vagyok, vagy kurátor, ez néha váltja egymást, de ezt szeretem csinálni. Nyilván a saját nyelvemen érdekel, és itt nem az angolra, magyarra gondolok, hanem arra, hogy Bogdán Zenkőből szeretnék producer lenni, nem azokból, akiktől nagyon sokat tanultam, tehát nem Orlai Tiborból, Philip Arnoult-ból, Rác Anikóból, Huszár Szilviből, Kelemen Kingából, hanem magamból. Viszont pont amiatt, hogy a saját nyelvem érdekel, az amerikai munkám is véget ért. Azt hiszem, általánosan érvényes rám, hogy a függetlenségem a legfontosabb, és amint érzem, hogy valahol túl nagy kompromisszumot követel meg a munkám, felállok.

Amerika után hoztad létre a céget?

A Universal Pleasure Factory (<https://universalpleasurefactory.tumblr.com/>) létezett

már 2015 nyarán, amikor a legjobb barátommal, Korponovics Roland képzőművésszel kitaláltuk, hogy szeretnénk dokumentálni az életünket, hogy lesz egy állandó galériánk az interneten. 2017 nyarán Budapesten lett ebből egy igazi kiállítás is. Úgy szeretünk létezni, hogy semmi más célunk nincs, csak boldogok akarunk lenni, hogy olyan dolgokat csinálunk, ami teljesen önazonos, nem kényszer, nem kompromisszum, nem meghasonulás. Rájöttünk, hogy van egy kisugárzásunk, ami vonzza maga köré az embereket, és ezt a pleasure-t, amiben mi élünk, szeretnénk átadni. Amikor Amerikából hazajöttem, rájöttem, hogy az első lépés ahhoz, hogy én producer legyek, az az, hogy csináljak egy céget, és akkor ennek a neve, a már létező virtuális világunk neve lett. Azt találtam ki, hogy mivel nekem nincsen saját tőkéim, nem tudok úgy segíteni az alkotókon, hogy pénzt adok, de tudok úgy, hogy legálisan dolgoznak. Ezzel indult el a cég.

Azóta a UPF létrehozott önálló projekteket (universalpleasurefactory.com).

2017 februárjában Adorjáni Panna és Kolozsvári művész barátok, Ötvös Kinga, Bodoki-halmen kata és Bodoki-Halmen Zsolt kitalálták, hogy szeretnének egy zenés installációt, ez volt a Nocturnal Privacy. A UPF ebbe úgy ment bele, hogy azt mondtam, figyü, írjuk ki, nektek is jó, hogy nem csak a levegőben jelenik meg, hogy Nocturnal Privacy, és nekem is jó, ha használva van a név, mert azt terveztem, hogy haza fogok költözni Kolozsvárra. Nem gondoltuk, hogy telt ház lesz, hogy meg kell ismételnünk, és nem gondoltuk, hogy még ez után is el kell küldenünk embereket, mert nem tudjuk őket beengedni, ráadásul még nullába is jöttünk ki. Azonnal belevontam én is magam. Ők rájöttek arra, hogy milyen az, ha van egy producer és csak alkotni kell, én meg rájöttem arra, hogy elkezdtem csinálni a munkát. Majd amikor már ott voltam Kolozsváron, mert elkezdtem dolgozni az Ecsetgyárban egy projekten, akkor jött a Someș Deliverynek a kiírása, hogy a Szamos-parton lehet projekteket csinálni, és akkor azt célzottan megírtuk ezzel a csapattal, és közben emellett Márkus

Sándorral, aki Budapesten bábszínész és látványtervező, betámadtuk a Sziget Fesztivált, ebből megszületett a Whale Me, a gyóntató bálna. Ez a három projekt augusztus közepéig megtörtént, kiderült, hogy elkezdtünk létezni, megszületett egy intézmény anélkül, hogy mi létre akartuk volna hozni, ettől pedig mindenki különböző módon ijedt meg. Én decemberben tudatosítottam ezt, és azt is, hogy nem is akarom feltétlenül, hogy ilyen gyors ütemben fejlődjön. A kiállítás után a következő projekt az Ecsetgyárral együttműködve jött létre a Temps d'Image-ra, a fesztivál záró koncertjeként, a There is More Than One Way to Manufacture. Azt tudom mondani, hogy egy éve tényleg egy szabadúszó producer vagyok a maga vagány nehézségeivel.

És hogyan áll össze a te személyes költségvetésed, miből élsz szabadúszó producerként?

Eddig folyamatosan a szakmai utamról beszélünk, de emellett nekem nagyon fontos, hogy voltam élelmiszerboltban áruakadó, felvigyázó, fordító, angoltanár, pultos, mosogató. Az egyik legmeghatározóbb a pultozás volt a Jurányi Suterene-ben. Ez egyrészt rendkívüli tapasztalat volt, mert sajnos vannak olyan emberek, akiknek a szemében megváltozol attól, hogy nem a Füge írásztala mögött ülsz. Másrészt volt olyan nap, amikor délután, este pultoztam, délelőtt pedig felhívtam valaki, hogy készülnek egy projekttel, adjak tanácsot. Beszélgettünk félórát, este bejöttem és kiszolgáltam. A munkához nagyon sokat ad hozzá ez a tapasztalat, megtanulom, hogyan kezeljek konfliktust, hogyan kezeljek türelmetlenséget. Jelen pillanatban abból a tartalékból élek, amit az elmúlt egy évben félre tudtam tenni, és mint egy jó producer, aki ért a költségvetésekhez, pontosan tudom, hogy hányadikáig elég a pénzem, utána jön a kölcsönkérés, kényszerpihenő Portugáliában. Ahhoz, hogy én azt tudjam mondani, hogy producer vagyok, ahhoz kellene hogy legyen pénzem. Ez nincs, úgyhogy meghatározatlan időre egy óceánparti hostelben fogok dolgozni, hogy kibőjtöljem magamból, miből és mit szeretnék csinálni. A

tervek szerint júniusig nem vállalom semmilyen szakmai munkát. Nyáron szeretnék visszajönni, már most tárgyalok nyári, őszi munkákról, tehát nem akarom azt, hogy eltűnjek.

És hogyan látod a UPF ideális jövőképét?

Az amúgy teljesen sikeresen zárt év alatt megéltem egy csomó kudarcot. Elképzeltem azt, hogy a UPF kolozsvári működéssel maradhat egy nemzetközi intézmény, ideális esetben lesz egy székhely, egy helyszín, ahol rezidenciákat lehet szervezni, ahol azokat az embereket, akiket szeretek, össze lehet hozni. Ezt Kolozsváron képzeltem el, viszont rájöttem arra, hogy nincsenek partnereim, hogy nincs erőm megcsinálni. Most ott tartok, hogy szeretném megtartani a nemzetköziséget, elúszott bennem az, hogy Kolozsvárra vissza tudok költözni.

Miért?

Személyes és szakmai okok miatt is. Nagyon hittem az Ecsetgyár munkájában, ami viszont egy évek óta lefele tartó intézmény, és nem biztos, hogy megszűnik, de újra kell születnie. A tapasztalataim miatt nem szeretnék részt venni egy már valami létezőnek a hanyatlásában, és újragondolásában sem, mert nem fogom soha a sajátomnak érezni. Hat évvel ezelőtt azért hagytam el Kolozsvárt, mert azt éreztem, hogy nem szeretnék túl nagy kompromisszumokat kötni, azt hittem, hogy ez a helyzet változott, de kiderült, hogy nem, bár az is lehet, én nem vagyok még kész. Bíznom és hinnem kellene magamban annyira, hogy ki merjem mondani, már elértem egy olyan szintű szakmai tapasztalatot, hogy nem szeretnék visszafele haladni. Kolozsvár ezzel szemben nekem azt mutatta meg, hogy visszafele haladnék. Nagyon sok amatőrismust látok, olyan hiányosságokat, amiken a két kezemmel nem tudok segíteni. Hiányzik az az alkotói közösg, akinek a munkájában százszázalékosan hiszek. Ha helyzetekben reálisan látom, hogy hol kell leállni, a saját álmaimban is szigorúan kell kezelnem ezt. És álomnak nevezem, hogy a UPF nemzetközi produkciós ház lesz

Kolozsváron. Szeretném, ha ez megvalósulna, lehet, egyszer meg is fog, de nem most.

Mi kell ahhoz, hogy valaki producer legyen?

Nekem a legfontosabb az, hogy néha megőrizsem a hidegvéremet, néha meg ne. Az alkotóknak az a dolguk, hogy küzdjenek mindenért. Ha valami külső hiba bekavar, mély sértődésből abba akarják hagyni. Ilyenkor el kell tudni magyarázni, hogy inkább le kell ülni, végig kell gondolni, meg kell találni a megoldást, menni kell tovább. Azt hiszem, hogy semmiképpen nem rendelkezhet egy producer egy művész önértékével. Nem azt mondom, hogy prostituálnod kell magadat, viszont kell tudni nyelni, ugyanakkor kell tudni nem megalkudni, jól választani, jól kérdezni. Kell tudni sakkozni. Nagyon fontos, hogy tudjál megszerezni, hogy tudjál szigorú lenni magaddal is és a környezeteddel is, nagyon fontos, hogy néha be tudd szüntetni a saját érdekeidet, de azt gondolom, hogy ez minden munkahelyen fontos.

Producerként hogy látod, mik azok a munkák, kik azok az alkotók, vagy milyen az a színház, ami képbe kerülhet, amivel producerként érdemes foglalkozni neked? Mi az, amibe befektetnél? Milyennek kell lennie annak, ami az érdeklődésedet felkelti?

Bele tudok menni olyan dolgokba, ahol van egy már létező projekt, aminek tudok azonosulni az értékeivel, és azzal, amit képvisel, és van az, amikor én külön valamit elválllok, hogy megteremtődjön. Azt hiszem, hogy az a közös nevező, hogy azt érzékelem, önazonos azzal az alkotóval. Próbálok egyszerűen élni, és a munkámat is nagyon egyszerűen próbálok felfogni: no bullshit! Biztos, hogy a pályázatíró munkámból is adódik, hogy ha töltelékszöveget olvasok vagy hallok, akkor azt azonnal kidobja belőlem valami. Nem tudnék olyan alkotásokat producerként elvállalni, ami bánt egy bizonyos közeget, még akkor sem, ha egy olyan közeg, amellyel nem tudok azonosulni, mert abban a pillanatban, hogy megengedem magamnak, azonnal megengedem másoknak is, hogy engem bántsanak.

Többnyire tapasztalatok vezettek végig ezen az úton, de érdekelne, hogy mit gondolsz, milyen formában tanítható ez a szakma, főleg mert ez egy rés az egyetemi oktatásban, ugyanakkor tudom, hogy felmerült az is, hogy taníts.

Nagyon érdekes, hogy a legtöbb producer nem színházi háttérrel rendelkezik, néha nagyon távoli területről jönnek. Azért vagyunk ilyen kevesen Kelet-Európában, főleg Romániában, mert a színházi struktúra a régi képleteket használja, így az oktatás is. Nincs képzés, mert nincs pozíció a struktúrán belül. Van irodalmi titkár, ami már semmit nem jelent, de pár éve még nem volt grafikus pozíció a színházakban. Közben azért is hiányoznak a producerek, mert a képzésen belül még mindig blaszfémia kimondani, hogy a színházi előadás is egy produktum, valami, amit meg kell csinálni. Vannak bizonyos alapok, amik egy országnak a törvénykezéséből jönnek, amiket tudni kell, és ez egy tanítható dolog, de alkalmazásban kell tanítani. A rendszer arra kényszerít, hogy legyek az akadémia tagja ahhoz, hogy egy hiányszakmát elkezdjek oktatni – tehát, hogy menjek be egy elméleti dologba, azért, hogy a gyakorlatot tudjam tanítani –, viszont ha benne vagyok ebben a struktúrában, akkor nem tudom a gyakorlatot végezni. Ez a személyemmel sem egyeztethető össze és önmagában is ellentmondás. Nagyon szívesen részt vennék workshopokon, ahol két hétig együtt vagyunk diákokkal, olyan emberekkel, akiket ez érdekel, és dolgozunk, tehát alternatív oktatási formára teljesen nyitott vagyok. Jó lenne, ha elindulna egy olyan párbeszéd, amiben elkezdjük lebontani a sznobizmust a művészetéről, és elkezdünk úgy beszélni róla mint tényről, szolgáltatásról, produktumról. Jó lenne megtalálni azt a helyzetet, ahol annyira őszinték tudunk lenni mi, akik ebben a szakmában dolgozunk, és valamilyen szintű felelősséggel rendelkezünk, hogy nyíltan, publikusan is úgy beszéljünk a munkánkról, mint amikor együtt sörözünk, és kiröhögjük magunkat, kimondjuk a játszmáinkat, leleplezzük azt, hogy néha maszturbálunk, hogy ne legyen akkora pártosz és mitológia a színház körül. A kolozsvári

egyetemen pár hete tartottam egy szemináriumot és ott éreztem azt, hogy mindig valaki meg kell mondja, hogy mit gondoljunk, hogy hogyan gondolkodjunk. Ezt az autoriter attitűdöt ki kellene törölni az oktatásból, a szakmai párbeszédekből és a pályakezdőkkel való munkából is, hiszen senki nem tudja a tutit, meg a tuti az mindig változik.

Szilágyi-Palkó Csaba

FÉRFIAK TÜLLBEN: A TROCKADERO

Esszémben egy olyan táncművészeti csoportról írok, amely egyesít magában néhány, számomra érdekes témát: a keresztbe öltözést, a *queer*¹ és *camp*² érzékenységet és „pofátlanságot”, az androgün esztétikát és a professzionális szórakoztatást.

ATrockaderót három balettkedvelő alapította 1974-ben (Peter Anastos, Natch Taylor és Anthony Bassae).³ Célkitűzésük elsősorban a szórakoztatás volt: klasszikus balettek paródiáit adták elő, férfi táncosokkal, női ruhákban. Kezdetben az Off-off-Broadwayn léptek fel, éjjeli produkciókban, de szakmai és tánctechnikai tudásuk javulásával párhuzamosan nőtt a sikerük, és három év múlva, 1977-ben a Broadway színpadain és tévében is felléptek, és ekkor már mögöttük volt egy átfogó amerikai és kanadai turné. A *Trock*s repertoárján (a rajongóik így nevezik őket, és ez a név terjedt el) elsősorban klasszikus balettek (részletei) szerepelnek, például a *Hattyúk tava* II. felvonása, a *Giselle* II. felvonása, *A hattyú halála*, *Don Quijote*, de előszeretettel dolgoztak fel és parodizáltak nagy 20. századi alkotókat és koreográfusokat is (Martha Graham, Jerome Robbins, Pina Bausch, George Balanchine stb.). Előadásaik az alpművek és az eredeti alkotók alapos, kimerítő ismeretén alapulnak, amihez virtuóz tánctechnika társul. Ehhez adódik hozzá egyfajta groteszk, gonosz humor is – például a névválasztásukban.

A Trockadero táncosainak színpadi nevei ugyanis – férfi nemük ellenére – női nevek, és állandósultak, azaz egy-egy táncos mindig ugyanazzal a névvel lép színpadra. Pontosabban: a Trockadero legtöbb táncosának két színpadi *personája* van: egy női és egy férfi, aszerint, hogy éppen melyik előadást játsszák, és abban az illető táncosnak milyen neme van szerepe szerint. Ezek a nevek sokszor angol szójátékon alapulnak, máskor eredeti orosz nevek hangzását parodizálják ki. A nemi kavardás játékát például az is illusztrálja, hogy a médiaanyagokban (a róluk

¹ A *queer* angol szó. Elsősorban 'furcsaságot', 'különösséget' jelent, 'homoszexuális' értelemben csak a múlt század 20-as éveitől kezdve használják angol nyelvterületen; a társadalmi nemi kutatások világszintű térhódításával, valamint az ezzel kapcsolatos mozgalmakkal és ideológiákkal párhuzamosan pedig (a többi nyelvhez hasonlóan) a magyarban is kezd meghonosodni.

² A *camp*ben igen erősen működik a színpadiasság és a látványos esztétizálás, melynek alapvető részét képezi a nemekkel folytatott játék. Minden, ami androgün, kétnemű, hermafrodita – magában hordozza a camp lehetőségét. A camp játékosága, komolyságellenessége folyamatosan idézőjelbe teszi tárgyát. Míg a *queer* elméletírók ellenállnak a nemi vágy olyan kategóriákba való rögzítésének, mint a meleg/heteró, és radikalizmusuk révén aktív és dinamikus gondolati tettet hajtanak végre, addig a camp izlésvilága megmarad egyfajta ironikus kommentárként, „háttérbe vonul”.

³ A társulat honlapján bőséges információkat lehet találni (angol nyelven) történetükről, a táncosokról, repertoárjukról és az előadásaik naptáráról is. De tartalmaz kritikákat és videorészleteket is, például az előadásaik turnéiról vagy előkészítéséről: <http://www.trockadero.org/>.

készült hivatalos DVD-k kísérőfüzetében, vagy a honlap idevágó szekciójában) minden táncosról „hivatalos” életrajz is olvasható, mind női, mind pedig férfi mivoltában.

A táncosok nevei között például megtaláljuk a következőket (először a női, aztán a férfi szereplő, majd végül zárójelben a táncos valódi, civil neve):⁴ Iona Trailer / Mikolajusz Vatisnyem (Ken Busbin), Olga Supphozova / Yuri Smirnov (Robert Carter), Maria Clubfoot / Klaus Youssoupovtu (Edgar Cortes), Colette Adae / Vassidasz Pinski (Jason Hadley) és sokan mások.

A fikatív életrajzokból kiderül a „balerinák” és „balerinok” életpályája, mely általában bővelkedik groteszk és váratlan fordulatokban. Például Robert Carter (félvér amerikai táncos) női *personájáról*, Olga Supphozováról megtudjuk, hogy első nyilvános szereplése a KGB kötelékében volt, „gyanús körülmények között. Egy hét évtől életfogytiglanig terjedő szünet után most visszatér őt imádó rajongói közé. Amikor megkérdezték erről az erőltetett szünetről, Olga egyedüli megjegyzése az volt, hogy »a Művészet Kedvéért tettem«. Mindazonáltal, a Művészet nem szólt erre semmit.” Ugyanennek a táncosnak a férfi alteregója, Yuri Smirnov tizenhat évesen „otthonról a Kirov Operához menekült, mert azt hitte, hogy Borodin⁵ receptre felírt barbiturátot jelent”.

Egy másik táncos, a hihetetlenül soványnak és színpadi megjelenésében karakterisztikusan groteszknek tűnő Paul Ghiselin női alakváltozata Ida Nevasayneva (kiejtési szójáték az angol *never say never*, azaz 'soha ne mondd, hogy soha' kifejezésre): „a mindenhonnan dolgozó tömegek szocialista realista balerinája”, aki a Várnai Fesztiválról érkezett, ahol egy speciálisan számára alapított díjat kapott: a Rossz Ízlés Műanyag Medálját. Férfiváltozata Velour Pilleaux (ugyancsak szójáték: a velúr párnára utal) – ő politikai alkalmazkodókészsége révén túlélte két világháborút, és Amerikába tizedik szakácskönyvével érkezett, melynek címe 'Ma Brie' (ismét szójáték a *brie* sajt és a francia *ma vie*, azaz 'életem' között).

Fernando Medina Gallego spanyol táncos balerina-alteregója Svetlana Lofatkina (a Svetlana orosz női név és a *svelte*, azaz 'karcsú' egymásba játszatása). Lofatkina, azaz „a csernobili kerub” a fikatív életrajz szerint Taljusa, a Bal Orrlik szerepében debütált sikerrel abban a baletben, amely Gogol *Az orr* című műve alapján készült; leghíresebb szerepeiben „érzékeny, megkínzott, neurotikus hölgyeket és egyéb nyavalygósokat” alakít. Ugyancsak Gallego ölti magára Miskin (herceg) jelmezeit is, aki a leírás szerint „Mongóliai, a tartárok krémje, előzőleg úgy ismerték, mint Miskin herceg, egy évtizeddel ezelőtt felvillanyozta a világot, amikor A Fal Felett vagy A Függöny Alatt átugrott, mikor mi jött.”

A sort hosszan lehetne folytatni; a fikcionális CV-k iróniája, abszurditása és *camp* humora üdítő olvasmány. Különösen, ha összevetjük azzal, hogy maguk az előadások rendkívül szellemesen, sok humorral és bravúrosan képezik át ezeket a leírásokat a klasszikus balett kifordított színpadi nyelvére.

A Trockadero paródiája nem hiteltelen és nem üres, és főleg: semmiképpen sem amatőr. Végletekig kidolgozott, hihetetlenül professzionális munka áll mögötte.⁶ Kivétel nélkül minden táncosnak egyéb elkötelezettségei is vannak, főleg amerikai társulatoknál (Metropolitan Opera, Pittsburgh), de Európában is (Torino, Nápoly, Koblenz, Angol Nemzeti Balett), Afrikában (Dél-Afrikai Balett Színház), Dél-Amerikában (Kubai Nemzeti Balett) és sok más helyen.

A Trockadero előadásai (illetve előadásszegmensei, hiszen tulajdonképpen balettrészletek kollázsairól beszélhetünk) több szempontból értelmezhetőek: a koreográfia minősége (tehát hogy mennyiben eredeti a koreográfia, illetve milyen módon parodizálja a kánont); a táncosok technikai felkészültsége és tánctudása; a szórakoztatási faktor (például az előadásaikban megjelenő humor mennyisége és minősége). Másik – járulékos – szempont lehet például az előadások

⁴ A neveket az eredeti, angol helyesírás szerint közlöm.

⁵ Alekszandr Porfirjevics Borogyin (1833–1887) orosz zeneszerző, az *Igor herceg* komponistája.

⁶ Ezt a fenti DVD bónuszanyaga, a *Behind the Scenes* (A színpalak mögött) című dokumentumfilm is bizonyítja. – A társulat különben (a honlapon található és folyamatosan bővülő adatok alapján) megállás nélkül turnéz, szerte a világon.

anyagi-tárgyi, szcenikai világa (díszletek és jelmezek, illetve mire utalnak ezek). Vagy az, hogy milyen *nemi konstrukciók* modellezik a Trockadero előadásait. Evidens, hogy a fenti szempontok nem választhatók teljesen külön, hiszen egy színpadi produkcióról beszélünk, annak minden összetevőjével együtt. A társulat tagjainak és produkcióinak specifikumát figyelembe véve mégis úgy tűnik, a nemi reprezentáció viszonyainak a megfigyelése lehet egy lehetséges út a Trockadero jelenségének összesítő megértéséhez – hiszen a fent említett specifikum pontosan azt szűri le a társulat működéséből, hogy az teljes egészében férfiak által (legtöbbször) női öltözetben előadott műsor.

A nemi kategóriák több évszázados rögzítettsége természetesen a testre van a legnagyobb hatással – így a test által végzett cselekvésekre, azaz a mozdulatokra is. A tipikusan nőiesnek vagy férfiasnak kategorizált mozdulatok a tánc világában is létrehozták a maguk csoportjait, és ezekből nem lehet „büntetlenül átkirándulni” a másikba. Ha ezeket a kategóriákat megzavarjuk, játszunk a jelekkel, akkor új, felforgató minőségeket hozunk létre. A hagyományos férfi és női kódok tudatos keverése új eredményhez vezet: nem egyértelmű minőséget kapunk, hanem kevertet – a fekete és fehér felbomlik, és egy hibrid jön létre.

A Trockadero által nyújtott paródia természete szerint nem a nőkre irányul – hanem a női Nem általában *elve adottnak* feltételezett meghatározó jellemzőjére: a femininitásra. Ennek a femininitásnak több lehetséges megnyilvánulási formája lehet (pl. anyaság, szépség, specifikus testi jellemzők stb.), a Trockadero táncosai azonban egy ikonikusan feminin figura, a *balerina* megjelenítése révén végzik el a szubverziót. A Trockadero előadásaiban tehát nem nőket, hanem balerinákat jelenítenek meg,⁷ így a nemi konstrukciók felborításán kívül színpadi, művészeti konvenciók felforgatása is zajlik.

Ennek a felforgatásnak több eleme is van. Például a *Les Sylphides* vagy a *Hattyúk tava* jeleneteiben a táncosok a hagyományos, klasszikus, hófehér Pointe-cipőt (spicc-cipőt), harisnyát, tütüt vagy klasszikus balettszoknyát viselnek, tollak díszítik őket stb. Az arcukon karikatürisztikusan elrajzolt balerinaszminke van (természetesen a jelmezek és szminkek előadástól függenek – van, amikor igazi nőket meghazudtolóak a tökéletes szminkek). Testüket általában nem szőrtelenítik (noha a hónaljukat igen); a klasszikus nőimitátorok műmellei, melltömesei is hiányoznak; *nem próbálják meg leplezni* azt, hogy elsősorban férfitestük van (izomzat, nemi szervek stb.). Az előadások és táncok közben igen gyakoriak a „műtévedések” (bakik, „véletlen” esések, egymásba szaladások, egyensúlyvesztések, kikacsintások, látszólagos dekoncentrátságból fakadó „hibák” stb.). Időnként látványosan „megjelenítődnek” a *színpadi* balettszoponton belüli egyensúly-, erő- és státuszviszonyok: a *Les Sylphides* korpulens, kicsit idősebbnek tűnő vezető „balerinája” például a leglíraibb ugrás után megfordul, és lassan, teljes talppal, birkózó módjára, fenyegetően elindul az egyik színpadi kollégája felé, aki azelőtt pár pillanattal „kikapcsolt”, és ruháját rendezgetvén, véletlenül belemozdult az egyik mozdulatlan szánt kitarított pózba (ezáltal aláásta a „prímabalerina” egyéni pillanatát). Az előadások hemzsegnek az ilyen pillanatoktól – ugyanakkor nem csak ezekből áll egy Trocks-produkció. Fontos kiemelni azt is, hogy az előadáson belüli metakommunikáció (tehát amikor egymást „kommentálják”, véleményezik a táncosok) mindig a szereplők között történik – nem pedig a civil táncos reflektál a színpadi balerinaszerepére.

Említettem, hogy a Trockadero előadásai elsősorban a klasszikus balettrepertoárra épülnek. Ezek elsősorban nem arról ismertek, hogy komikusak lennének: főleg az akadémikus táncstudás, a virtuozitás bemutatását szolgálják, nem pedig a karakterizálást. A Trockadero előadásait mégis végigneveti a közönség. Nyilván a klasszikus gegek, esések, egymásba menések, kikacsintások

⁷ Vö. a francia szimbolista költő, Stéphane Mallarmé táncról megfogalmazott gondolataival, aki azt mondja, hogy a balerina nem egy táncoló nő, mert nem nő, és nem táncol. Mallarmé számára a balerina egy metafora. A francia költő gondolatainak értelmezéséről lásd Croce, Ariene: *After-images*. Knopf, New York, 1977. 76. Croce különben a *The New Yorker* tánckritikusa volt, és nagy szerepe volt a Trockadero sikerének megalapozásában.

bőrleszkszerű sorozata ezt hívja elő. Érdeemes azonban kiemelni, hogy ha csak ezekből állna az előadás, az még nem kötné le a közönséget több mint másfél órán keresztül. A Trockadero által bemutatott koreográfiák tehát önmagukban nem humorosak – az viszont, *amilyen módon és akik* bemutatják, hihetetlenül mulatságossá teszi őket.⁸

A Trockadero egyik alapítója, Peter Anastos, még a csoport működésének kezdetén adott interjújában felhívja a figyelmet arra, hogy a balettlépések *Nem-függetlenek* – azaz *nem magukban a lépésekben* van a táncos neve kódolva, hanem a *módban*, ahogyan ezeket végrehajtja: „A spiccelésnek nincs neme. Nem a nők kizárólagos tulajdona. *Mindenkinek* fáj.”⁹ Ha ezek a lépések az akadémiai szabályok szerint, tökéletesen lennének előadva, akkor nélkülöznék a humort. A Trockadero táncosai azonban eltörlik a (tánc)technikai hangsúlyokat. Például túl szélesen készülnek fel egy mozgásra, ugrásra; rossz egyensúllyal indítanak; szakadék van a nagy felkészülés és a végső mozdulat kicsisége között stb. A fizikálitásból eredő humor része az is, hogy kifiguráznak olyan jellemző testi-egészségi problémákat, amelyek egy időn túl tipikusan elérik a legtöbb táncost: artritiszes táncosnő, hirtelen görcsök, sántikáló járás, ízületi fájdalmak stb.

A tánc módján kívül az is a humor forrása, hogy *ki* hajtja végre a táncmozdulatokat. A hagyományosan vékony, könnyű balerinákhoz képest a Trockadero táncosai között volt például egészen túlsúlyos is, vagy teljesen szőrös (főleg az indulásnál, a 70-es években). A testsúly kérdése nem annyira másodlagos, mint amennyire első megközelítésre tűnhet, mert a humor mibenlétére és működési mechanizmusára is rávilágít. A nőket imitáló férfiak sokkal viccesebbnek tűnnek, mint a férfiakat imitáló nők; tulajdonképpen a nehézkedési erőről van szó: „Egy nehéz dolog,

⁸ Ebben nyilván az is közrejátszik, hogy ezeknek a többségében a 19. század második felében keletkezett baletteknek maga a cselekménye (vagy történetfragmentuma) is sokszor már eleve soványka, pár egyszerű mondattal összefoglalható, így kiváló alapot nyújt a túlzásra.

⁹ Ostlere, Hilary: Putting On by Sending Up. In: *East Side Express*, New York, 1976. december 2. 15. (A szerző kiemelése.)

Fotó: Zoran Jelenic

ami könnyűvé akar válni, automatikusan mulatságosabb, mint egy könnyű, amely nehezzé akar válni.”¹⁰

Egy Trockadero-előadás tulajdonképpen széttöri a szabályokat: nem tartja be a klasszikus balettre jellemző törvényeket, és nem is annyira komoly, mint például a modern tánc némely vonulata. Ugyanakkor elmondható az is, hogy más irányokba terjeszkedik: az életnagyságúnál nagyobb bakik, a túlzó gesztusok, tekintetváltások, mimikák – kombinálva a 19. századot felidéző szcenikával és jelmezvilággal – mintha visszautalnának egy régebbi típusú komikumra, amelyet harsányság, nagyobb ripacséria, „felmutatottabb színészkedés” jellemzett. A Trockadero táncosai ugyanúgy életnagyságúnál nagyobbak, mint a parókáik, sminkjeik és hatalmas műszempilláik. Talán ennek köszönhető a sikerük is: a „komoly” művészettel szemembenő szinte cirkuszi harsányságnak.

Azáltal, hogy a táncosok (látszólag, a szerepben) lemondanak arról, hogy tökéletesek legyenek, biztosítják maguknak azt az előnyt az igazi balerinákkal szemben, amely a technikai képességek és tudás bizonyításán túl az előadásuk egyéb részleteire irányul. Konkrétabban, egy nehezen megfogalmazható pszicho-fizikai készenléti állapotra: a táncosok teljes szellemi, testi és koncentrált jelenlétére. Ennek kirívó példáját dokumentálja a tánckritikus Arlene Croce, aki már említett könyvében – feltűnő módon – összehasonlítja a Trockadero táncosát a világhírű Bolsoj Balett primabalerinájával.

A Trockadero egyik akkori táncosa, Anthony Bassae ugyanakkor lépett fel La Karpova néven a *Don Quijote* egyik női szerepében (Kitrit, a fogadóslányt alakította), mint amikor pár kilométerrel arrébb, a New York-i Metropolitan Operában a Bolsoj Balett sztárja, Nyina Szorokina aratott sikereket – ugyanabban a szerepben. A párhuzamos fellépések arra készítették New York egyik legfontosabb tánckritikusát, hogy összehasonlítsa azokat – és a kortársak nagy meglepetésére nem a Bolsoj táncosnője vitte el a pálmát: „Noha a két előadást nem lehet technikailag összehasonlítani, több szellem, több plasztikusság, több elegancia, ráadásul még több nőiesség is volt Karpova egyensúlyában és térdelő hátrahajlásaiban, mint Szorokina összes trükkjében, ahogy pedig Karpova a kipattintható legyezőjét használja, attól elszégyellheti magát az egész Bolsoj”; kritikája összegzésekként pedig Croce levonja a következtetést (és elárulja lenyűgözöttségét): „Azt hiszem, Karpova jobb teljesítményt nyújtott, mint a Bolsoj Nyina Szorokinája”.¹¹

Ha meggondoljuk, hogy ezek a szavak még a Les Ballets Trockadero de Monte Carlo kezdeti éveiben hangzottak el, akkor különösen lenyűgöző az, ahogyan egy olyan csoport, amely megalkulásakor alig volt több mint pár balettkedvelő amatőr szabadidős szórakozása (100 helyes nézőterek előtt, eldugott pici éjjeli színháztermekben), mára olyan sikereket tudhat magáénak, mint a világ minden részén végrehajtott turnéi, melyeknek során estéről estére két-háromezer néző tapsol nekik.

¹⁰ Croce, i. m., 80.

¹¹ Uo.

Biró Eszter

KÓRUSOK, SZÓLÓK

Benyomások a 2017-es müncheni Spielart Fesztiválról

Münchenben két évente rendezik meg a Spielart Fesztivált, a térség egyik legfontosabb színházi eseményét – legutóbbi kiadása 2017 őszén zajlott. A Spielart továbbra is kiemelten politikai arculatú fesztivál, és ez jól áll neki, mert megbízhatóan színvonalas produkciókat és izgalmas alkotókat hív el Münchenbe. A fesztivál egyik missziójának a „kitekintést” vallja, a 2017-es kiadás fókuszában egy sor dél-afrikai és délkelet-ázsiai előadás állt. A meghívottak közt azért volt jó pár ismertebb európai színházi alkotó is, illetve egy sor olyan fiatal, akikre leginkább talán a feltörekvő jelző illik, már ha ragaszkodunk a címkékhez. Színes kavalkád, de kicsit sem esetleges a szelekció. Az előadások-performanszok mintha egy titokzatos kórusmű szólamai volnának, számtalan szálon kapcsolódnak egymáshoz. A kórus, az egyén és közösség viszonyának különböző lehetőségei egyébként is a fesztivál egyik visszatérő témája. Ugyanígy visszaköszön mindegyre az idegenség, a mássággal való szembesülés élménye. A legkisebb közös többszörös pedig mindig a test. Az előadóé, aki a saját testéről és az azon keresztül megtapasztalt világról beszél. A nézőé, aki nemcsak intellektuálisan dolgozza fel a látottakat-hallottakat, hanem a saját bőrén érez minden rezdülést.

Silvia Calderoni saját bevallása szerint nem tudja biztosan, hogy nő-e vagy férfi. Maga a gyönyörű, eleven ellentmondás: teste inas, szikár, férfias, hangja viszont selymes, játékos lányhang. Zavarba ejtően beskatulyázhatatlan jelenség, aki olyan energiával és intenzitással van jelen a színpadon, hogy azt tanítani kellene. Az olasz performer *MDLSX* című előadása a Motus alkotói csoporttal közösen született. Bejárták vele már a fél világot, többek közt Temesváron és Kolozsváron is játszották az elmúlt másfél évben. A Spielart talán legnagyobb közönségsikerét mondhatta magának az *MDLSX*, a kulcs pedig valószínűleg nem a divatos téma (interszexualitás, biológiai versus társadalmi nemi konstrukciók felépítése és dekonstruálása), hanem maga Silvia Calderoni, aki olyan energiával és akkora örömmel tobzódik a színpadon, hogy lehetetlen kivonni magunkat a hatása alól. Calderoni a saját történetét meséli el: egy olasz hegyi faluban született kislányét, akiről kamaszkorában nyilvánvalóvá válik, hogy más, mint a társai. Az orvosi vizsgálatokat, a tépelődést, az idegen szavak szótárának fellapozását (amely különböző rejtélyes szócikkeken keresztül végül a „Monster”, vagyis „Szörny” címkéhez vezet), egyszóval a kalandos utat az önmegtalálásig. Kész bildungsroman, amely néha észrevétlenül átsiklik Jeffrey Eugenides *Middlesex* c. regényének cselekményébe, majd vissza. Műfaját tekintve az alkotók posztbiografikus alkotásként jelölik meg az *MDLSX*-et. Nézőként talán az otthonosság a legerősebb benyomásunk az előadásról: azt érezzük, hogy a házimozirészleteiktől a végigbulizott betétdalokig, Calderoni minden másodpercben otthon van benne. És most már a testében is.

Aki tavaly májusban látta a TESZT-en Oliver Zahn rendező és a Hauptaktion csoport *Helyzet kinyújtott karral* c. kísérletét, biztos beégett a retinájába a kép, amint Sara Tamburini közel egy órán keresztül áll a Tisztikör közepén az ún. Hitlergruß-t mutatva, miközben egy férfihang gyors történelmi áttekintővel szolgál a karlendítés kulturális-történelmi háttéréről. Zahn és alkotótársai hasonló koncepcióval dolgoznak a Spielarton jelen levő *Kíséret a tornáról* c. előadásban: a közösség-, illetve nemzeti tudat építésének mechanizmusát vizsgálják egy specifikus testhasználaton keresztül. Ezúttal az ún. „Schauturnen”-t vagyis látványtornát vizsgálják, amelynek fogalma már a kezdetektől összefonódott a német nemzeti identitás formálódásával és ábrázolásával. Bár a köztudatban a náci kultúra egyik szimbólumaként él, az előadás során ránk zúduló információkból megtudjuk, hogy ez a különös népsport sokkal több ideológiát túlélt már, sőt ma is létezik.

Zahn esszéelőadásában nyolc fiatal (4 férfi és 4 nő) a szemünk előtt rekonstruálja a letűnt korok mozgáskoreográfiáit, fordított sorrendben, napjainktól a 19. századi kezdetekig, miközben a háttérben futó feliratok különböző adalékokat nyújtanak az adott kor történelmi, társadalmi kontextusának megértéséhez. A helyszín egy patinás tornaterem. Kezdekor az előadók civil ruhában érkeznek, aztán elindul a kronométer kattogása, ők pedig katonás rendben vetkőznek-öltöznek, végül kortalan fehér tornaruhában sorakoznak előttünk. Nem hallunk mást, csak a metronóm kattogását, dobbanásokat, az ütemes légzést, illetve egy-egy szekvencia kezdetekor valamelyik tornász jeladását. A felirat tömény információtömegét a koreográfiák szüneteiben civil kommentárok váltják fel. Hogy mit gondolnak az előadók a próbafolyamatról, a látványtornáról és konkrétan a közös tornászás tapasztalatáról? Mindenki mást. Egyikük például „szarik az etnikai diverzitásra”, egy másik előadó szerint a torna a faszizmus egyik formája. A személyes gondolatok felvillanása viszont épp olyan, mint egyik-másik ritmustévesztés: egy ütem kimarad, gyors pillantás jobbra-balra, majd helyreáll a katonás rend és precizitás, egy emberként mozog a tömeg. Semmi sincs a véletlenre bízva, az együtt mozgás közösségépítő és lelkesítő mechanizmusát minden lehetséges módon megtapasztaljuk. Nemcsak intellektuálisan, hanem egyrészt közvetve, a tornászok együttesét nézve (akik, ha tetszik, ha nem, a próbafolyamat során kompakt közösséggé kovácsolódtak), másrészt mikor azon kapjuk magunkat, hogy mi is verjük a taktust a metronóm hangjára.

Marta Górnicka lengyel rendező a testek összehangolt és erősen megkoreografált mozgásának egy másik formájával dolgozik, az úgynevezett kórusszínjárással. Górnicka a kórusok elemi erejét a politikai töltetű színház legalkalmasabb formájának tartja. 2009 óta rendezőként, karmesterként és librettószerzőként több előadást hozott létre Chór Kobiet (Asszonyok Kórusa) nevű csoportjával. A Spielarton bemutatott *Hymn Do Miłości (Himnusz a szerelemhez)* c. előadás Górnicka *(M)Other Courage* elnevezésű Európa-trilógiájának harmadik része. Górnicka egy körülbelül 30 fős, civilekből és profi színészekből, illetve kóristákból vegyesen összeálló kart vezényel. Ő maga is a nézők között áll – kezdetben kissé zavarba ejtő jelenség, de hamar megfeledekezünk róla, mert magával sodor a harsány és agresszív kollázs, amelyet a szemünkbe énekelnek és skandálnak. A lengyel nemzeti himnusz, hazafias dalok keverednek politikusok és fundamentalista bűnözők szövegeivel és uszító internetes kommentárokkal. Mit kezdünk a hazaszeretettel a migránsválságok és a nacionalista-populista ideológiák felerősödésének idején? Európa számot vet önmagával és saját történelmével, amely önmagát ismétli.

A kórus matematikai pontossággal hullámszik és változik, kíméletlenül modellezve a lengyel (vagy bármelyik, bármikor) társadalom rezdüléseit. Kölcsönhatások, cserék és láncreakciók mozgásmintázatait látjuk, egyének válnak ki a tömegeből, majd olvadnak vissza gyorsan – az individuumnak kevés esélye van érvényesülni ebben a konstrukcióban. Első ránézésre a kar homogén masszának tűnik, de ha egy pillanatra elengedjük a szövegzuhatagot, megláthatjuk, hogy mindegyik arc izgalmas és különbözik a többitől. Fialok, középkorúak és idősebbek, férfiak-nők, szép arcúak és szabálytalanok vegyesen; kislányok és sötét bőrű lány, de még egy Down-szindrómás fiatalasszony is látható köztük (ebben az összetételben a politikai korrektség már-már

önmagát karikírozza). Mindenesetre izgalmas követni az egyének mozgását és színeit, és – akár a *Kísérlet a tornáról* esetében – a tökéletlenségeket is. A *Himnusz...* lengyelországi kontextusához egyébként két hátborzongató adalék is akadt. Az egyik a lengyel nemzeti ünnep napján Krakkóban megrendezett szélsőjobboldali tüntetés, amely épp az előadás müncheni bemutatójának napjára esett. A másik pedig a wrocławai Dialog színházfesztivál körüli botrány: a lengyel kulturális minisztérium a fesztivál kezdete előtt néhány héttel visszalépett az esemény anyagi támogatásától, a fesztiváligazgató szerint egyértelműen a politikai töltetű meghívott előadásokra reagálva. Wrocławban tehát elmaradt a *Himnusz...*, Münchenben viszont lelkesen fogadták Marta Górnickát.

Ha az előző két előadás azzal játszik, hogy milyen érzelmi reakciót válthatnak ki a szemlélőkből a feszesen megkomponált formák, a Spielart egy másik meghívott produkciója által a néző arra is esélyt kap, hogy maga is átélje, milyen végrehajtani egy koreográfiát. Rima Najdi libanoni–berlini performanszművész *Think Much. Cry Much* című performanszának helyszíne a müncheni főpályaudvar egyik melléképülete, ugyanaz az enyhén lepukkant tér, ahol 2015-ben továbbirányították a Németországba érkező menekülteket. Előjátékként a nézők egy része hosszasan fagyoskodik és ügyetlenkedik az épület környékén – a bejáratot nem mindenki találja meg egyből. Miután mindenki bejut, fülhallgatókat kapunk és több csoportra osztanak bennünket. Hol élő, hol konzerv hangfelvételtől érkeznek az utasítások, különböző mozgássorokat hajtunk végre a kongó, üres térben: hol sorokat alkotunk és a velünk szemben levőt kell alaposan megfigyelnünk, hol barátságosan integetünk egymásnak. Máskor egy széken ülünk behunyva szemmel és érezzük, hogy valakik közvetlenül a hátunk mögött állnak, szinte a tarkónkra szuszogva, rá pár percre pedig mi vagyunk azok, akik a többiek háta mögött állodogálnak. Masírozunk, bolyongunk, bénázunk, vigyorgunk. Felváltva járjuk be ugyanazt a koreográfiát: határokat alkotunk, lépünk át és védünk, ismerkedünk és szelfit készítünk, miközben a hangfelvétel újra és újra biztosít arról, hogy ez egy kellemes és pozitív élmény, aggodalomra semmi ok, szó sincs semmilyen krízisről.

Motus: MDLSX. Fotó: Simone Stanislai

Történeteket hallunk: a menekülőkéét és a befogadókéét, a túlfűtött nemzeti érzelmű önkéntes határvadászok monológjait és egyéb politikai szólamokat. Najdi alapötlete, hogy fizikai cselekvéseken keresztül tapasztaljuk meg a határhelyzetek különböző ágenseinek (menekülők, határőrök, szociális munkások stb.) mindennapi valóságát, elsősre kissé szimplistának tűnhet. Annál erőteljesebb élmény rádöbbenni, hogy a testünkre rákényszerített fizikai tapasztalatok felülírják a racionális gondolkodásunkat. A végtelennek tűnő, periodikusan ismétlődő, mégis kiszámíthatatlan bolyongás a hidegben egy idő után kifáraszt. Van, aki nem is leplezi irritáltságát, mások fásultan nézelődnek. Mintha mindenki kicsit kibillenne a hétköznapi tudatállapotából, ez pedig átszínezi a fülhallgatón keresztül hallott történeteket is. Egy idő után telítődünk a szörnyű történetekkel, tudatunk védekezik, testünk pedig meglepő reakciókat produkálhat. A legdurvább példa: amikor néhány percre átvesszük az önkéntes határvédő gesztusait és pózait, hallgatjuk az egyre uszítóbb gondolatfoszlányokat és a végtelenül manipulatív, adrenalingeneráló dallamokat, és azt vesszük észre, hogy a saját testünk is ütésre kész.

A másik gyomrost a Milo Rau rendezte *Sodoma 120 napja* adta, a Schauspielhaus Zürich és a zürichi Hora Theater koprodukciója. A Hora Theater szellemi fogyatékkal élő profi színészekkel dolgozik, többségük Down-szindrómás. A Schauspielhaus Zürich négy színészével kiegészülve rekonstruálják-kommentálják Pasolini botrányos klasszikusát a bő kétórás előadásban. Rau és az általa vezetett IIPM (International Institute for Political Murder) nem riad meg az ellentmondásos anyagoktól. Előző előadásuk, a *Five Easy Pieces* például Marc Dutreux, a hírhedt belga pedofil és emberrabló történetét dolgozta fel gyerekszínészekkel. Rau saját bevallása szerint azt kutatja, hogyan kezelheti a színház a legfájóbb személyes és politikai tabukat. Pasolini (és Sade) anyagának továbbgondolásaként a fogyasztói társadalmat is egyféle konformitásfasizmussal vádolja. Ha 10 Down-szindrómás magzatból 9 esetben a szülők a terhesség megszakítása mellett szavaznak, akkor a Hora Színház hamarosan utánpótlás nélkül marad. Az előadás kifinomultan

Schauspielhaus Zürich és Hora Theater: *Sodoma 120 napja*. Fotó: Toni Suter

világít rá saját előítéleteinkre, de egy pillanatig sem engedi, hogy sajnálkozó-leereszkedő pozícióba süllyedjünk a fogyatékos színészekkel szemben, akik szemmel láthatóan lelkesen és derűsen játszanak. És mégis, az izgalmas gondolatok és pillanatok ellenére az előadás mintha megmaradna a provokáció szintjén. Persze minden a nézők személyes ingerküszöbén múlik. Bevallom, a komikusan bárgyú kínzásjelenetek közben én is szinte elhagytam a termet.

Voltak vidámabb estek is a Spielarton. Két fokvárosi performanszművész, Buhlebezwe Siwani és Chuma Sopotela *Those Ghels* című performansa például az egyik legnagyobb müncheni mall, az Olympia-Einkaufszentrum forgalmas folyosóján zajlott, a fesztiválközönség és főleg a bevásárlók körében. Siwani és Sopotela performansa a női test ábrázolását vizsgálja a popkultúrában. Két otthonkás, otromba parókat viselő nő vakarózva-heverészeve rajzfilmet néz. A vásznon aztán (véltetően dél-afrikai) videoklipek következnek, a háttérben szigorúan az aktuális szépségideáloknak megfelelő táncoslányokkal. Siwani és Sopotela megpróbálja reprodukálni az ellesett mozdulatokat, olykor bevonva a közönséget is. Hogyan látjuk a női testeket és hogyan igyekszünk magunkat láttatni ebben a kontextusban? A kérdés a helyszín és főleg a spontánul arra járó közönség által válik igazán izgalmassá. Igazi élmény végighallgatni, amint az egyik fesztivállátogató lelkes feminista beszédet tart a teljesen véletlenül odakeveredett, a kortárs színházi diskurzusok iránt szemmel láthatóan semmilyen affinitást nem mutató kigyúrt férfinak és csinos barátnőjének. Ezalatt a két előadónő is kihozza magából a maximumot, groteszkbe hajló, merész szerelésben vonaglanak a hallgatóságnak, kezükben mikrofon, mögöttük a kivetítőn tangabugyis táncosfiúk fokozzák az élményt. Jó kis fricska, öt perccel később viszont már nyoma sincs az egésznek, mindenki shoppingol tovább nyugodtan.

Telitalálat a fesztivál záró előadásaként a belga Louis Vanhaverbeke egyszemélyese, a *Multi-verse*: szórakoztató, könnyed, költői és végtelenül kreatív. A színpadon heverő könyvekből, takarítóeszközökből, különböző hétköznapi tárgykból Vanhaverbeke lassan egy teljes univerzumot modellez. Minden körbeforog, a lemezjátszó, rajta a gázégőfej, azon az éppen sülő palacsinta, körben pedig maga a performer lohol, ugrál, szökdécsel, versenyt szalad az idővel, miközben újabb tárgyak és eszközök kerülnek be a körforgásba. Vanhaverbeke mindenből hangot csíhol elő, ő maga hol rappel, DJ-zik, énekel, hol a loopperrel fabrikál egyszemélyes zeneszámokat. Végig zsonglórködik a tárgyakkal és a ritmussal, sportolókat megszegyenítő fegyelemmel és precizitással, mégis viccesen és lazán. Az önmagáért való játék ünnepe – írják az előadásról a fesztivál válogatói. A nézők pedig hálásak az emelkedett hangulatú fesztiválzárásért, bőven marad így is, amin rágódni lehet a következő Spielartig.

Patkó Éva

SZÍNHÁZ ÉS FÉLELEM

Thomas Ostermeier *Teatrul și frica* című könyvéről¹

Az ellentmondásosság az egyedüli reménységünk – mondja Ostermeier. (Azért 'mondja', és nem 'írja', mert mindenik írása megőrizte a beszélt nyelv közvetlenségét.) A könyvet egy beszélgetés nyitja, melyben a szerkesztő, George Banu és Ostermeier áttekintik a rendező alkotói pályáját. Utána következnek Ostermeier írásai: ezek nemzetközi konferenciákon hangzottak el, és nyomtatásban is megjelentek különböző színházi lapokban. Legyen szó Shakespeare-ről vagy Ibsenről, a mai színház helyzetéről a társadalomban (ez egy 1999-es nagyon időszerű írás) vagy Ostermeier saját munkamódszeréről, mindegyikben igazából ugyanarról a dolgról van szó: hogyan és mitől mai a színház.

A könyv címét Ostermeier választotta a Banu által javasolt *Színház: napjaink igazi hőse* helyett. Ostermeier címváltoztatában a fogyasztói társadalomról van szó, amely 2001 szeptembere és 2008 globális válsága óta félelemben él: munkahely és társadalmi státusz elvesztése, az életszínvonal csökkenése, a lemaradás, a kirekesztettség, a folyamatos bizonyítási kényszer miatt stb.

Ostermeier számára a színház egy társadalomtudományi laboratórium, melyben az emberi viselkedést tanulmányozza a színészeivel együtt. Kiindulópontja az, hogy a mindennapi életben szerepeket játszunk, helyzetbe hozzuk, és azokban találjuk magunkat, és így próbáljuk megismerni a másikat.

„Hahó! Patkány?” – teszi fel a *ki van ott?* kérdést Hamlet a 3/IV-es színben, de nem várja meg a választ, hanem leszúrja a függöny mögött rejtőző Poloniust. Ostermeier számára ez a kulcs a Shakespeare-darabok értelmezéséhez: a szereplők folyamatosan szerepjátékba helyezik önmagukat, és ezáltal próbálják megtudni, hogy ki az, aki velük szemben áll – tehát nemcsak a szerző hozza őket helyzetbe, hanem ők saját magukat is, innen a folyamatos színház a színházban hatás a shakespeare-i művekben. A Shakespeare-ről szóló írásban a *Totus mundus agit histrionem* értelmezési lehetőségeit járja körül Ostermeier, a Hamlet példájára fókuszálva. (Mi *Színház az egész világgént* ismerjük ezt a kifejezést, szó szerinti fordítása kettős: *Az egész világot játssza a színész / Az egész világ játssza a színészt*. Ezeket a jelentéseket értelmezi több szempontból Ostermeier, hisz őt a színész érdekli.)

A könyv végén található előadáslistából kiderül, hogy a német rendező 2002 óta több Ibsen-drámát is színre vitt, és ezzel egy új alkotói korszakba lépett, a klasszikus szövegekébe. A lázadás és ellenállás jegyében koráb-

¹ Thomas Ostermeier: *Teatrul și frica* (A színház és a félelem). (Román nyelvre fordította: Vlad Russo.) A Szebeni Nemzetközi Színházi Fesztivál könyvsorozata. Nemira Kiadó, 2016. (A kötetet George Banu és Jitka Goriaux Pelechová – aki Ostermeierből doktorált – szerkesztette, az előszót Banu jegyzi.)

ban főként a kortárs szövegeket választotta (Mayenburg, Norén, Kane, Fosse). Aztán az ibseni művek és a ma között felfedezte a kapcsolatot: az anyagi függőség átítatja a szereplők mindennapjait. Ma életünk pénzügyi oldala sötét árnyékként belengi hétköznapjainkat, ez már elfogadott eleme társadalmi létezésünknek. Banu egyenesen Ostermeier saját szerzőjének nevezi Ibsent, abból a gondolatból kiindulva, hogy minden nagy rendezőnek van egy szerzője, akinek darabjaiba belemélyedve titkokat tár fel. Saját színházát *kapitalista realizmus*nak nevezi, melyben az anyagiak által meghatározott ember már nem az érzelmek korát éli. Ebben a korban nincs helye a szentimentalizmusnak, ezért volt átütő ereje világszinten is Ostermeier Ibsen-újraértelmezésének.

A *partner mint impulzus* c. szövegében saját munkamódszerét is bemutatja, melynek négy alappillére van:

1.) a *Sztanyiszlavszkij-féle szituációelemzés*. Ostermeier hangsúlyozott célja, hogy a színész legyen a színpadi helyzet megteremtője, a színész legyen szerző: nem a rendező ötleteit végrehajtó alkotó, hanem szuverén társ, és ebben segít neki a rendező, aki olyasvalaki, mint egy edző.

2.) a *színészekkel való storytelling-fázis a próba folyamatban*. A színészek saját életükből hoznak jeleneteket, azokat bemutatják, majd a használható részeket beépítik az előadásba. Fontos, hogy ezek nem elképzelt, hanem a színészek által megélt helyzetek.

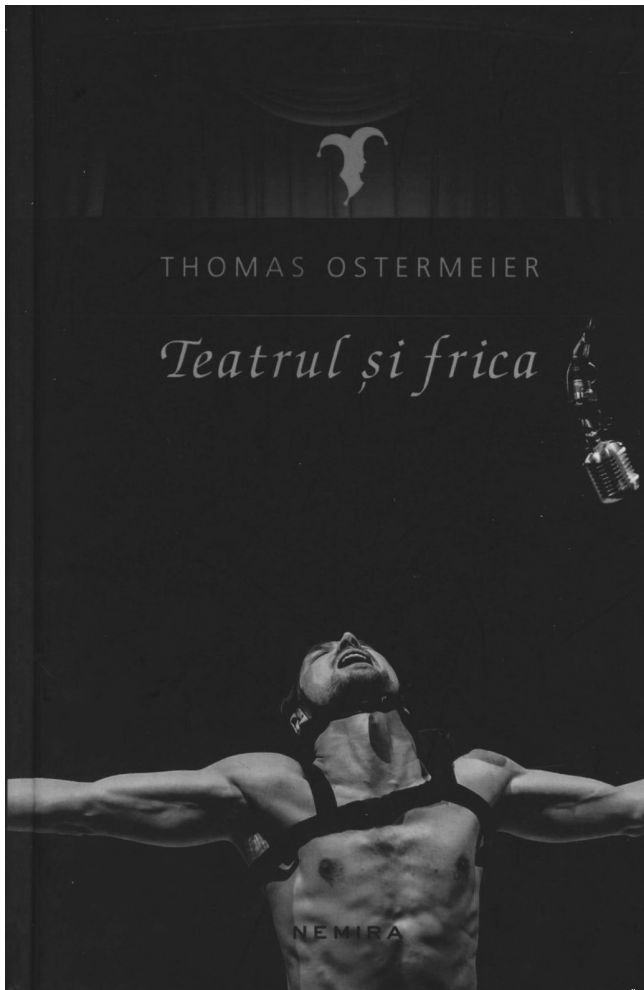
3.) *Sanford Meisner módszerének alkalmazása*. A nálunk kevésbé ismert amerikai filmes szakember kizárólag a partnertől való építkezésre dolgozott ki egy gyakorlatsort, ezeket használja Ostermeier.

4.) a *ritmus metodológiája*. A multitasking korszakban fontos a ritmus kezelése a színpadon, Ostermeier előszeretettel hivatkozik Mejerholdra, aki zenei alapelvekre építette színházát. A ritmus törékeny egyensúlyát keresi a színpadon a feszültség- és meglepetéselemek váltakoztatásával.

Kik akarnak ma színházat csinálni, kik felvételiznek rendező szakra? Az elkényeztetett fiatalok... Ostermeier keményen nyilatkozik di-

ákjairól, akik sokszor nem tudják, milyen darabokat szeretnének megrendezni. Az ő fejében több darab sorakozik, mint amennyit valaha színpadra fog tudni vinni.

Az írásokból kiderül, hogy Ostermeier rendszeresen részt vesz nyílt fórumokon, ahol a politikummal lehet tárgyalni, Németországban vannak ilyen nyilvános beszélgetések. Jelen tud lenni a mindennapi életben is, kifejtheti véleményét, vitázhat, vitatkozhat, mert létezik nyilvános párbeszéd a fenntartó, a nézők és a művészi közösség között. Ostermeier vehe-mensen kiáll az adófizetők pénzéből fenntartott (önkormányzati, nálunk állami) színházak mellett, hiszen ezek az intézmények azt a fajta alkotási szabadságot biztosítják a színházcsinálókknak, ami a projektszínházak vagy alternatív színházak esetében lehetetlen. A port kell levetni ezekről a színházakról és nem beszüntetni őket – vallja. Mert ez az egyedüli hely, ahol hosszú távon lehet társulatban gondolkodni,

rendező és színészek összekovácsolódó közösségében, ahol a gyors és rövid távú siker nem cél, ahol gátak nélkül lehet reflektálni a jelen történéseire, a politikai helyzetre stb. Ez a kötet első szövege, és nagyon jól kontextusba helyezi a további, művészi szempontokkal is foglalkozó írásokat. Hol a helye ma annak a színháznak, ahol alkotunk, teszi fel a kérdést, milyen a rendszer, amely fenntartja, milyen társadalmi felelőssége van a színháznak, hogyan teremthet párbeszédet a politikai kontextus és a színpadi történet között. Csak azután érdemes művészetről beszélni és beszélgetni, miután a fentiek már tisztázottak. Hiszen ebben a színházban a polgárság újra és újra meghatározhatja önmagát. Ostermeier nem az alternatív színház ellen szól, csak hangsúlyozza, hogy egyre inkább szükségünk van és lesz olyan állandó alkotó műhelyekre, melyekre nem nehezedik külső nyomás. *Azt a színházat, amely nem hoz profitot, nem kell finanszírozni* – ez a gondolkodásmód egyre elterjedtebb (nálunk is), és nem azt nézzük, hogy ezek még érintetlen helyek, ahol gondolkodni lehet(ne) közösen, hanem abba a csapdába esünk, hogy elhisszük: ezeknek a színházaknak a működése komoly pénzeket emészt fel, tehát a gazdasági válságban ezektől az intézményektől kell elvonni a támogatást, mert az majd megoldás lesz a krízishelyzetre. Ostermeier németországi színházokról beszél, de gondolatai kelet-európai aktualitással is bírnak.

A posztdramatikus és performansz-színház ellen is szól, a nyolcvanas években még haladónak számító kísérleteket ma már inkább divatnak minősíti, mint minőségnek. A realizmus mellett áll ki, és ezzel tudatosan maga ellen fordítja a német színházi szakma nagy részét. Történetet akar látni a színpadon, hús-vér emberekkel, karakterekkel, akikkel azonosulni lehet, emberi mélységekkel, hisz csak így lehet megérteni az emberi lényt, az ember lényegét. Az igazságot keresi, mert az igazság az, hogy az ember mindenre képes, minden aljasságra.

Zsidó Ferenc

A KORTÁRS DRÁMA ÚTJA?

Paul Emond *Ebből se lesz szerelem* c. kötetéről¹

Ha Paul Emond francia nyelven író belga szerző darabjai követik, netán mutatják/megszabják a kortárs drámairodalom trendjeit, akkor azt mondhatjuk, hogy a drámai konfliktus még inkább relativizálódik, paródiába hajlik, a műnemhatárok pedig még jobban összerosódnak, mint korábban.

Korábban a dráma az itt és most konfliktusa párbeszédben (plusz morális dilemmák monológban), a XX. századi dráma az itt és most, de érdemi párbeszéd és konfliktus nélkül, a XXI. századi pedig az itt és mostot is fölülírija: a jelen csak egy keret, a szereplők gyakorta múltbéli történéseket elevenítenek fel, narrátorként különböző előidejű eseményeket idéznek fel, azokat kommentálják, helyezik el új keretben, értelmezik újra. Ebben szereplőtársaik nem annyira partnerek, mint inkább provokatőrök és akadályozók, a párbeszéd helyét az egymás mellett való elbeszélés veszi át, kommunikáció nem jön létre, a nyelv szétbomlik szeletekre, csak félreértés van, félremagyarázás. Ilyen értelemben a dráma beszédformája az epikus felé tolódik el.

Három egyfelvonásos mű olvasható az *Ebből se lesz szerelem* c. kötetben, ezek valahol a vígjáték/tragikomédia/burleszk/bohózat tengelyen helyezkednek el, de mindezek paródiájaként is működnek. Közös bennük az, hogy

nyilvános helyen játszódnak (állomás, kocsmá, étterem), szereplőik pedig félrecsúszott sorsú kisemberek, akik végeérhetetlen monológokban élnek, fő problémájuk pedig a magány, a szerelmi boldogság elérésének lehetetlensége. Ezért részben a társadalom a felelős, de elsősorban saját maguk: a kicsinyesség, az egymásra figyelés, az empátia hiánya, a kigyóként önmaga farkába harapó önzés.

Természetesen van itt társadalomkritika is, olykor a közélet is beleszól a közélettől amúgy teljesen elfordult ember életébe (például a vasutassztrájk miatt nem járnak a vonatok): „Ez aztán mindennek a teteje. Micsoda ország! Nem igaz, mi folyik itt!” Ez a mondat később, új kontextusba kerülve azonban már paródiává válik: amikor egyik szereplő a magánéleti problémáit is az országon akarja számon kérni. (A címadó darabban az európai gazdák tüntetése okoz bonyodalmakat: „Az európai gazdák, a rohadékok! Teszek én Európára!”)

A várakozás motívuma is megtalálható mindhárom darabban, persze, itt nem Godot-ra várnak, hanem a vonatra, üzletásra, feleségre, egy kívülről érkező csodára, mely a belül lévő problémákat megoldaná.

A *Malagában* a férj (Barat) és a feleség (Astrid) egy malagai utazástól reméli kapcsolatuk helyreállítását, de a vonatsztrájk miatt lekésik a repülőt, s a várakozás ideje alatt előbányásszák régi sérelmeiket. Megjelenik a színen Amanda, kinek életét az határozza meg, hogy

¹ Paul Emond: *Ebből se lesz szerelem* (Ford. Károly Judit). Napkút Kiadó, Budapest, 2014.

folyton meglépnek előle a férfiak (esetenként a megtakarított pénzével együtt). Astrid és Amanda közel kerül egymáshoz, s megállapítják: sokkal jobb lenne az élet, ha soha többé nem lennének férfiak. A házaspár malagai utazása tehát meghiúsul, a feleség végül nem Amandával, hanem talán régi szeretőjével lépik le. Barat, a férj így összegzi helyzetét: „A paradicsom elveszett. Astrid elment...”, hogy valamivel később ezt így írja felül: „De én holnap este Malagán leszek. Egyedül. A paradicsomban.”

Az *Ebből se lesz szerelemben* két zátonyra futott házasság történetét ismerjük meg, ráadásul a főszereplőknek, Caracalának még egy pénzügyi tranzakciója is meghiúsul: a férfi, akinek el akarja adni hentesboltját, egy nem túl fényes kimenetelű szerelmi kaland miatt lekési az üzleti tárgyalást.

Várakozás közben Caracala felidézi hányatott múltját: csendes gyerek volt, akit a szülei folyton otffelejtettek valahol, s kinek az apja megszőkött egy afroamerikai nővel. Most, felnőttként nagyon bőbeszédű: így próbálja megmagyarázni önmagának frusztrált gyermekkorát. Monologizál, legföljebb a kocsmabéli Felszolgálónő hallgatja, de ő is inkább saját történetétől próbál szabadulni, a hat hónapig tartó házassága gyalázatától. „Az ember mindig egyedül van. És szép lassan beledöglök”, mondja Caracala, inkább rezignált beletörődéssel, mint a változtatni akarás lázával. Felidézi egyetlen gyerekkori vágyát: hogy az apját felejtsek otthon, s kettesben mehessen el az anyjával...

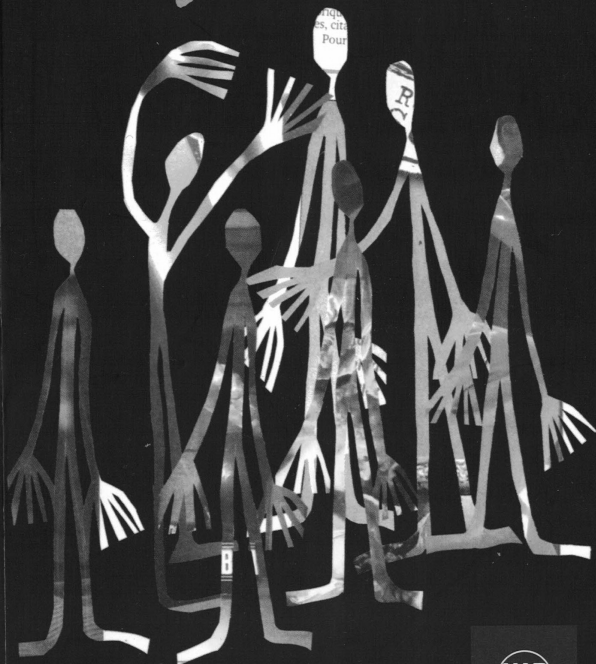
A három darab közül véleményem szerint a *Madártej* sikerült a legjobban, mozgalmas, s a humora „ütős”. (A *Malaga* kissé vonatott, a címadó darab zárata pedig amolyan bohózatosan kiszámítható.)

Maga a történet ismerős motívumokat variál: egy házaspár, elismerve, hogy kapcsolatuk kifulladt, közös megegyezéssel válni készül, de előtte úgy döntenek, hogy a Hízott Jérce nevű vendéglőben, ahol annak idején megismerkedtek, még egyet nosztalgizálnak, és elegánsan, nagyvonalúan intenek búcsút egymásnak. Nos, az est sem nosztalgikusra, sem elegánsra, sem nagyvonalúra nem sikeredik. „Szép estét akartunk, hát legyen szép esténk”, mondogatják mindegyre, de közben eljutnak a legértelmetlenebb vitáktól a leggyalázatosabb sértésekig. Közben – szinte mellesleg – a lokál főpincéjéről is kiderül, hogy éppen meglépett a felesége, aki a szakács is egy személyben, így az étterem bezár. A szereplők kétségbeesetten próbálják fenntartani kegyes hazugságokkal a látszatot, a mű – akárcsak a másik kettő – nyitott (vagyis nemhogy katarzis, még nyugvópont, logikus lezárás sincs a végén). A befogadó azonban nincs magára hagyva: a darabok mondatai úgy gördülnek előre, úgy viszik nyelvi és mindenféle szakadékokba a szereplőket, hogy magukkal ragadják, miközben a sírva kacagás újabb dimenzióiba juttatják az olvasót/nézőt.

Amint említettem, a darabok olvasva inkább epikus jellegűek (más kérdés, hogy a színpa-

PAUL EMOND

Ebből se lesz szerelem

NAP KÜT

don mi jön át): a szereplők bizarr, groteszk, a nonszensszel kacérkodó történeteket idéznek fel, ezek lassítják a többnyire amúgy is statikus játékot.

A *Malagában* például Astrid elmeséli, hogyan bánt el az őt megcsaló szerelmével, Richarddal: azt mondta, süt neki valami különlegességet, kihívta a konyhába, s arcába öntötte a serpenyőből a forró olajat. A férfi megvakult, arca összeégett (később kiderül, hogy mindez nem igaz, a történet csak Astrid fejében él).

Ugyancsak a *Malagában* Flambard felidézi, hogy az anyja sokdiptriás szemüveget hordott, ami miatt „apám vakondnak nevezte”; ugyanakkor ő is súlyos látáskárosult volt, szemüveget mégsem volt hajlandó viselni, mert: „Ha szemüveget hordott volna, nem hívhatta volna anyámat vakondnak.”

Az *Ebből se lesz szerelemben* a főszereplő hentes szerelmet akar vallani a hűtőházban afroamerikai alkalmazottjának, de rájuk zárul a hűtőajtó, s csak egy kíváncsi vásárlónak köszönhetik, hogy nem fagynak meg ott édes (?) kettesben.

Paul Emond darabjaiban a kisember drámája nem is dráma igazából, csak szokványos vergődés, de mivel az egyes szereplők rendkívülinek, felfokozottnak érzik helyzetüket, az már-már önmaga paródiájává válik. Erre a keserű felismerésre jutunk mindhárom darab végén, de közben legalább jól szórakozunk. Szívesen megnézném bármelyiket a színpadon: Paul Emond darabjai azok közé tartoznak, melyekhez a rendezői koncepció és a színészi játék sokat hozzátehet.

Székely Éva

AMIRŐL SZÓ VAN, ARRÓL SZÓ SINCS

Joël Pommerat mesedramáiról

Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy francia drámaíró-rendező, aki azért kezdett klasszikus mesék átdolgozásába, hogy kislánya érdeklődését felkeltse a munkája iránt, megértesse vele, mit csinál az édesapja, amikor nincs jelen. Így kezdődött. Hamar kiderült azonban, hogy a felnőtt ugyanolyan érzékeny ezekre a történetekre, mint a gyermek, hiszen gyermekkori élményeink között előkelő helyet foglal el, és emlékeink ritkán feledésbe merül része a mese.

Ennek az újramesélő kedvnek három mesedarab az eredménye. Időrendben a *Piroska és a farkas*¹ (2005), a *Pinokkió*² (2008) és a *Hamupipőke*³ (2012). A franciaországi Actes Sud kiadónál mindegyik külön kötetben jelent meg a színrevitelt követő egy éven belül. Magyar nyelven sajnos egyik sem elérhető annak ellenére, hogy Joël Pommerat az európai kortárs színház egyik legizgalmasabb alkotója. (Előadást már láthattunk magyarul a műveiből: a budapesti Katona József Színházban *A két Korea újraegyesítését*, vagy *Az én kis hűtőkamrámat* a nagyváradi Szigligeti Színháznál, Theodor Cristian Popescu rendezésében.)

¹ Joël Pommerat: *Le Petit Chaperon rouge*. Actes Sud / Théâtre de Sartrouville – CDN, Paris, 2005. Marjolaine Leray rajzaival.

² Joël Pommerat: *Pinocchio*. Actes Sud / Théâtre de Sartrouville – CDN, Paris, 2008. Olivier Besson rajzaival.

³ Joël Pommerat: *Cendrillon*. Actes Sud / Théâtre de Sartrouville et des Yvelines – CDN, Paris, 2012. Roxane Lumeret rajzaival.

Pommerat 1963-ban született. 1990-ben alapította a Compagnie Louis Brouillard nevű társulatát, amelyet azóta is vezet. Csak a saját szövegeit rendezi, magát színpadi íróként határozza meg, darabjait a társulatának, a színészeinek és velük együttműködve írja. Pommerat sajátos alkotói koncepciója szerint a szöveg és a rendezés között nincs sem hierarchia, sem kronológiai sorrend: a kettő egy időben alakul a színpadon. Leggyakrabban az első próbáján nincs is szöveg. Csak jelenlét van, színészek, emberek. A szöveget a próbák alatti munkából, a színészekkel folytatott eszmecsereből, valamint a fényel-árnyékkal, hanggal-csenddel való kísérletezéseiből merített tapasztalataiból írja meg és dolgozza át. A későbbiek során a színészeknek újra és újra be kell tanulniuk az alakuló szöveg új változatait, és emlékezetben kell tartaniuk a korábbiakat. Elsősorban a vizuális színház műfaja, valamint a fesztelenség, mesterkéletlenség, a zavarba ejtő igazságkeresés foglalkoztatja, a beszédben a csend. Pommerat szavaival élve, „amiről szó van, arról szó sem esik”.⁴

Ahogy a szöveg a rendezővel és a színművészekkel, úgy a történet a szereplőkkel kezdődik, nem pedig fordítva, hogy a történet rajzolná a figurát. A bonyodalom a szereplők

⁴ Ouvrir des puits. Beszélgetés Claudine Galeával. *Ubu, Scènes d'Europe* n° 37/38, 2006. április. 65. o. http://www.carrefourtheatre.qc.ca/media/Pommerat_Ubu%20Scenes_Europe.pdf

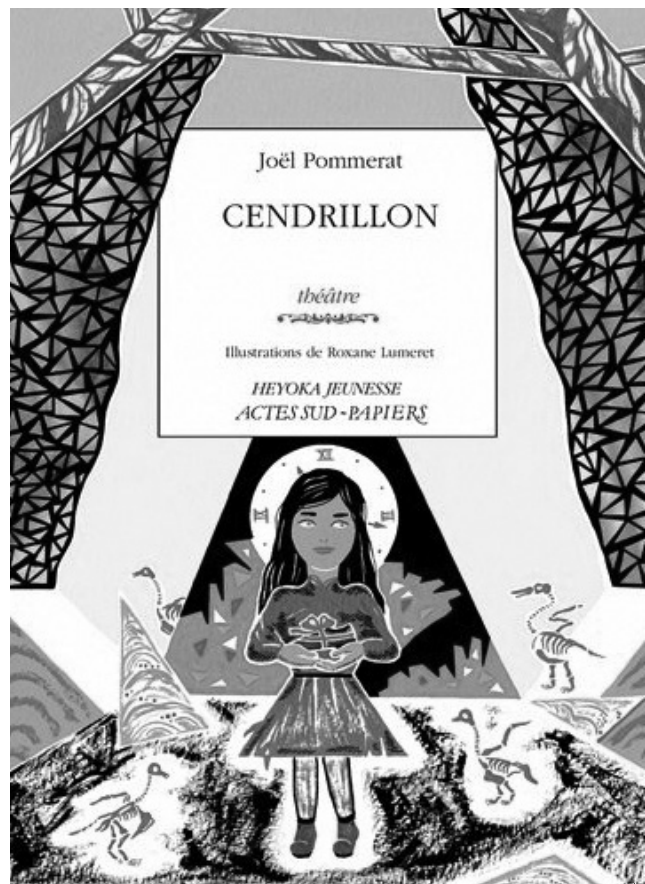
közötti viszonyból születik. Így a *Pinokkió*ban az apa-fiú kapcsolat, a rossz barátok, míg a *Piroska és a farkas*ban három generáció női tagjának (leány, anya, nagymama) a viszonya okozza a bonyodalmat: a szófogadás és a felnövés összeegyeztetése a tét. Gyakran már a szereplők megnevezése is felfedi a kapcsolatok fontosságát és minőségét. Például a *Hamupipőké*ben csak a főszereplő nevét ismerjük, azt is csak az eredetmagyarázó⁵ szándéknak köszönhetően. Amúgy őt is csak a „Nagyon fiatal leánynak” nevezi a mesélő, ahogy a többiek is a funkciójukkal azonosak: „Az apa”, „Nővér – a nagyobbik”, „Nővér – a kisebbik”. A mesélő a mostoháról gyakran mint „a nagyon fiatal lány apjának jövődöbéli feleségéről” beszél, míg a darab végén, amikor utolsó alkalommal szól róla, „a nagyon fiatal lány apjának jövődöbéli volt feleségé-ként” nevezi meg. A *Pinokkió*ban Dzsépettó helyét „Az öregember” veszi át, nincs sem Róka, sem Kandúr, mindössze „Első csaló” és „Második csaló” van.

Pommerat-t a palimpszeszt lehetőségei általában foglalkoztatják, darabjainak visszatérő technikája. Meseátiratai úgy használják a közös kulturális örökségünk részét képező mesék narratív anyagát, a mindenki által ismert narratív szálát, mint egy rövidítőt, amely nem oda vezet, ahová feltételeztük. A befogadói elvárásrendszer, amelynek nem tesz eleget, a fonák válaszokban nem talál beteljesülésre, ám a keletkezett zavarban új felismerések, gondolatok, utak, új lehetőségek nyílnak. A *Pinokkió*ra gondolva a mai fiatal közönségnek vélhetőleg nem Carlo Collodi, a 19. századi olasz író jut az eszébe, hanem inkább egy kedves Disney-rajzfilm egy nem kevésbé kedves, fából faragott kislányról. Pommerat bá-

bujával nehezebb rokonszenvezni, mivel hálátlan, durva, primer ösztöneinek engedelmessé váló lurkó. Azonban ez a boldogságra áhító fajankó esendőségében mégis hasonlít ránk, mai közönségére, de ugyanakkor olasz őisére is. Ez az átírat pontosan az eredeti mese korszerűségét aknázza ki, és egyúttal visszahívja emlékezetünkbe, visszakaparja mint felülírt szöveget a pergamenen.

Pommerat egyszerre készíti a mesehallgatás közösségi örömét újraélő nézőt az emlékezésre és a felejtésre. A mesedarabokban mindig van egy mesélő, és a szokásos mesekezdő fordulatok sem maradnak el, mint az „egyszer volt, hol nem volt” vagy a „hol volt, hol nem volt”. A *Pinokkió* kezdése inkább egy porondmester harsány üdvözlésére emlékeztet: „Hölgyeim és Uraim! Jó estét, isten hozta! Én ma este egy rendkívüli történetet fogok itt Önöknek elmesélni. Ez a történet még az álmaiknál is rendkívül jobb, pedig igaz történet...” A mesélő szavai kerekedik, néha ellensúlyozzák a történet erőszakos, emocionális feszültséggel töltött jele-

⁵ A mostoha elől az apa a lány szobájába rejtőzik cigarettázni. A dohányszagról kapja csúfnévét ez a modern Hamupipőke – eredeti nevén Sandra. A Pommerat-adaptációban a Sandrából nem Cendrillon lett, mint ahogy minden valaminek való Hamupipőkének hívnak franciául, hanem csak Cendrier, ami annyit tesz, hamutartó. A fordító részéről szép bravúr lesz megoldani ezt a feladást. A Cendrier csak a darab végén, a fiatal herceg félrehallása következményeként szépül végre Cendrillonná.

neteit. Ugyanakkor nem kínálnak tálcán egy valamilyen kész interpretációt a történethez.

A gazdaságos narratíva, a felvetett kérdések és a ki nem mondás esztétikája minden befogadót arra készítenek, hogy elengedje a képzeletét, kiegészítsen, korrigáljon és kidolgozza a maga értelmezését a személyes története és meseélményei állandó játékba invitálásával. A *Hamupipőke* mesélője így igazítja a párbeszédéből kibontakozó történeten: „Amint már mondtuk, nem biztos, hogy a nagyon fiatal leány tökéletesen jól értette az édesanyja szavait. Nagy képzeletű jellemezte, és aznap nagyon feldúlt volt. Egyébiránt a képzelete néha féktelenül csapongott a fejében, és meg-megtréfálta. Annyi bizonyos, hogy ez a történet nem lenne ugyanaz, ha a nagyon fiatal leány tökéletesen hallotta volna, amit az édesanyja mondott neki. De majd meglátjátok, hogy a mesék szempontjából a tévedések nem mindig érdektelenek.”

A szerző-rendező érdeklődése két ellentétes és egymást kiegészítő pólus köré csoportosul: valóság/igazság és fikció. Meseadaptációi jelenünk valóságába ágyazódnak, amennyiben a világhoz való viszonyulásunkra, családi viszonyaink mechanizmusaira kérdeznek rá. Ezek a modern mesék a serdülésről, felnőtte válásról, generációk kapcsolatáról szólnak, másságról, gyászról, szabadságról, szorongásról, szeretetről, öregedésről, nem pedig az erkölcsi érdemen (alázat, jóság stb.) alapuló társadalmi emancipációról. Valahogy úgy, ahogy kortárs magyar meseszövegekben, a *dráMAI mesék* című sorozat némelyik darabjában láthattuk.⁶ A klasszikus mese alapanyagán túl a mai valóságból, a 21. századi életmódból, beszédmódból és környezetből táplálkoznak, a mai ember egzisztenciális kérdéseit kutatják.

Ami életmódját illeti, a *Piroska és a farkas* Piroskája korunk betegségében szenved, magányos. Édesanyja olyan sokat dolgozik, hogy nincs ideje arra, hogy elvigye a beteg nagymamához.

Már a Collodi *Pinokkió*jának is a hazugság volt az egyik nagy témája, és ugye az igazság és a fikció egymásra utaltsága Pommerat kedves vesszőparipája. Pinokkió apja szegény ember, a fából faragott paprikajancsi pedig önző, követelőző gyermek. Boltba küldi az öregét ennivalóért, tankönyvért. Tanulni nem akar, csak meggazdagodni. Olyan életről álmodik, ahol nem kell sem dolgozni, sem gondolkodni. Ő korunk egy másik betegségének áldozata.

Hamupipőke története igazi mai történet. Édesanyja elhalálása után apja újra házasodni készül. Az új asszony házában modern élet zajlik. A két nővér minduntalan a telefont babrálja. Hamupipőke állandóan az óráját lesi, mert megígérte az édesanyjának, hogy öt percnél tovább soha sem szűnik meg rá gondolni. Az apa erős dohányos. A tündér még egy kártyatrükköt is képtelen normálisan bemutatni. A mostoha a lányaival egykorú herceg körül forgolódik szerelmesen epekedve. A fiatal herceg a sztrájkok miatt forgalmi dugóban rekedt édesanyja telefonhívására vár nap mint nap hiába.

Az adaptáció technikai megvalósítása többek között a szöveg elbizonytalanító eljárásaihoz ragadható meg. Az eredetitől való elkülönültség jelölőinek egyike a nyelvi eklektika. A szereplők modern, hétköznapi beszélők, különböző nyelvi regiszterekben szólnak meg, néhol a mai pongyola stílust eltúlozva, máskor választékosan. A szöveg sokszínűsége és ritmusa az erőszak és a gyöngédség, a komikum és a tragikum, a költői és a közönséges dialektikáját mintázza.

Mesefeldolgozásai által Pommerat az elit törzsközönségén túl szélesebb nézőrétegeket, különböző korosztályokat hódított meg, és akarva-akaratlanul egyre nagyobb népszerűsége tette szert. A szakma rangos díjakkal tüntette ki. *Pinokkió*ja Philippe Boesmans operát komponált, 2017-ben a brüsszeli királyi operaház ezzel a darabbal nyitotta újra kapuit – de attól még nem mondható, hogy Pommerat színháza válogatott, „értő” publikumnak fenntartott marginális kultúrkülönlegesség. A *Hamupipőke* bekerült az érettségi programba, ami ugyancsak a darab előkelő helyének elismerése; de nem lehet emiatt kizá-

⁶ Vö. Újrameselés a jelennek. Bertóti Johanna recenziója a *Játéktér* 2015. téli számában (<http://www.jatekter.ro/?p=19384>).

rólág pedagógiai célzatú „ifjúsági színháznak” bélyegezni, mert ez a kategória összeegyeztethetetlen Pommerat művészetével. A *Piroska és a farkassal*, a *Pinokkióval* és a *Hamupipókéval* a szerző a mesemondó hagyomány örökébe lép, felső korhatár nélkül mindenkihez szól. Másfelől ezek a meseátiratok a pommerat-i életmű emblematikus darabjai, nem pedig leegyszerűsített Pommerat-morzsák vagy porlepte történeteknek a mai gusztusnak megfelelő átfestései. Pommerat megkülönbözteti a gyermekeknek szánt és a gyermekekről szóló történetek fogalmát. Kislányról és kislányról mesél, de/ezért ezek a történetek megérintenek gyermeket és felnőttet egyaránt. Számára abban áll a kihívás, hogy úgy meséljen gyermekmesét, hogy ne árulja el, ne hagyja cserben saját felnőtt hangját.

TALÁLT KÉP

Isten hozta, Örkény úr!

A képen: Örkény István és Radnóti Zsuzsa a *Tóték* bemutatója után Marosvásárhelyen. 1968. március 8. Fotózott: Marx József.

A kép a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház archívumából került elő. Köszönet Radnóti Zsuzsának, Gajdó Tamásnak (OSZMI) és Ferencz Évának (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata), akik segítettek megtalálni a fotót és Örkény István emlékezését.

Ezekre a pillanatokra így emlékezik Örkény: „...egyszer végigéltem már annak az izgalmát, hogy miként fogadja a darabot a néző. Ezért volt nagy és örömteli meglepetés számomra a marosvásárhelyi színház magyar társulatának előadása. Kovács György rendezői munkája, de a társulat minden tagjának teljesítménye is, akik olyan otthonosan mozogtak a darabban, olyan természetesen beszéltek a darab sajátos nyelvét, mintha beleszűlettek volna. És ami ennél is jobban meglepett, az a közönség. Nem régen mesélték nekem Pesten, mennyire különbözik a szombati közönség a vasárnapitól s mindkettő a hétköznapiaktól. Hogy a szombati a legnehezebb fajta, nem lehet átmelegíteni, nem nevetnek s a többi. A véletlen úgy hozta, hogy én három különböző közönséggel láttam Vásárhelyen a darabot, és örömmel állapítottam meg, hogy megálmódott világom milyen megértésre talált mindhárom ház közönségénél. Sosem nevettek rossz helyen. Pedig a darab magában hordja ennek a veszélyét, mert itt egyik percben megrettenünk, a másikban nevetnünk kell. Ezt természetesen elsősorban Kovács Györgynek köszönhetem, aki az egész szokatlan stílusú művet úgy tudta a színpadon megvalósítani, hogy minden részletmegoldást a nagy egésznek rendelt alá.”

(Huszár Sándor: Fehér asztalnál Örkény Istvánnal. *Utunk*, 1968. március 22.)

Albert Mária

Anne Lepper

Seymour

LEO ROBERT HEIDI
OSKAR MAX
RENDŐRSÉG BÄRFUSS DOKTOR SEBASTIAN

Miss Carpenter. Please. I know my business, the young man said. You just keep your eyes open for any bananafish. This is a perfect day for bananafish.

(J. D. Salinger, A perfect day for bananafish)

DESIRE IS A WOUND OF REALITY

LOHMANN

biztosítási csalás és aranycsempészet egyetlen koponya áll a háttérben gondolkozzon csak

KRÜGER

ki én

olyasvalaki lehet akinek sok pénzre van szüksége biztos valami feltaláló azoknak mindig sok pénzre van szükségük az utópisztikus találmányaikhoz olvastam nemrég egy regényt és abban valaki mindenáron le akarta küzdeni a gravitációt

LOHMANN

bizony Krüger semmit sem olyan nehéz leküzdeni mint az emberi butaságot ha én most elkezdek gondolkozni és mondok magának egy nevet hát maga azt fogja hinni hogy nekem is ott a helyem ahol az illető ül méghozzá a bolondokházában

KRÜGER *Mabuse*

MAX

milyen csinos volt fiatal korában Harald Junke és milyen szép volt a hangja ó bárcsak én is ilyen lehetnék legalábbis fizikailag

OSKAR

na hallod a Gerd Fröbe is volt fiatal vagy talán azt akarod mondani hogy a Gerd Fröbe mindig is öreg volt és még valami Harald Junke gyerekkorában Hitler akart lenni

HEIDI

tudok olyan filmesekről akik legszívesebben a fejére ejtettek volna egy reflektort

MAX

lehet hogy a fiatalság nem fogad be mindenkit hanem egyeseket azonnal továbbad az öregkor-
nak

Gerd Fröbe legalábbis nem kellett a fiatalságnak

OSKAR

még hogy a Gerd Fröbét őt biztosan nem vetette meg a fiatalság én legalábbis nem vettem
volna meg a Gerd Fröbét ha rajtam múlt volna

MAX

a fiatalság azonnal továbbpasszolta a Gerd Fröbét

HEIDI

tiszta szerencse hogy fiatal vagyok micsoda szerencse hogy fiatalon jöttem a világra mert hát
csecsemőként az embernek nincs más választása mindenbe bele kell törődni

ROBERT

csend legyen

PROFESSZOR

*Doktor Mabuse klinikám legizgalmasabb esete szellemi zavarait rémület és iszonyat váltotta ki
tehát egy sokkhatás*

OSKAR

hogy ez mindig milyen hátborzongató hogy én ezen mindig halálra borzongom magam

PROFESSZOR

*Mabuse nagyra becsült orvos volt szinte emberfeletti logika védelmében állt mélyreható ismer-
teit a hipnózis terén olyan módon használta fel bűnelkövetésre amelyet azelőtt senki nem tartott
lehetségesnek*

HEIDI

fenomenális

PROFESSZOR

*a kórkép azonban megváltozott amikor Mabuse elkezdett teljesen érthetetlen krikszkrakszo-
kat firkálni mi pszichiáterek jól ismerjük a bűnözők grafomániáját*

MAX

mint Alfred Krupp pont mint Alfred Krupp

OSKAR

ha csak egy rossz szót is szól Alfred Kruppról én odamegyek

ROBERT

csendet

MAX

de ha egyszer Alfred Krupp

OSKAR
odamegyek

ROBERT
csend legyen különben nincs több mozizás

PROFESSZOR

Mabuse doktor gondolatai ugyanúgy a bűn körül forogtak mint azelőtt csodaötletei a társadalom és az emberiség ellen irányultak

HEIDI
Desire is a wound of reality ez a film üzenete

OSKAR
pontosan the Art of cinema consists of arousing desire to play with desire cinema is the ultimate pervert art it doesn't give you what you desire it tells you how to desire

SÜRGŐSEN KÜLDJ APRÓT

LEO
anya anya ott vagy hallasz sürgősen küldj aprópénzt itt csak érmés telefon van képzeld el egyetlenegy telefon és csak érméket fogad el hallod anya nagyon hiányzol egy napig sem bírom ki itt tovább értem jössz kérlek kérlek gyere értem nagyon de nagyon hiányoztok haza akarok menni kérlek vigyetek végre haza és küldj aprót hallod sürgősen küldj aprót

DE ÉN MÉG NEM VAGYOK ITT

ROBERT
nemsokára átlátod az egész házat Leo a tizedik emeletről az összes szárny megközelíthető minden ablakból rálátsz a hófödte hegycsúcsokra ez itt a magashegység

LEO
de én még nem vagyok itt

ROBERT
ez itt a gyógyszálló

LEO
otthon már rég ágyban volnék anya és apa már jó éjt kívántak volna mert én vagyok a mindenük a szemük fénye az életük öröme vagyok ha én jól vagyok akkor ők is jól vannak csak az én életem legyen szép már csak önérdemből is micsoda szerencsém van hogy ilyen szüleim vannak boldog ember vagyok

ROBERT
három hét után hazamenni ezek amolyan síkföldi gondolatok

LEO

fél év de hát az embernek nincs annyi ideje

ROBERT

ideje igen majd beletanulsz a házban van egy általános betegrészleg 40 páciens számára szálláshely öt nővérnek kezelőhelyiségek egy külön bejárattal ellátott szolgálati lakás az orvosnak déli fekvés valamint a fekvőterem itt jobbra az étkező teljes linóleumborítással az egész házban hamuszürke linóleum van lemosható mindenhol acélcső bútorok ott meg egy tejüveg fali lámpabúra ez volt az új építésű részleg és itt alszunk

LEO

még soha nem kellett senkivel megosztanom a szobámat otthon saját szobám van csak jelenleg Seymour lakik benne

ROBERT

ott alszol legfelül és odaát alszanak a lányok látod vannak köztük rendkívül szép lányok is habár mindannyian kövérek kissé

LEO

Seymour ugyanis az angliai unokatestvérem csak angolul tud és most a szobámban lakik de csak addig ameddig itt vagyok amint visszatérek Seymour is hazamegy így szól az egyezség

ROBERT

és ha valamit tudni szeretnél akkor engem kell megkérdezned mert Bärfuss doktor azt mondta hogy én vagyok itt az illetékes

LEO

nem bírom tovább most már túl fáradt vagyok mert amikor sötét van aludnom kell

OTT KINN SZIKLÁK VANNAK AMINT LÁTOD

ROBERT

Bärfuss doktor szerint a jövőben minden kövérnek ütni fog az órája mert ami rossz azt ki kell cserélni ami hibás azt ki kell cserélni ami elromlott azt ki kell cserélni ami idejemúlt azt ki kell cserélni ami eltűnt azt ki kell cserélni ami nem akar jelen lenni azt ki kell cserélni és ami halott azt ki kell cserélni

LEO

de nekem ehhez semmi közöm hát mi vagyok én egy régi vekker hát mi közöm nekem az okfejtésedhez nekem semmi esetre sem szabad lefogni mert ha lefogyok akkor a szüleim fel sem ismernek majd amikor viszontlátnak ha lefognék akkor összetévesztenének valakivel akit nem szeretnek annyira mint engem én kivétel vagyok én vagyok itt fenn a kivétel

ROBERT

egészen sovány és szükség esetén Bärfuss doktor műteni is szokott de Bärfuss doktor azt mondja hogy ez a környék önmagában is szinte gyógyhatású

LEO

őszintén szólva nem találok olyan lenyűgözőnek

ROBERT

ott kinn sziklák vannak amint látod

LEO

a szüleim biztos nem értenek egyet ezzel a programmal végül is szeretnének minél hamarabb visszakapni nem küldhetnek el csak úgy az örök hó birodalmába

ROBERT

mindent aláírtak mostantól Bärfuss doktor az illetékes

LEO

én ugyanakként az emberként akarok visszatérni aki voltam amikor elindultam és pontosan ott akarom folytatni az életem ahol egy pillanatra abbahagytam

ROBERT

Bärfuss doktor azt mondja hogy aki beteg azt meggyógyítják

LEO

de hát csak azért mert az ember egy kicsit kövérebb még nem kell rögtön lefogyni ki hallott már ilyet és hová vezet ez egyáltalán súlyvesztés

ROBERT

kövesd csak szépen Bärfuss doktor utasításait ha fekvőkúrát rendel el akkor fekvőkúrát tartasz ha pedig napkúrát rendel el akkor napkúrát

LEO

síkkúrát de hát nem is tudok sízni

ROBERT

tessék a szőrmebélésű hálósákod a kúrákhoz

LEO

és mi ez a furcsa szag

ROBERT

ez a formalin majd megszokod de most már maradj végre csendben a páciens tizenegy éves egy méter negyven centi magas és százhuszonöt kiló fejkerület később lemérendő

LEO

te most rólam beszélsz én nemsokára tizenkét éves leszek méghozzá a szülinapomon

ROBERT

kiállítom a jegyzőkönyvet Bärfuss doktor ugyanis látni szeretné hogy hogy haladsz itt fenn jegyzőköny nélkül pedig nincs haladás az világos

LEO

anya nekem nem beszélt semmiféle haladásról egy kicsit le kell fogynom de különben semmi haladás

ROBERT

maradj nyugton mert elrontom a mérést

LEO

nem kell nekem semmiféle haladás én nagyon jól megvagyok haladás nélkül hamarosan haza is mehetek a szüleim nem tudnak nélkülem élni és Seymourral sem mennek semmire sem csak a szobám miatt van szükségük rá mert ha egy szobában nem lakik senki akkor elkezd penészedni és akkor bepenészedik a szoba most már számodra is érhető miért lakik Seymour a szobámban

ROBERT

Bärfuss doktor azt mondja hogy a nyugati ember dolga az értelem a tett és a haladás és nem a henyelés

LEO

nem halod jól vagyok megmondhatod a szüleimnek is teljesen jól érzem magam

A BETEGSÉGET KI KELL GYOMLÁLNI

MAX

mindenkinek kijár a fogyás lehetősége mert aki kövér az beteg és a betegséget ki kell gyomlálni az emberekből

OSKAR

így van mindenkiből ki kell gyomlálni

HEIDI

még jó hogy ilyen kövérek vagyunk különben nem állna előttünk semmiféle feladat szegény soványak előttük nincs semmi nincs előttük egy jövő ami különbözne a jelenüktől külsőleg legalábbis

MAX

mi kövérek előnyös helyzetben vagyunk mert mi lefogyhatunk egészséges mondjuk még nem vagyok itt bal oldalt fent ahol korábban annyira zörgött most már csak tompán hallatszik ez

mondjuk nem olyan vészes de itt lenn még nagyon tompán szól és itt a második bordaközi részben is hallok valamit

OSKAR

hogy kiművelődtél

MAX

ha nekem lenne gyerekem akkor én is felküldeném ide mert én is annyira törődnek a gyerekekkel mint amennyire velem törődnek

OSKAR
jó ember vagy Max

HEIDI
ez a legfontosabb hogy legyen valaki aki törődik az emberrel

OSKAR
éljen Bärffuss doktor éljen éljen

MAX
én csak ezt az egyet kívánom mindenki másnak hogy ők is úgy számíthassanak valakire ahogy mi számíthatunk

HEIDI
azt hallottam hogy minden hegyen van egy ilyen ház ahol a gyerekek lefogyhatnak akkor minden hegyen kellene lennie egy Bärffuss doktornak is

MAX
és ha esetleg nem így volna ahogy mondod akkor Bärffuss doktort meg kellene kettőzni

UTÁLOM A BORSÓT ANYUKÁM TUDNÁ HOGY UTÁLOM

LEO
nem eszem meg a borsót nem nem eszem meg a borsómat nem a borsót nem eszem meg

OSKAR
nekem adod a borsódat

ROBERT
kivel beszéltél az előbb

LEO
az anyukámmal mert hamarosan értem jön és hazavisz ha mindenképp tudni akarod

OSKAR
használtad a telefont

ROBERT
Bärffuss doktor nem örül a túlzott kapcsolattartásnak a síkföldiekkel

LEO
szinte kifogytam már az aprópénzből pedig szeretnék még telefonálni

ROBERT
edd meg a borsódat

LEO
utálok a borsót anyukám tudná hogy utálok

ROBERT
akkor hát ne edd meg a borsót

LEO
és mi az alternatíva mi az alternatív zöldség anya mindig kínált alternatív zöldséget

ROBERT
Bärfuss doktor szerint a kétféle zöldség felzaklatná az ifjúságot

ÉJFÉLI BULI

HEIDI
talán nem a szuverenitás iránti igény áll a középpontban amely egy hatalmas tagadás által nyilvánul meg

MAX
de igen pontosan ez a helyzet a középponttal

OSKAR
és még mi a helyzet a középponttal mondjátok már

LEO
vissza akarok feküdni azonnal vigyetek vissza az ágyba

MAX
anyukám küldött süteményt

ROBERT
összük el a sütit összük el

ISKOLÁSOK KÓRUSA
sütit akarunk sütit akarunk

HEIDI
hallgassatok ide az önmegtartóztatás ellen döntök csak az a kérdés hogy milyen áron és milyen feltételek mellett fogok engedni de ha minden feltétel teljesül akkor én mindig odaadom magam mint egy tárgyat

OSKAR
helyes Heidi mindig tárgyként adjuk oda magunkat egymásnak mint egy tárgyat egyetértek

ISKOLÁSOK KÓRUSA
egyetértek egyetértünk

HEIDI
ha minden feltétel teljesül akkor odaadom magam mint egy tárgyat ígérem

ROBERT
elosztottátok a sütit

ISKOLÁSOK KÓRUSA elosztottuk a sütit elosztottuk a sütit

LEO
dologként mindig

HEIDI
ez Bärfuss doktor kívánsága ez is a kúra része

LEO
még nem kaptam sütit és nem értem hogy mit csináltok itt vissza akarok feküdni halljátok az anyukámat akarom

ROBERT
gyere neked is be kell szállnod te is el kell fecsérelj magad na rajta

ISKOLÁSOK KÓRUSA
szépen szóltál szépen szóltál

LEO
de én nem akarom elfecskélni magam én azonnal vissza akarok feküdni

ROBERT
Bärfuss doktor szerint minden rendszer eljut ahhoz a ponthoz amikor a fölös energiákat el kell fecskélni

LEO
ott az a fiú dohányzik pedig tilos a dohányzás

ROBERT
szívesen áthágjuk a szabályzatot ez Bärfuss doktor kívánsága

HEIDI
az ember csak akkor gyógyulhat meg ha elfecskérel és elpazarolja magát

LEO
egy kicsit kövér vagyok de attól még nem vagyok beteg

HEIDI
meglehetősen kövér vagy

LEO
adok én neked meglehetősent

OSKAR
kaphatnék még egy jó nagy darab sütit

ROBERT

éjszakánként néha elfecséreljük magunkat hogy szert tegyünk a fegyelmezettséghöz szükséges tartalékokra

OSKAR

tartalékosok vagyunk bizony

LEO

aki szerinted tartalékos az mások szerint hülye

OSKAR

ha betartjuk a bärfussi szabályokat akkor lefogyunk ha azt csináljuk amit itt csinálni kell

MAX

nappal azt csináljuk amit nappal kell csinálni éjjel pedig azt amit éjjel

OSKAR

mond meg anyukádnak hogy legközelebb is küldjön csokis süteményt sok sok csokival

MAX

ha nem lennének rendszeresek ezek az éjszakai bulik amik kifárasztanak és eltompítanak akkor szerinted mi történne Robert azt mondja hogy Bärfuss doktor azt mondja hogy akkor elkezdenék kételkedni

HEIDI

Bärfuss doktor szerint könnyedén elviseljük a nappali elfojtásokat ha éjjel olykor kiélhetjük magunkat

OSKAR

a kúra működik de még mennyire hogy működik nézzétek csak

LEO

mi az az elfojtás semmit sem értek

ISKOLÁSOK KÓRUSA

túlkapás túlkapás

ROBERT

ha nem állsz neki te is hamarosan a túlkapásoknak akkor nem fogsz meggyógyulni

ISKOLÁSOK KÓRUSA nem fogsz meggyógyulni nem fogsz meggyógyulni

ROBERT

kérdezd csak meg Bärfuss doktort ha nekünk nem hiszel már diákkorában lefektette a kúra alapjait

MAX

ha nem lennének ezek a bulik akkor folyton lázadoznék minden ellen és itt randalíroznék

HEIDI

igen mielőtt itt laktam volna és még iskolába jártam nem ismertem semmi ilyesmit semmilyen túlkapást semmilyen kilengést és dekoncentrált voltam és nyugós

MAX

szeretek élni hála Bärffuss doktornak

ISKOLÁSOK KÓRUSA hála Bärffuss doktornak hála Bärffuss doktornak

LEO

na és az önuralom még soha nem hallottatok az önuralomról

HEIDI

hogya csapna belém a villám

ROBERT

Bärffuss doktor szerint az éjszakai önuralom nem megtérülő

MAX

a pornográfia teljesen rendben van nem teljesen rendben van ha lélek is van benne

HEIDI

gyertek adjunk bele mindent amit csak bírunk jó

ISKOLÁSOK KÓRUSA

jó jó

LEO

ezért börtönbe kerültek ezért le lesztek tartóztatva

ISKOLÁSOK KÓRUSA

sütit akarunk ide a sütivel hol van a süti süti
süti süti

LÁTSZIK HOGY NAGYON KI VAN FÉSÜLVE

LEO

látalak már az ágyamból épp a hosszú hajadat fésülted

HEIDI

minden nap kifésülöm

LEO

igen látszik látszik hogy jól ki van fésülve

HEIDI

ha az ember nem fésüli ki minden nap akkor töredezni kezd és kell jöjjön valaki hogy levágja Bärffuss doktor szerint ha töredezni kezd akkor teljesen le kell vágni akkor tetszem neki a legjobb

ban ha jól ki van fésülve képzeld el engem szeret a legjobban legalábbis én ezt képzelem mert a többiek

neki csak páciensek te például csak egy páciens vagy számára de ne bánkódj emiatt nekem egészen szimpatikus vagy sőt egy kicsit még istenítelek is na és te te is szeretsz nem tudnál esetleg visszaisteníteni egy kicsit mert ettől hogy szimpatikus vagy nekem biztos én is egy kicsit szimpatikus vagyok és miután meghalok még eladhatják a hajamat babáknak például és akkor majd a babák hordják a hajamat és egy rész belőlem örökké tovább él majd Bärffuss doktor szerint kár volna ha semmi nem maradna fenn belőlem igaza van nem és majd ha meghalok kaphatsz egy ilyen babát jó

LEO

jó

TALÁN EGY BAJUSZ

ROBERT

kedves bajtársak bizonyára már a tudósításokra jutott hogy a hegyoldalakat beborította a hó beköszöntött a tél a nyári hálósákokat immár le kell cserélnünk a téli hálósákokra a cserére holnap tíz órakerül sor a hallban és Bärffuss doktor azt mondja hogy aki nem hozza a nyári hálósákját az nem kap téli hálósákot sem ezáltal veszélyeztetve a kúra előmenetelét

MAX

nekem megvan a nyári hálósákom hozom megígérem

OSKAR

én is én is hozom az enyémet tízkor értettem

ROBERT

Bärffuss doktor azt mondja téli hálósák nélkül kúra sincsen mert senki nem kér kövér fiatalokból a kövér fiatalok a jövő kövér felnőttei és Bärffuss doktor azt mondja hogy a kövérek nem jók semmire semmilyen munkára nem alkalmasak mert az ember minden körülmények között jól kell kinézzen és nem rosszul azt mondja és ezért nem látták olyan gyakran Liz Taylort sem a vége fele mert aki rosszul néz ki vagy meghalt azt már nem látják

OSKAR

sovány akarok lenni én azt akarom hogy lássanak

LEO

én haza szeretnék menni kérek

MAX

én pedig nem akarok Liz Taylor lenni

ROBERT

vagy Rock Hudson Bärffuss doktor azt mondja hogy Rock Hudson meghalt és az ember már nem látja azokat akik meghaltak vagy rosszul néznek ki

OSKAR

meg akarom erőltetni magam semmi esetre sem akarok én is olyan lenni mint ők felkavar ha csak arra gondolok hogy milyen könnyen olyanná válhat az ember mint ők ha csak egy kicsit is elengedi magát vagy egyszerűen csak meghal vagy túl későn hal meg

LEO

hazamenni

MAX

csend legyen megzavarod a heti beszédet

ROBERT

Bärfuss doktor azt mondja hogy fogyjatok le és minden jóra fordul

MAX

igen igen minden tekintetben jó akarok lenni

HEIDI

te Robert nem szeretnék megzavarni

ROBERT

mi az Heidi

HEIDI

én belenéztem a tükörbe és most irtózok magamtól olyan furán nézek ki mint senki más szóke kellene legyek és szép erre születtem a szépségre vagy ha nem is szóke és szép akkor fekete és szép és sovány és magas és egészen az ellentéte annak amit a tükör mutat

ROBERT

tilos a tükörbe néznünk

OSKAR

a bärfussi szabályok tiltják ugye hogy tiltják a szabályok

ROBERT

Bärfuss doktor azt mondja hogy minden körülmények között arra kell törekedjünk hogy jól nézünk ki és majd ha eljön az idő és megfelelően nézünk ki akkor kerül sor az általános vizsgálatra

OSKAR

és akkor hazamehetünk ugye ha jól megy az általános vizsgálat akkor visszamehetünk a völgybe akkor megint kellünk majd a szüleinknek

ROBERT

nagyon meg kell erőltessük magunkat hogy ne vesszen kárba az idefenn töltött idő Bärfuss doktor azt mondja ha egy gyógyszálló nem gyógyhatású akkor meg sem érdemi a nevét

OSKAR

érdemelje meg a nevét én megerőltetem magam

HEIDI

inkább lánynak nézek ki vagy egy fiú veszett el bennem nem tudom eldönteni

ROBERT

azt hiszem inkább lánynak

MAX

szólj hogy maradjon csendben

HEIDI

de ha rám nézel és nem tudod hogy Heidinak hívnak mert nem ismersz az ember nem ismerhet mindenkit sajnos az ember csak keveseknek lehet a holdja és én pont ezt szeretném egy holdat valakit aki mindig körülöttem kering és azt mondja hogy szeretlek te lány egy ilyen holdra vágyok mit szólsz Robert ha rám nézel akkor szerinted inkább fiú vagy lány és leszel te a hold

ROBERT

inkább lány

HEIDI

és ha inkább fiú akkor olyan mint Max vagy mint Oskar és akkor idővel még hozzájöhet egy szakáll is vagy talán egy bajusz mint Clark Gable-nek Tom Sellecknek Burt Reynoldsnak a test majd eldönti hogy inkább lány vagy fiú akar lenni hallod Robert vagy már eldől a fiú

AZ ENYÉMBEN LAKIK EGY ANGLIAI

LEO

lehet hogy időközben beköltözött a szobádba egy másik gyerek angolai és sovány és angolul beszél és téged helyettesít amíg odavagy

OSKAR

hallod Max micsoda hülyeségeket hord ez össze az én szobámban nem lakik senki csak a báim csak ők lakhatnak ott

LEO

gondolj csak jobban bele talán mégiscsak nekem van igazam és akkor nem csalódsz majd olyan nagyot akkor majd fel leszel készülve ha mégsem mehetsz haza mert már nem lesz meg a szobád

OSKAR

az újoncoknak be kell illeszkedniük a meglévő közösségbe integrálódniuk kell meg kell tanulniuk a szabályokat

LEO

a szobámban ugyanis lakik egy angolai és anya azt mondja hogy majd ha sovány leszek akkor elpucol onnan csak átmenetileg lakik ott

OSKAR

mindenesetre az én szobámban nincs senki és különben is nem akarok olyasmire gondolni amire nem kell gondolnom mert akkor mélabús leszek az pedig árt a kúrának ugye Max na mondj már te is valami biztatót

LEO

az ember ugyanis nemcsak a saját életét éli hanem kora és kortársai életét is akkor hát miért csak az én életemben történne meg mindez ha ugyanúgy megtörténhetne a te életedben is mert tudod összehasonlítva annyira nem különböznek egymástól az emberek

AZ ARANYKARÚ FIÚ

LEO

hallod Heidi miért bámulod folyton a közösségi díványt

HEIDI

nem is bámulom Sebastiant nézem

LEO Sebastiant

HEIDI

az aranykarú fiút Robert azt mondta hogy Bärfuss doktor azt mondta hogy nagyon értékes

LEO

de miért fekszik folyton a közösségi díványon talán az aranykarja miatt

HEIDI

igazából persze egy másik házban volna a helye egy sokkal előkelőbb házban de tévedés történt mert Sebastian nem is beteg hanem csak kedvtelésből van itt mert tetszik neki a betegséggel járó életforma végül is miért ne nekem is tetszik mindenesetre irtóra szeretném ha én is csak azért lennék kövér hogy legyen ürügyem valami igazán különlegesre

LEO

nem lehetett volna a tévedéseket helyrehozni és Sebastiant áthelyezni máshova mert egy kicsit mégiscsak az van hogy az egész testével elfoglalja a közösségi díványt én például már többször is le szerettem volna dőlni de ő mindig ott volt már és meg sem moccan

NÉHA AMIKOR ELNÉZLEK BENNETEKET FURCSA DOLGOKRA GONDOLOK

MAX

néha amikor elnézlek benneteket furcsa dolgokra gondolk

OSKAR

mire Max

MAX

az ember azt hinné hogy legalább egyikünk fogyni fog de sehol semmi mind pont úgy néztek ki mint az első napon

OSKAR

na és Hannes Hannes talán fogyott nem mostanában azt a zöld kabátot hordja mert olyan jó eredményeket ért el

MAX

egy grammot sem fogyott nincs semmi változás

OSKAR

na és Charlotte ő csak leadott egy kicsit a súlyából nagyon igyekszik mást sem csinál éjjel-nappal

MAX

kövérébb mint valaha és a többiek is a lányok is

OSKAR

biztos így kell lennie gondolom ha nagyon lassan fogyunk le akkor később nem is híznak vissza olyan gyorsan

MAX

csak ne maradjunk le annyi mindenről az iskolában

OSKAR

én semmiképp nem fogom bepótolni a lemaradást tőlem fejjre is állhatnak nem én végül is nem az én ötletem volt hogy feljöjjenek ide felőlem pótolják be a lemaradást a többiek ha már valakinek be kell pótolni de én nem fogom az már biztos

MAX

hogya is képzelték a szüleink hogy csak így elengedtek a hegyekbe fiatalok iskola nélkül hogy fogunk így bejutni az egyetemre és mire megyünk a soványsággal ha nem tanulunk semmit mondd Oskar szerinted nincs elpazarolva az ifjúság ha egyedül csak az a fontos hogy az ember lefogyjon

OSKAR

miken nem gondolkozol

MAX

néha az az érzésem hogy én vagyok az egyetlen aki egy kicsit el-gondolkozik az embernek okosodnia és fogynia kell a kettő nem zárhatja ki egymást nem lehet az egész világ csak sovány és kész tanulni is kell vagy mást csinálni az ember nem örvendezhet egész nap a sovány testének néha csinálni is kell valamit legalább megfejtetni egy keresztretjvényt bármit

OSKAR

csak nem fognak elvágni a vizsgákon nekem végül is tetszik hogy itt elpiszmogunk a hegyekben mintha ott lenn nem is létezne semmilyen élet úgy élünk itt mintha vakációznánk örök véget nem érő vakáción vagyunk jó barátokkal mert az vagy Max igaz barát vagy

MAX

jaj barátaim távoktatást akarok

MINDEN ÖSSZEFOLYIK ÉS FEKETE-FEHÉR

LEO

vajon tanszereket is kellett volna hoznom anya mindent szigorúan a lista alapján pakolt be ideülhetsz mellém ha akarsz kinéztem magamnak egy fatörzset és tessék egy szendvics szeretem ha mindig van nálam szendvics nézd hogy csillog a napfényben én nem nagyon bírom a napfényt anya mindig azt mondja maradj az árnyékban különben mindenhol szeplős leszel el tudod képzelni az egész testem tele lesz pöttyökkel ezért ülök itt a fatörzsen itt védve vagyok

MAX

van nálad tanszer könyvek körzőtartó térképek latin szószedet vagy valami Sztálinról

LEO

igen van egy könyvem a Mog kandúr

MAX

mutasd csak mihez kezdjek idefenn egy képeskönyvvel tanulnom kell a francia forradalom a második világháború földrajz sürgősen tanulnom kell valamit amire visszamegyek az osztályom eddig már biztos eljutott Oroszországig Hitler–Sztálin-paktum glasznosztly lemaradtam semmit sem tudok Oroszországról és nincs itt senki akitől tanulhatnék

LEO

de a Mog a kedvenc könyvem anya esténként mindig felolvas belőle és aztán megsimogathatom Mogot fekszem este az ágyban és megsimogathatom az ujjammal látod így és közben sok mindent tanultam Mogról

MAX

na ide figyelj én már több mint egy éve itt vagyok mármint legalább egy éve visszagondolva minden úgy összefolyik és minden fekete-fehér mintha évtizedekkel ezelőtt történt volna és már egy éve nem tanultam semmit mindenki folyton a testsúlycsökkenésről beszél mintha az életben semmi más

nem lenne fontos

LEO

engedj el mit csinálsz engedj el fáj most de most miért hát nem csináltam neked semmit én csak véletlenül vagyok itt én kivétel vagyok én nem vagyok idevaló az itt-tartózkodásom csak három hétig tartó tévedés hamarosan tisztázódik a dolog biztosan tisztázódni fog nem hallod nekem otthon a helyem semmi közöm nincs hozzátok

MAX

na várj csak

LEO

ne ne üss ne üss

ANYA MÉG NEM KÜLDTÉL APRÓT

LEO

anya anya ott vagy anya még nem küldtél aprót ez biztos valami tévedés ugye már úton vannak ugye már elküldted anya mert ha nem küldesz akkor hogy hívjalak fel hát hogy hívjalak fel apró nélkül jaj anya úgy hiányzol és mondd meg apának hogy ő is nagyon hiányzik és hogy alig várom már hogy újra lássalak és hogy én már nem bírom itt megmondod neki jaj anya küldj aprót sürgősen küldj aprót

MELYIKÜNK VOLT

ROBERT

Bärfuss doktor azért hívatott össze benneteket mert egy sajnálatos tényt kell közölnöm veletek péntekről szombatra virradólag egyik társatokat holtan találták az uszodában és péntek óta ez a tény a rendőrség tudomására is eljutott

ISKOLÁSOK KÓRUSA

kicsoda kicsoda

ki volt az

ki halt meg melyikünk volt

MAX

lehet tudni a nevét

HEIDI

csak nem Sebastian

OSKAR

talán valamelyik barátunk volt szeretjük őt szomorúnak kell lennünk sírjunk

MAX

vagy esetleg egy idegen volt egy újonc volt

OSKAR

csak akkor sírok ha ismertem különben az embernek mindig sírni kell ha valaki meghal nem igaz

HEIDI

csak nem Sebastian

OSKAR

biztos olyasvalaki volt aki nem volt annyira fontos ezért halt meg ugye mert olyan valaki volt aki nem számít és aki senkinek sem hiányzik mint egy fadarab

ROBERT

Bärfuss doktor azt mondja hogy a fekvőkúrák és a napkúrák továbbra is megtartandóak a kúrát mindezek ellenére sem szabad megszakítani minden megy tovább mint eddig csak semmi pánik csak semmi felfordulás

ISKOLÁSOK KÓRUSA

ki volt az

ki halt meg az uszodában

ki hiányzik melyikünk volt

OSKAR

de hát mi számítunk ugye Robert mi fontosak vagyunk minket csak nem fog megölni a gyilkos mi azok közé tartozunk akiket meg kellene siratni ugye Robert

ROBERT

amíg az ügy tisztázódik a rendőrség itt marad az épületben és körülnéz egy kicsit

ISKOLÁSOK KÓRUSA

halljátok idehallgassatok valami történt valaki meghalt

találtak egy halottat

HEIDI

a rendőrség ki akarja deríteni hogy mi történt ugye

MAX

egyenként kihallgathatnak bennünket talán valamelyikünk látott valamit vagy van valami más mesélője

MILYEN RENDKÍVÜL SZÉP LESZ MAJD AZ ELSŐ SOKK UTÁN

HEIDI

ó egy kicsit mindig egészségesebbnek érzem magam ha meghal valaki előbb egy kicsit megrendülök ha valaki azt mondja hogy ez és ez meghalt mint ahogy most is most egy kicsit meg vagyok rendülve illetve nagyon meg vagyok rendülve de hamarosan annál biztosabban fogom tudni hogy élek milyen szép lesz mindjárt élni milyen rendkívül szép lesz majd az első sokk után

JÓ KIS GYÓGYSZÁLLÓ EZ

OSKAR

a halott meghalt hallod Max szerinted túlságosan érzéketlenek vagyunk az eseményekhez mértén szerinted tuskók vagyunk

MAX

olyan mélyen alszom hogy akár a villám is idecsaphatna én nyugodtan álmodnék tovább bizony ilyen vagyok apropó meg fogom kérdezni Roberttől hogy a halottnak hol volt a hálólhelye lehet hogy az ő ágya jobb volt az enyémnél és szabadnak most már minden bizonnyal szabad a halottnak pedig igazán mindegy hogy ki alszik az ágyában nem igaz

OSKAR

érezem hogy úrrá lesz rajtam a rettegés mit szólsz Max ugye nem szabad arra gondolni hogy az ember maga is csak egy gyerek és védtelen különben az ember akár fel is akaszthatná magát

MAX

egyszerűen ne gondolj arra Oskar hogy te is lehettél volna a halott helyében

OSKAR

mindig arra gondolok hogy ha valaki megöl egy gyereket akkor az igazából minden gyereket megölné és nem csak azt az egyet

MAX

jön a nagy fekete ember rád dobja a sötét zsákot fogja a botot és elver várj csak várj csak hozok mákot

OSKAR

ó bárcsak mihamarabb áteshetnék a gyerekkoron és az ifjúságon a felnőttek mindentől védve vannak a felnőttek sosem sírnak mi pedig védtelenek vagyunk kész csoda ha felnövünk és felnőttek leszünk

MAX

jó kis gyógyszálló ez ja és még valami Oskar nem tudsz véletlenül valamit Oroszországról Sztálin

satöbbi demokrácia vörös hadsereg széthullás a fal leomlása ó bárcsak újra az osztályomban lennék és végre folytatódna az élet ahelyett hogy értelmetlenül tengődne

PHONE HOME

HEIDI

Robert azt mondja hogy Bärfuss doktor azt mondja hogy bármelyikünk lehetett volna a helyében csak a véletlenül múlt hogy megmenekültünk hát nem szörnyű látod már sírva is fakadtam mert még csak tizenöt éves vagyok és hát tizenöt évesen általában még az ember előtt áll az élet

LEO

de hát egy gyerek nem halhat meg haha a gyerekek nem halhatnak meg micsoda ötlet anya majd jót kacag rajta ha elmesélem neki az ember csak a legvégén hal meg csak a legvégén hal meg az ember na látod most már nyugodtan hátradőlhetsz most hogy elmondtam neked

HEIDI

ha azon a bizonyos napon az uszodában lettem volna márpedig az volt a tervem határozottan ezt terveztem arra a bizonyos napra akkor most én lennék a halott és te ha azon a bizonyos napon te lettél volna az uszodában az úszódresszedben akkor most te lennél a halott és így tovább és ki tudja talán holnap is veszélyes lesz az uszoda lehet hogy mindörökre fennáll ez a veszély

LEO

nekem nyolc a gyerekek nem halhatnak meg az a mások dolga az a felnőttek dolga ők elintézik helyettünk és nem is lehet olyan szörnyű meghalni mert akkor a felnőttek már rég tettek volna valamit ellene fellázadtak volna például vagy rendőrt hívtak volna és nem törődtek volna mindig olyan simán bele szóval én várom már hogy meghaljak anya szerint olyan mint aludni és ha alszom akkor mindig kirepülök az éjszakai konyha fényébe és ott állnak a pékek az asztaloknál hogy engem is belekeverjenek a süteménytészta

HEIDI

Oskar például azon a bizonyos napon többször is elsétált az uszoda előtt épp hogy megúsza a halált hát ott sétált fel s alá fel-le sétált amíg észbe nem kapott hogy mit is csinál ő ott és hogy nincs semmi értelme

LEO

próbáld csak meg ölj meg ha akarsz szúrd belém halhatatlan vagyok anya legalábbis azt szokta mondani hogy engem semmi sem öl meg

HEIDI

dehogyan vagy halhatatlan

LEO

szúrd csak belém szúrj belém és meglátod

HEIDI

ne hadonássz azzal a késsel

LEO

vagy feküdjek inkább fel a vízre a vízihullák a legvagányabbak mert ők akkor is tudnak úszni mikor a többiek simán csak halottak

HEIDI

most miért sírsz nem is ismerted azt a fiút vagy talán ismerted Leo válaszolj már mi közöd volt a halotthoz hogy így sírsz

LEO

miért siratnék meg egy halott fiút azért sírok mert a szüleim ellöktek maguktól mint egy darab idegen húst úgy dobtak ki otthonról és pakoltak fel ide a hegyek közé és úgy is érzem most magam mint egy darab idegen hús gondolom valami jobbra vágtyak egészen pontosan Seymourra vágtyak és a kúra csak ürügy volt a cserére lehet hogy titokban mindig is ujjal mutogattak rám otthon amikor tévéztem vagy amikor a kertben voltam apa azt mondta anyának hát mit is mondhatnánk úgy látszik az úr meg akart büntetni minket a szüleim ugyanis vallásosak valamennyire mondd csak van esetleg apród úgy szeretnék még egyszer hazatelefonálni és még egyszer utoljára elmondani anyának hogy szeretem a történetek ellenére is hogy megbocsátok neki és soha nem fogok megváltozni hogy ha egy szép napon mégis találkoznánk még akkor is megismerjen talán néha majd biciklizek de soha nem fogok megváltozni mindig ugyanaz maradok felőlem akár ronda is maradhatok csak legyek felismerhető vagy ha nem lehet akkor inkább meghalok de nem nem halhatok meg ha egy kicsit is szeretsz akkor adj nekem aprót Heidi haza akarok telefonálni

HEIDI

hogyan képzeled természetesen nincs pénzem és ha volna sem lenne apróm mert akkor gazdag lennék csak a legnagyobb címletek lennének nálam és fiákeren hajtának és szórnam a pénzt de szegény vagyok nagyon szegény látod ebben hasonlítunk egymásra te meg én én sem tudnék telefonálni

LEO

anya mindig azt mondta hogy aranyos vagyok kövéren mindig sokat dicsért mindenért a szép kézírásomért és hogy milyen szépen tudok festeni Heidi tudtad hogy egyszer festettem egy

hajót vízfestéssel egy nagyon szép hajót most meg ez most itt vagyok fent és nincs itt senki aki aranyosnak tartana most biztos Seymour az anya szeme fénye különben már rég értem jött volna vagy gondolod hogy közbejött neki valami válaszolj már Heidi gondolod hogy munkáügyekben külföldre utazott de nem az én anyukámnak nincs is munkahelye feladta a munkáját miattam de érettségije van érettségije van

HEIDI

erőlted meg magad a hálózszakodban meg kell erőltetned magad és le kell fogynod olyanra mint Sebastian olyan soványra mert ő egy kicsit azért is fekszik ott hogy mutassa nekünk a helyes irányt

MIKOR JÖN MÁR

MAX

Robert mikor jön már most már jönnie kell végre most már lassan itt kellene lennie

OSKAR

igen mondd már mikor jön már és honnan fogjuk tudni hogy megérkezett

HEIDI

Bärfuss doktornál nincs szebb férfi a világon onnan fogjuk felismerni a szépségéről és én azon nyomban el is ájulnék mert nem bírnék ki ennyi szépséget

MAX

hát sovány lesz mint Sebastian mert biztos ő is a kúra szabályai szerint él és napszemüveget visel

hogy ne vakítsa el a hó itt fenn nélkülözhetetlen a napszemüveg legalábbis ha az ember kint mászkál a hóban ha sízik vagy valamilyen más módon tartózkodik a hegyekben

HEIDI

jaj inkább ne is jöjjön nem akarom meglátni nem akarok elájulni megmondod neki Robert hogy félek a szépségétől

ROBERT

az érkezését nem lehet feltartóztatni

MAX

nem bírom nem bírok tovább várni muszáj megtudnom hogy mikor lesz már ennek vége és mikor járhatok megint az iskolába

OSKAR

mindenesetre eleget csodáltuk már a hegyi kilátást hó mindig csak hó

HEIDI

de hát én én fogytam most már bármelyik ruhába beleférek ha volna csereruhám be is mutatnám nektek de csak ez az egy van nálam és ez úgy passzol mintha rám öntötték volna

OSKAR

pont olyan kövér vagy mint voltál nézz magadra

MAX

talán még kövérebb is

HEIDI

nem igaz igenis fogytam nem igaz Robert na mondj már valamit

ROBERT

mintha tényleg fogytál volna egy kicsit Bärfuss doktor majd tanúsítja ha megérkezik

MAX

de hát pont az ellenkezője látszik az évek során meghíztál és öregebb is lettél és már rád sem bírok nézni

OSKAR

de ha az ember elhiteti magával akkor látja is hogy van valami hasonlóság Heidi és Sebastian között de csak fejben csak ha az ember hazudik magának és nincs tekintettel a tényekre ha az embernek minden mindegy és az is mindegy hogy mit mond

MAX

azt akarom hogy Bärfuss doktor idejőjön és elmagyarázza hogy miért vagyok itt ha egyszer nem fogyok hogy mire való ez az egész méghogy kúra hogy oda ne rohanjak jogom van a magyarázathoz törvény adta jogom van rá

ROBERT

de hát jönni fog hiszen mondtam már hogy jön legyetek már türelemmel jönni fog hamarosan itt lesz

MAX

de mikor a fenébe is

LEO

felőlem jöhet de én nem akarom látni

MAX

ha megérkezik a pompás Bärfuss doktor akkor majd mondok én neki valamit a kúrájáról nagyot fog majd nézni az úriember az már biztos

HEIDI

hallod Leo gyere mondd azt hogy fogytam te mindig leskelődtél rám az ágyadból te biztos észrevetted hogy soványabb lettem és lányosabb

ÉS A PIROS MADÁRSISAK UTÁN IS KUTATUNK

OSKAR

rám tör egy érzés itt a hóban és a nádasban

MAX
oszlik a köd

ROBERT
figyeljétek a virágokat a virágok mutatják nekünk az irányt ahogy az iránytű is mutatja az utat a bizonytalan tengeren

LEO
világítsak halljátok világítsak a zseblámpával

OSKAR
és a piros madársisak után is kutatunk nem igaz Robert ezért jöttünk

LEO
annyira szeretnék világítani kérlek világíthatok

ROBERT
ölsétek magatokra ezüstszürke kabátaitokat

LEO
ó az enyém egészen bepiszkolódott látjátok milyen piszkos lett vajon elébe járulhatok így a piros madársisaknak nem akarom elborzasztani

MAX
1982-ben a piros madársisakot választották az év virágának egy virágot nem lehet elborzasztani

LEO
ó nézzétek csak beragadt a hócipóm a hóba

OSKAR
szép kis ködoszlás ez látjátok összemossa a formákat és elrejtí elölünk az utat körbe-körbe tévelygünk a hóban és pusztaságban

LEO
kér valaki egy szendvicset

ROBERT
felsejlik egy öreg fűzfacsoport

MAX
én egy zavaros tócsát látok

LEO
szalámis szendvics szalámi van benne

ROBERT
a pusztaság ma élénkebbnek tűnik kiáltásokat hallok és alakokat ismerek fel a sűrű köd-ben tovasiklanak mellettünk

OSKAR
eltévedünk

ROBERT
csak ha nem követjük a harmatfüvet

MAX
de hiszen itt még sosem csattant fejsze

LEO
már csak egy szendvics maradt ha valaki kéri most szóljon

ROBERT
az öreg törzsek biztos az erdész büszkeségei oszlopokként feszítenek a nedves csillogásban

OSKAR
amannak kérgére egy égőpiros csészegomba nőtt mily színpompás

ROBERT
úgy érzem mintha a mélybe merülnék

MAX
a levegő csendes és nyomasztó de sok madarat rebtentünk szét most egy rigó hagyja abba énekét közeledünk az irtáshoz

OSKAR
már látom a piros madársisakot felragyogni siessünk boldogan felé

MAX
csitt panaszhangot hallok mely megrémiszt így tör fel mellünkből mélyreható sebek nyomán a lélek érzem hogy karmokként vágódik szívembe

ROBERT
előttünk terül el az elnyomás színhelye elnémult a madárdal

MAX
formalinszag van nem igaz de bizony

LEO
kakukk hangját hallom

MAX
borzongás fog el szorosabban magam köré kell vonnom az ezüstszürke kabátot nézzétek e babér levelein éppoly sárga foltok amilyeneket csak a hentesnél lát az ember lám ott egy fehérre meszelt épület

LEO
bárcsak ne ettem volna meg a szendvicset most másképp lennék rosszul

ROBERT
gyertek már fel kell kutatnunk a piros madársisakot

OSKAR
ó ó az ott nem az nem Bärfuss doktor formalinszag van de hiszen neki van ilyen szaga nem igaz

ROBERT
mielőbb vissza kell mennünk késő van

A DÍVÁNYOMON AKAR FEKÜDNI

HEIDI
ő jött hozzám

OSKAR
most épp úgy süt rá a nap mintha szent volna és nini szivárvány van az égen és kis lovacskák táncolnak rajta vagy legalábbis úgy tűnik mintha kis lovacskák volnának nézd csak ha az ember megérinti egyből jobban érzi magát próbáljátok csak ki tényleg működik én legalábbis jobban leszek ha megérintem nézd csak megérintem és máris jobban vagyok és azt hiszem fogok is tőle

HEIDI
szent ide vagy oda el a kezekkel Sebastianról megértetted összeállok vele Sebastian engem választott mert szépnek talál ha vele vagyok mindig egész biztosra tudom hogy lány vagyok mert ő is azt mondja és te te sem akarhatod hogy magányos és elszegényedett öregasszonyként haljak meg

OSKAR
Sebastian nálad jobbat érdemel

HEIDI
hová gondolsz egyébként is túl kövér vagy neki ezt ő maga mondta hogy nem akar kövérekkel kezdeni és a fiúkat meg pláne nem szereti te pedig még bár kövér sem vagy csak hájas egy olyat mint te és ezt most tiszta jóindulatból mondom olyat mint te senki az egész világon senki nem szeretne

OSKAR
de már nem sokáig vagyok kövér már csak egy kis ideig és aztán én is egészen sovány leszek olyan sovány leszek mint Sebastian

HEIDI
aki olyan sovány és olyan előkelő mint Sebastian az természetesen egy szintén sovány és előkelő valakire vágyik az pedig én leszek

OSKAR
osztozunk meg rajta testvériesen meg lehet osztozni rajta de tényleg

MAX
épp tegnap üldögélt Robert Sebastiannál nagyon meghittnek tűntek és Robert még virágot is vitt

HEIDI
miféle virágot

LEO
mi történik ott miért hangoskodnak

MAX
á már megint összevesztek a morfinistán

LEO
a morfinistán

MAX
igen természetesen Sebastianon

LEO
ó a tetem senki sem tudja rendesen elmagyarázni hogy mit keres itt csak elfoglalja a közösségi díványt ahányszor csak le szeretnék dőlni ő már ott fekszik és még valami aranykar hogy oda ne rohanjak nincs is aranyból a karja semmije sincs aranyból semmi értékes nincs rajta

SENKI NEM LÁTOTT SEMMIT

ROBERT
mindjárt vihar lesz Oskar gyere már vagy azt akarod hogy beléd csapjon a villám

OSKÁR
húha villám nem akarom

ROBERT
gyere már te világ lustája nem is volna szabad most kint lenned

OSKAR
Robert én soha nem szegném meg a tényleg nem Robert de Max a hibás mert Max azt mondta

ROBERT
gyere be mindjárt eszünk

OSKAR
igen de Max azt mondta azt mondta hogy

ROBERT
gyere be

OSKAR
mindjárt jövök csak egy perc jó

ROBERT Oskar

OSKAR

igen

ROBERT

ne zaklasd Sebastiant a virágokkal jó különben jelenteni fogom ha még egyszer meglátom hogy ott

turkálsz esetlenül a latyakban a virágok után akkor jelentenem kell hallod Oskar ha pedig Bärfuss doktor megtudja akkor egyúttal a sírodat is megáshatod

OSKAR

visszaültetem őket ide jó ide ni még megvannak a gyökerei is visszaültetem és akkor épp úgy néz ki mint azelőtt így és senki nem látott semmit jó Robert senki nem látott semmit megígéred Robert megígéred

ESETLEG MEGÉRINTHETLEK

OSKAR

hallod Robert jelentem alássan a virág a helyén visszaültetem olyan mint új korában nem látszik semmi az sem hogy valaki négykézláb mászkált volna az ágyásban

ROBERT

jól van

OSKAR

és egy fiú ugyebár meghalt mert hát ott volt az uszodában pedig nem lett volna szabad ott lennie mert mi ugye nem mehetünk be oda mert nincs felügyelet és anélkül veszélyes úszni

ROBERT

aggodalomra semmi ok

OSKAR

Sebastian pedig hát ugye Sebastiannal is az a helyzet hogy többet nem mehetek oda hozzá és én nem is akarok többet odamenni egy semmirekellő túl sovány hát nem tudja senki hogy valójában túl sovány az előttünk álló feladathoz Sebastian nem nőtt fel a feladat nagyságához az ember néha fel kell álljon ha be akarja bizonyítani hogy jó valamire néha járkálnia kell

ROBERT

egyszerűen hagyd békén jó békén kell hagyni ez a legfelsőbb utasítás

OSKAR

esetleg megérinthetlek mert mindig segített ha Sebastiant megérintettem és ki tudja lehet hogy az is segítene ha téged megérintenélek vagy még inkább lehet hogy még inkább segítene ha hozzád érnék a kezeimmel csak egy icipicit a kúra részeként jó csak a kúra miatt már olyan rég nem érintett meg senki vagy esetleg ha a homlokomra tennéd a kezed lehet hogy lázam van Robert magas lázam van nézd csak

ROBERT

azt hiszem jelteni foglak de semmi kedvem hozzá szerencséd hogy nincs hozzá kedvem úgy-
hogy tűnj el jó tűnj el innen de gyorsan

AKKOR HÁT ELMONDHATOM NEKED

OSKAR

vajon mit esznek ezek Sebastianon gondolkoztam a dolgon semmirekellő egy ideig azt hittem
hogy kellő valamire de annak vége egyszer s mindenkorra

MAX

igen milyen visszahúzódo lesz az ember csak azért mert már nem tud olyan jól festeni meg írni
mint az oviban hát ki hallott már ilyet hogy valaki visszavágyjon oda ahol kisgyerekként volt
hát micsoda zsenieszmény az ilyen egy élet ami visszafele halad a kisgyerekkor fele az anyukám
jól összeszidott volna hogyha hasonló okokból kifolyólag egyik percről a másikra egyszerűen
csak lefeküdtem volna mint Sebastian és megtagadtam volna az életet kikaptam volna tőle ha
örökre az ágyban maradtam volna még hozzá teljesen jogosan kaptam volna ki az ember fel kell
hogy keljen és ha nekem lennének gyerekeim akkor ők is kikapnának tőlem hogyha hanyatlásvá-
gyat állapítanék meg náluk a hanyatlásvágyat minden gyerekből ki kell páholni

OSKAR

most a lányok mind Sebastian köré ülnek és össze akarják csókolni tetőtől talpig pedig ha az
ember azt akarja hogy segítsen akkor meg kell érinteni két kézzel kell megérinteni különben nem
ér semmit

MAX

felőlem nyugodtan ülhet körülötte a világ összes lánya engem ne csókoljon meg egyetlen lány
sem akármilyen gazdag is az én családomban úgysem számít a vagyon csak az igazi érzelem
számít

OSKAR

akkor hát elmondhatom neked

MAX

mit mondhatsz el

OSKAR

én érzek valamit irántad és ez igazi érzelem

MAX

végül is barátok vagyunk miért ne

OSKAR

és szerintem szerintem szép vagy felőlem maradhatsz ilyen kövér engem nem zavarna miattam
senki nem kell lefogyjon én nem törődök a külsőségekkel a kövéreket is kedvelem nekem mind-
egy hogy ki hogy néz ki miattam senki nem kell meggyötörje a testét te sem Max én szépnék
látlak a mindenit most már egész nap esni fog a kutyafáját micsoda idő

MAX

érzem hogy a fejembe száll a vér

OSKAR

szerelmes vagyok szerelmes vagyok

MAX

jó jó

OSKAR

na és te veled mi a helyzet te is kedvelsz mondd ez alapfeltétel ahhoz hogy megcsókoljalak a gyöngédség alapfeltétel különben mást csókolok meg hallod

MAX

vajon Bärfuss doktor meddig akarja még itt tartani Sebastiant nem lehet rá semmilyen nyomós oka hacsak az nem hogy meghízzon egy kicsit mert ennyire soványnak lenni én mondom neked épp ennyire soványnak lenni nem egészséges hát ez a másik véglet és ez is egészségtelen a nagymamám mindig azt mondta hogy egy kis szalonna mindig elkel és ez nem csak a háborúban érvényes mert a nagymamám szinte az egész életét háborúban élte le aztán meghalt de ami a háborúban érvényes az akkor is érvényes amikor épp nincs háború és fordítva te most jut eszembe hogy nekem dolgom van odaát egy másik szobában úgyhogy szervusz el is szaladtam

OSKAR

na de Max várjál még nem fejeztem be az okfejtésemet Max Max gyere vissza ugye visszajössz

GONDOLOD HOGY ÖRÖKRE ITT KELL MARADNOM

LEO

még nem fogytam épp ellenkezőleg egy kicsit meghíztam gondolod hogy most már örökre itt kell maradnom

HEIDI

figyelj csak akartam mondani neked valamit beléd szerettem még soha nem voltam szerelmes és most megtörtént szerelmes lettem

LEO

jó jó de gondolod hogy a szüleim mégis értem jönnek akkor is ha híztam mert igazából fogynom kellett volna most pedig hát most még egy kicsit kövérebb vagyok mint régen

HEIDI

azonnal észrevettem hogy valami nem stimmel a szívemmel

LEO

mert ha már nem kellek nekik akkor Seymour sem kell kiköltözzön a szobámból mert az volt az egyezség hogy akkor kell mennie amikor én visszajövök

HEIDI

később majd összeházashozhatnánk és akkor majd mindenki látni fogja hogy lány vagyok mert ha az ember női ruhában lát valakit akkor az egyértelmű akkor az illető lány és nem kell többé azon tűnődni hogy ki ez a bajszos

LEO

és ha én nem jövök vissza akkor Seymour maradhat nem igaz mert akkor senki nem tart igényt a szobára és ha nem jön senki akkor Seymour azt mondja magának hogy jó akkor itt maradhatok mert nem is tud a fennálló tévedésről

HEIDI

ha az ember nem akar egyedül lenni akkor muszáj együtt lenni valakivel

LEO

persze Seymour is jó sovány a szüleim találtak maguknak egy jó soványat és a másiktól amelyik jó kövér attól nyilván megszabadultak és felpakolták a hegyekbe Seymour valószínűleg az iskolában is jobb mint én végül is elképzelhető hogy jobb és én is jobban szeretném ha olyan fiam lenne akinek jó jegyei vannak meg minden még ha össze is törné a szívem hogy az enyémet csak úgy pikkpakk eltegyem a háztól mint egy régi cipőt

HEIDI

na mondd már mert tagadni úgysem tagadhatod érzelmek vannak köztünk vagy talán zavar hogy úgy nézek ki mint egy fiú de azt kinövöm egészen biztosan ki fogom nőni

LEO

de hát te túl öreg vagy hozzám már tizenöt éves vagy és én én meg csak tizenkettő vagyok és különben is én még azt sem tudom hogy esetleg nem a fiúk jönnek-e be nekem igazából a szexualitás számomra egy csukott könyv én még túl fiatal vagyok

HEIDI

gyere tégy magadévá kérlek tégy magadévá én leszek a mindened egy szép házikóban szép szobácskákkal lenni a völgyben én ugyanis nagy híve vagyok a rendezett életnek tisztasággal meg minden és egy kerttel mindenképp kell legyen kertünk is megígéred látod én már el is gondoltam

LEO

ez a lány egy állat

HEIDI

gyere csókolj meg csak próbából csókolj meg úgy mint a filmekben

LEO

ne engedj el Heidi hagyjál hagyjál már ne ne csókolgass ne csókolgass csókok mindig csak a csókok nem szeretem nem akarom neeeeeeeee

HEIDI

és most most nem vagy te is egy kicsit szerelmes belém érzel már valamit én mindenesetre sokkal inkább érzem magam igazi lánynak megcsókolt egy fiú

LEO

nem semmi ilyesmit nem éreztem és nem is tetszett különösebben tulajdonképpen egyáltalán nem tetszett de biztos nem te vagy a hibás Heidi hogy ennyire undorodtam tőle anya mindig azt mondja az undor jön az undor megy lehet hogy az a baj hogy csak a fiúkat szeretem vagy lehet hogy túl kövér vagy az én ízlésemhez de ez a jövő zenéje és ha most olyasmit csinálnál velem amit általában csak a felnőttek csinálnak egymással amikor úrrá lesz rajtuk valami mégpedig amikor szeretik egymást hogyha most azt csinálnád velem akkor később amikor nagy lennék tudnám hogy különösen gyöngéd voltál hozzám de most még a dolognak a gondolata is annyira megijeszt hogy meg tudnák ölni

CSAK AZÉRT MERT ÉN SEM VAGYOK MODELL

OSKAR

hú te aztán jól rám ijesztettél mit mászkálsz az ágyamban ebben a töksötétben talán mégis meggondoltad magad te is szeretsz hanem azt már kétlem hogy az ágy mindkettőnket megbírna egyszer alattam is szinte összedőltem pedig tiszta egyedül voltam benne

MAX

a következőket szeretném majd elmondani ha felnőtt vagyok és van egy egyszobás lakásom

fürdőszobával tehát nagyon elégedett vagyok jó lenne egy kétszobás de az persze megemelné a fix havi kiadásokat nem rendezkedtem be különösebben igényesen egyszerűen rendezkedtem be de szerintem nagyon kényelmes és tiszta tudatosan spórolnék a kényelmes berendezésre és egy kétszobásra ha ma mondjuk 35 vagy 40 éves lennék nem kell különösebben válogatott darabokra gondolni gyakorlatilag tucatáru és addig is amíg valami hasonlót mesélhetek mert ez lesz az életem én addig is vissza akarok menni az iskolába a régi padomat és a tanárait akarok bámulni házi feladatokat akarok írni és másolni és szendvicset enni tejet inni cigizni az iskola udvarán érettségizni önéletrajzot írni továbbtanulni dolgozni szóval mindenfélét amit az ember csinál ha egyszer felnőtt egyszerűen normálisan akarok élni érted átlagosan elégedetten és átlagosan sikeresen élni és addig amíg eljön az ideje addig én ezt végigcsinálom érted végigcsinálom a napkúrát a fekvőkúrát de kész ennyit és nem többet ennél többet nem fogok csinálni és csak azért mert én sem vagyok modell és később csak kis lépésekben fogok haladni mert a kontómon mindig csak ennyi meg ennyi pénz lesz és az nem lesz elég a nagy lépésekre ez semmit nem változtat azon a tényen hogy én egy modellt szeretnék magam mellé és kizárólag egy modellt csókolnék meg úgyhogy ne várd el tőlem hogy kedveljelek csak azért mert te is éppen olyan kövér vagy mint én nem kedvellek semmi sem mozdul meg a szívemben ha megpillantalak és szexuálisan sem pedig hát úgy kellene nem igaz hát micsoda szerelem az olyan szexualitás nélkül a fenébe is koncentrálnom kell különben soha nem jön össze az iskola utána pedig a felnőtt élet te felőlem elhagyhatod magad és lehetsz nyugodtan kövér meg egyre kövérebb nekem aztán mindegy hogy disznó vagy-e vagy sem és amit most mondok azt jóindulatból mondom halod jóindulatból azt akarom hogy békén hagyjanak érted különben visszajövök az éj leple alatt megértetted az éj leple alatt ezt jól jegyezd meg soha nem tudnék beleszeretni valakibe aki olyan kövér mint te megértetted

OSKAR

megértettem

MAX

soha de soha nem fogok belédszeretni soha mindig csak az iskolára gondolni kultúrpubertás és az élet olyan szép halod Oskar iskola iskola tessék itt egy csók bár undorodom tessék tessék tessék megérttetted Oskar hogy te milyen undorítóan kövér vagy micsoda undorító kövér disznó

OSKAR

megérttettem

MOST MÁR AZ UTOLSÓ FRANKOT IS BEDOBTAM

LEO

ó anya nem érkezett apró nem küldtél aprót és most már az utolsó frankot is bedobtam a készülékbe halod anya ez az utolsó hívás ez az utolsó frank bármikor küldhetél volna aprót mert ha épp nem kellett napkúrára vagy fekvőkúrára mennem folyton a házban voltam és a távollétem alatt a szobajátóm mindig nyitva állt bármikor érkezhett volna tőled levél de nem érkezett

MIKÖZBEN A TÖBBIEK CSAK ALSZANAK

ÉS A HOLDFÉNY UGYANÚGY BEVILÁGÍTOTT AZ ABLAKON MINT MÁSKOR ÉS MAX KÉRLELTE VILÁGÍTS DRÁGA HOLD VILÁGÍTS AZTÁN PEDIG FELAKASZTOTTA MAGÁT MAX NEM BÍRTA TOVÁBB NEM BÍRTA ELVISELNI EZT AZ EGÉSZET SEM A HEGYEKET SEM A KÚRÁT SEM OSKART ÚGYHOGY FELAKASZTOTTA MAGÁT NEM TUDOTT VOLNA MÉG EGY KICSIT KITARTANI LEGALÁBB PIRKADATIG AMIKOR MINDEN SOKKAL BARÁTSÁGOSABBNAK TÚNIK A KAKAO MÁR ILLATOZIK A KÁLYHÁN ÉS AZ ÁTLAGEMBER AZT GONDOLJA HOGY EGY NAPOT MÉG KIBÍROK EGY NAPIG MÉG KI TUDOK TARTANI DE MAX NEM AKART KITARTANI MÁR TÖBBÉ- KEVÉSBÉ JÓL ÁTGONDOLT MINDENT OSKART VALAHOGY MÉG KEDVELTE IS ÉS EGY KIS TANÍTÁSTÓL LEHET HOGY MEGGONDOLTA VOLNA MAGÁT DE NEM VOLT TANÍTÁS ÉS KILÁTÁS SEM VOLT TANÍTÁSRA ÚGYHOGY FOGOTT EGY KÖTELET A PIZSAMANADRÁGJA ÖVÉT MEG EGY GERENDÁT ÉS EGY SZÉKET ÉS AZTÁN HALOTT VOLT OTT LÓGOTT A HÁLÓTEREMBEN A GERENDÁN AZ ÉJSZAKA KÖZEPÉN MIKÖZBEN A TÖBBIEK CSAK ALUDTAK ÉS ÁLMODTAK ÉS LEO ARRÓL ÁLMODOTT HOGY BEREPIÜL AZ ÉJSZAKAI KONYHÁBA ÉS NYUGTALANÍTOTTA A GONDOLAT HOGY A SZAKÁCSOK BELEKEVERIK A SÜTEMÉNYTÉSZTÁBA ÉS HEIDI AZ EGYÉRTELMŰSÉGRŐL ÁLMODOTT ARRÓL HOGY EGYÉRTELMŰEN LÁNY VAGY EGYÉRTELMŰEN FIÚ DE AMIKOR ÉPP EGYÉRTELMŰEN LÁNY VOLT VAGY EGYÉRTELMŰEN FIÚ VOLT AKKOR MINDIG MEGJELENT AZ ÁLMÁBAN EGY GYEREK ÉS AZT MONDTA TE TULAJDONKÉPPEN MI VAGY LÁNY VAGY FIÚ OLYAN ELDÖNTETLENNEK TŰNSZ ÉS KICSIT OLYAN VAGY MINT EGY BOLYGÓ MERT OLYAN KEREK VAGY ÉS EZ SZERINTEM CSÚNYA MONDTA A GYEREK AZ EMBER NÉZZEN KI ÚGY MINT EGY EMBER ÉS NE ÚGY MINT EGY BOLYGÓ CSÚNYA VAGY A VILÁG

LEGCSÚNYÁBB EMBERE VAGY TÉGED BE KÉNE TILTANI AZ OLYANOK MINT TE MEG KÉNE DÖGÖLJENEK ÉS OSKAR IS ÁLMODOTT ÉS ÁLMÁBAN CSAK LÉZENGETT VAKÁCIÓJA VOLT ÉS JÓL ÉREZTE MAGÁT ÉS CSODÁLKOZOTT HOGY MIK EZEK A KÉK FOLTOK RAJTA MIÉRT VAN TELIS-TELE AZ EGÉSZ TESTE KÉK FOLTOKKAL ÉS PILLANGÓK ÜLTEK A VÁLLÁRA KIS TÜNDÉREK TÁNCOLTAK KÖRÜLTÖTE MERT IGAZÁBÓL MINDEN FIÚNAK ÉS MINDEN LÁNYNAK KELLENE LEGYEN EGY TÜNDÉRE DE A TÜNDÉREK MÁR RÉG HOLTAN ROGYTAK ÖSSZE EGYTŐL EGYIG OSKAR AMINT AZT MINDENKI KÖNNYEDÉN BELÁT-

HATJA ÁLMÁBAN EGY OLYAN VILÁGBA KERÜLT AMELYBEN NEM LÉTEZTEK GONDOK SEM TÉNYLEGESEN SEM FOGALOMKÉNT NEM LÉTEZTEK ÉS ROBERT ROBERT NEM IS ÁLMODTOTT ROBERT AZOKNAK A HIDEG ÁLMÁT ALUDTA AKIK NEM ÁLMODNAK AKKOR SEM HA ÉBREN VANNAK ÉS AKKOR SEM HA ALSZANAK SEBASTIAN PEDIG NOS SEBASTIAN AZT CSINÁLTA AMIT MINDIG IS CSINÁLT

KEDVES KANCELLÁR ASSZONY

LEO

kedves kancellár asszony már nagyon régóta nincs hírem a szüleim felől pedig már réges-rég haza kellett volna vigyenek a hegyekből és Seymour az unokatestvérem már rég vissza kellett volna menjen Angliába én nem bírom itt tovább itt olyan dolgok történnek amik nem gyerekeknek valók most pedig alázatosan meg szeretném kérni hogy amennyiben módjában állna megtenné-e hogy becsenget a szüleimhez vagy ha esetleg egyenesen értem tudna jönni ide a hegyekbe akkor együtt is elmehetnénk a szüleimhez

ROBERT

mi ez az értelmetlen irkafirka amivel beborítod a lapot

OSKAR

mint Alfred Krupp pont mint Alfred Krupp

LEO

én csak itt üldögélek

ROBERT

de írsz valamit

LEO

nem nem csinállok semmit

ROBERT

de írsz

LEO

nem meg sem mozdulok

OSKAR

de hát ír

LEO

ja igen az államelnököknek írok hogy küldjenek bélyeget a gyűjteményemhez ugyanis meglehetősen nagy és szép gyűjteményem van nézzétek csak és aki bélyeget gyűjt az teljesebb életet él

ROBERT

mutasd csak

LEO

nem nem még nem fejeztem be a levelet és mindjárt írok Heinz Rühmannnak is ott lakik a starnbergi tónál

HEIDI

de hát Heinz Rühmann nem is államelnök és különben is halott nem igaz már szinte 20 éve hogy meghalt

LEO

attól még küldhet bélyegeket

RÉGEBB MINDEN JOBB VOLT

HEIDI

te Robert régebb minden jobb volt nem igaz a táj az állatok az építészet az emberek és főként mi magunk mi is sokkal jobbak voltunk régebb amikor minden jobb volt mondj már valamit mert egészen megnyugodnék ha tényleg így lenne ha egy másik korban a legjobbak közé tartoztam volna

ROBERT

mindenesetre ilyen fiatalon már nem fogunk összegyűlni ilyen fiatalon már nem látjuk egymást

HEIDI

igaz de azelőtt ugye minden jobb volt amikor még egy kicsit fiatalabbak voltunk és még nem ismertük egymást akkor valószínűleg én voltam a legjobb mind közül ugye Robert na mondd már el hogy milyen volt régebb

ROBERT

mindenesetre jócskán megöregedtünk de még nem vagyunk annyira öregek hogy valaki azt mondhatná hogy nézzétek azt az öreget gyerekek vagyunk gyerekek akik öregebbek lettek Heidi ez történt és van akin jobban látszik van akin kevésbé mert ez is változó mint minden de annyira azért nem változó a telet mindig felismerheted még akkor is ha az egyik tél nem úgy néz ki mint a másik de te mindig tudod hogy ez a tél ez most a tél és ugyanez van az emberekkel is Heidi

HEIDI

védj meg Robert kérlek védj meg ne hagyj magamra jó ne hagyj magamra amíg csak meg nem halok

ERŐLTESSÉTEK MEG MAGATOKAT

ROBERT

most úgy meg kell erőltessük magunkat mint még soha most végérvényesen olyanná kell válnunk mint Sebastian akkor Bärffuss doktor majd eljön és megejti az általános vizsgálatot

HEIDI

Bärffuss doktor nélkül a gyerekek hosszú távon elsorvadnak ugye

OSKAR

úgy megerőltetem magam mint még soha ez biztos hatni fog

HEIDI

hát még én látod hogy erőlködök

OSKAR

még jobban megerőltetem magam Robert kétszeresen is megerőltetem magam mert Maxért is erőltetem magam ezt lehet ugye Robert

HEIDI

Robert nézz csak ide akkor te is tanúsíthatod tanúsítsál tanúsítanod kell mert sokkal jobban megerőltetem magam látod

OSKAR

Robert ugye így jól csináljuk most úgy csináljuk ahogy Bärfuss doktor kéri

LEO

nézd megemelem a lábam

HEIDI

Leo megemeli a lábát

ROBERT

ne a lábad emelgesd hanem erőlted meg magad

LEO

megemelem a karom látod milyen megerőltető felemelni a karomat

HEIDI

most felemeli a karját

OSKAR

próbáljuk meg mi is Robert

ROBERT

karokat le több erőlködést

LEO

de úgy megerőltetőbb ha az ember megemeli valamijét

ROBERT

karokat le értve vagyok

OSKAR

igen

ROBERT

csináljátok úgy ahogy én csinálom akkor mindjárt itt lesz még a vihar előtt

HEIDI

na és ha belécsap a villám

OSKAR

Bärfuss doktorba nem is tud belecsapni a villám

ROBERT

Bärfuss doktor csak akkor fog eljönni ha majd annyira megerőltettétek magatokat hogy jobban már nem is lehetséges csak akkor lesz veletek meglegedve akkor majd eljön és látni fogja és elégedett lesz azzal amit lát

HEIDI

azt akarom hogy elégedett legyen velem én erőltetem meg magam a legeslegjobban nézd csak én vagyok az aki a legjobban megerőlteti magát mindig is én voltam mindig

EZ EGY KÖZÖSSÉGI DÍVÁNY

LEO

Sebastian ébredj Sebastian most én akarok a díványra feküdni ez egy közösségi dívány selyem-damaszt kárpittal és a mindenkié kelj fel Sebastian kelj fel most én jövök én akarok idefeküdni nem hallok az arany karod nem véd meg semmitől érted kicsavarom itt fenn nem ér semmit demokráciában élünk és a demokrácia szellemében úgyhogy nyomás állj fel vagy legalább csússz egy picit arrébb hogy melléd fekhessek nem foglalok sok helyet csak egy kis sarkocska kéne Sebastian csak egy icipici sarkocska csússz már odébb Sebastian csússz odébb

MOSTANTÓL ÉN FEKSZEM

ROBERT

hé te hagyd békén Sebastiant

HEIDI

most mi ütött belé

LEO

ha már itt kell maradnom akkor feküdni fogok világos most én következek a fekvéssel én is kérek morfiomot halljátok morfiomot morfiomot engedélyezték végre a gyógyító morfiom árusítását

ROBERT

hagyd már abba a garázdálkodást zavarsz mindenkit hát hogy fogyjon le az ember ilyen kiabálás közepette

LEO

ez egy közösségi dívány egy közösségi dívány tűnjön el húzzon már el végre a helyére

ROBERT

megettébolyodott

HEIDI

milyen sápadt mintha beteg lenne pedig meg kell gyógyulnia

LEO
tűnjön el mostantól én fekszem ott

ROBERT
nyugodjál már meg levelezz egy kicsit az államelnökökkel az mindig úgy feldobott

HEIDI
most végre volna időd valami olyasmire amit szeretsz olvasni valamit

LEO
most nem akarok olvasni

HEIDI
egyszer akarsz olvasni máskor nem akarsz

LEO
csak itt akarok feküdni

HEIDI
és most hirtelen ott akarsz feküdni

LEO
egyáltalán nem hirtelen mindig is itt akartam feküdni

HEIDI
feküdni

ROBERT
mit mond nem értek semmit beszéljen hangosabban Heidi mondd meg neki hogy beszéljen hangosabban

HEIDI
április május július be távol semmi vagyok már válnék a világtól

EGÉSZEN TISZTÁN LÁTOM A SÁRGA SÍKOSZTÜMÉBEN

HEIDI
Bärfuss doktor ott jön Bärfuss doktor

OSKAR
vajon tényleg ő az és nem valaki más valaki akit kevésbé várunk vagy aki el sem jön valaki akire egyáltalán nem vágyunk

HEIDI
ő az ő az

ROBERT
jön mindig mondtam hogy jönni fog és igazam volt

OSKAR

soha de soha nem kételkedtem benned Robert ugye megmondod Bärffuss doktornak hogy én sosem kételkedtem

HEIDI

hát eljön végre

ROBERT

Heidi hajkefét letenni vigyázállás

OSKAR

Bärffuss doktor Bärffuss doktor itt vagyunk itt vagyunk

ROBERT

mondtam hogy eljön és most tényleg jön is

OSKAR

integetek neki integessetek ti is vagy gyorsan eregessetek füstjeleket tessék itt a szemüvegem hogy ne kelljen megölnetek ha tüzet akartok csinálni önszántamból odaadom

ROBERT

mindjárt itt lesz köztünk és elmondja hogy hogyan tovább hogy most mi következik és mit tartogat a jövő egyszer és mindenkorra velünk lesz

HEIDI

de ugye ugye jó szándékkal van irántunk

OSKAR

szép lesz ugye igazán szép lesz egy kicsit Eszem-izsom ország is lesz meg egy kis iskola is ugye kár hogy Max már nem érhetette meg amit mi most megérhetünk tudniillik a megváltást a kúra alól

ROBERT

és most következik az általános vizsgálat

OSKAR

derekasan meg is erőltettük magunkat

ROBERT

mindjárt körebeálljuk

HEIDI

mint a holdak

OSKAR

jó

HEIDI

de jaj

ROBERT

jaj mi

HEIDI

lesiklik a lejtőn a sítálpain siklik lefele a lejtőn és a nyomában a rendőrség

ROBERT

ugyan már errefele tart semmi mást nem forgat a fejében

OSKAR

hogy is mondhatsz ilyet Heidi Bärfuss doktor hozzánk és csakis hozzánk akar jönni

HEIDI

egészen tisztán látom hogy jó messzire elsiklik egészen tisztán látom a sárga síkosztümében

ROBERT

biztos mutatni akar valamit a rendőrségnek ami segíthet az ügy felderítésében talán felfedezett valami fontosat igen ez lesz az Bärfuss doktor megoldotta az ügyet és most a rendőrséget is beavatja hogy letartóztathassák a tettest

HEIDI

de hát az aki mutatni akar valamit a többieknek az nem így nem sízik szabályosan repül olyan gyorsan száguld lefele

ROBERT

nahát hogy Bärfuss doktor milyen jól sízik és milyen elegáns nézd csak milyen előkelő és jól öltözött hozzá képest milyen ügyetlen a rendőrség egy isten sem nézhet ki nála jobban egy isten sem állna nála szebben a sítálpakon

OSKAR

Bärfuss doktor a legszebb ugye nincs nála szebb ugye nekem ő egy angyal még akkor is ha lesiklik

a világ legszebb angyala

HEIDI

most már nem látom most eltűnt

ROBERT

nézd meg jobban Heidi

OSKAR

igen Heidi nézd meg jobban biztos nem nézted meg jól

HEIDI

nincs ott semmi nem látszik

BÄRFUSS NINCS TÖBBÉ

ISKOLÁSOK KÓRUSA Bärfuss nincs többé

ROBERT

senki nincs többé bejártam az egész házat felmentem a tizedikre benéztem minden szobába végigjártam minden szárnyat voltam az étkezőben és a fekvőteremben és keresztülmentem a betegszobákon átkutattam a nővérstációt és az orvoslakást jártam a hálóteremben és végimentem a hamuszürke linóleumon üldögéltem az acélcső bútorokon és tejüveg lámpabúrák alatt felmentem a hegyekbe és lenéztem a völgybe de Bärfuss nincs többé lementem odáig ahol a lét árnyékot vet és lenéztem a szakadékba és azt kiabáltam Bärfuss hol vagy de csak az örökös uralhatatlan vihart hallottam és a lények ragyogó szívárványa ott feszült a szakadék fölött az őt létrehozó napsütés nélkül és lecsöpögött és amikor felpillantottam a befoghatatlan világra és az isteni szem felé akkor üres feneketlen szemgödörrel nézett vissza rám és az örökkévalóság ráterült a káoszra és szétépte azt mert Bärfuss nincs többé

TALÁN TALÁN A PUNKZENE HIÁNYZOTT MINDANNYIUKNAK

AZTÁN CSENGENI KEZDETT A TELEFON ÉS MINDANNYIAN ÖSSZEREZZENTEK TELEFON TELEFON TELEFON KIBÁLTÁK MINDEN SAROKBÓL TELEFON TELEFON TELEFON ÉS VÉGE-HOSSZA NEM VOLT ELŐSZÖR CSENGETT TULAJDONKÉPPEN CSAK DEKORÁCIÓ VOLT MŰKÖDNI MŰKÖDÖTT DE SENKI VAGYIS SZINTE SENKI NEM TELEFONÁLT VELE CSAK ÚGY LÓGOTT A FALON JÓL NÉZETT KI ÉS VALAMIKOR RÉGES-RÉGEN NAGYON MODERN LEHETETT TELEFON A HEGYEKBE ENNEK MÉG A SÍKFÖLDÖN IS ELMENT A HÍRE DE MOST A TECHNIKA FEJLŐDÉSÉNEK HÁLA AMELYET MÉG A HEGYEK SEM TUDTAK MEGTÁNTORÍTANI MERT HA VALAMI MEGTÁNTORÍTHATATLAN AKKOR AZ A FEJLŐDÉS EZT A GONDOLATOT ELÉG NÉHA FELIDÉZNI ÉS MÁRIS MEGNYUGTAT MÁR ELJÁRT FÖLÖTTE AZ IDŐ ÉS PEDIG CSENGETETT ÉS A SZÜLŐK ÉS GYÁMOK TELEFONÁLTAK ÉS EGYMÁS UTÁN KÖZÖLTÉK A JELEN LEVŐ GYEREKEKKEL HOGY NE IS ÁLMOJANAK A HAZATÉRÉSRŐL NE IS ÁLMOJ A HAZATÉRÉSRŐL MONDTÁK NE HARAGUDJON MONDTA PÉLDÁUL OSKAR ANYJA NE HARAGUDJON AZ ISTEN SZERELMÉRE ÉS MINDEN GYEREKNEK UGYANEZT MONDTÁK AZ ISTEN SZERELMÉRE NE HARAGUDJONAK NE VEGYÉK SZEMÉLYES SÉRTÉSNEK DE A SZOBÁJUKBAN MOST EGY MÁSIK GYEREK LAKIK NEM MINTHA AZT JOBBAN SZERETNÉK DEHOGY VISZONT SOVÁNY ÉS ÜGYES ÉS RÁADÁSUL JÓ TANULÓ IS MONDTÁK A SZÜLŐK ÉS HÁT A HEGYEKBE IS SZÉP NEM IGAZ A HEGYEKBE IS SZÉP A FAHATÁR ÉS A HÓ MÁS SZÓVAL VÉGTÉLEN VAKÁCIÓ OSKAR PEDIG SEMMIT NEM MONDOTT ERRE MIT IS MONDHATOTT VOLNA EZ VOLT AZ IGAZSÁG KÖVÉR VOLT NAGYON KÖVÉR MÁR AMENNYIRE MEG TUDTA ÍTÉLNI MINTHA EGY KICSIT MÉG HÍZOTT VOLNA IS TALÁN MEG KÉNE MÉRETKEZNI A TELEFONBAN FELCSENDÜLŐ HANGOK HATÁROZOTTAK VOLTAK TEHÁT EL VOLT HATÁROZVA AZTÁN TELEFONÁLT A HEIDI GYÁMJA ÉS Ő IS PONTOSAN UGYANEZT MONDTA KIVÉVE PERSZE AZT HOGY SZERETI MERT A GYÁMOK NEM SZERETNEK LEGALÁBBIS NEM A GYÁMGYEREKÜKET A GYÁMOK MÁSOkat SZERETNEK A NŐK TALÁN FÉRFIAKAT MEG ÁLLATOKAT IS MICSODA GYÖNYÖRŰ SZARVAS KIÁLTHAT FEL ALKALOMADTÁN EGYIK VAGY MÁSIK GYÁM DE VÉGŰL IS MIT TUD AZ EMBER A GYÁMOKRÓL FEHÉR FOLTOK A GYÁMOK HEIDI SÍRT EGY KEVESET ÉS DÜHÖNGÖTT IGEN MONDTA DE Ő MÁR OLYAN JÓL ELKÉPZELTE HOGY SOVÁNY LETT VOLNA A SÍKFÖLDÖN AHOL MINDENKI SZERETTE VOLNA A BELSŐ ÉS KÜLSŐ SZÉPSÉGÉ-ÉRT BELÜLRŐL ÉS KÍVÜLRŐL IS SZÉP VAGYOK

EZT AKARTA KIABÁLNI ÉS AZ EMBEREK MIND EGYETÉRTŐEN UJJONGTAK VOLNA ÉS BÁRKI DE TÉNYLEG BÁRKI SZÍVESEN LETT VOLNA A HOLDJA SEMMI DE KIABÁLTA A GYÁM A TELEFONBA OLYAN HANGOSAN HOGY MINDENKI HALLOTTA EL VAN HATÁROZVA FENT MARADSZ MINDANNYIAN FENT MARADTOK A CSERE MEGTÖRTÉNT ÉS LETETTE A TELEFONT ÉS ROBERTET IS FELHÍVTÁK ÉS AZ Ő SZÜLEI IS UGYANAZT MONDTÁK MINT A TÖBBI SZÜLŐ KICSERÉLTÉK MÁSIK GYEREK NE HARAGUDJ ÉS ROBERT NEM HARAGUDOTT CSAK ELVESZTETTE A TARTÁSÁT A TARTÁSNAK LŐTTEK EGYSZER S MINDENKORRA LŐTTEK NEKI ÉS MEGFOGTA A SEBASTIAN KEZÉT VIGASZRA VAN SZÜKSÉGE GONDOLTA ROBERT SEBASTIANNAK MOST FELTÉTLENÜL VIGASZTALÁSRA VAN SZÜKSÉGE OLYAN MINT EGY BOCI AZ ÉGBŐL HULLOTT NEKEM ALÁ ÉS ROBERT VIGASZTALTA AMILYEN JÓL CSAK TUDTA SZORÍTOTTA ÁTKAROLTA CSÓKOLTA ÖLELTE ÉS KICSIT TÁVOLABB ETTŐL A SZÍVSZORÍTÓ FÁRADOZÁSTÓL AMELY EGY HALOTTNAK EGY OSZLÁSNAK INDULÓ TESTNEK VÉGÜL IS EGY CSONTVÁZNAK SZÓLT KICSIT ODÉBB ÜLDÖGÉLT LEO ÉS A MOGOT OLVASTA WAS TIRED SHE WAS DEAD TIRED HER PAWS WERE DEAD TIRED EVEN HER TAIL WAS DEAD TIRED MOG THOUGHT I WANT TO SLEEP FOR EVER AND SO SHE DID HÁT NEM EZT HAJTOGATTA NEM EZT MONDOGATTA MÁR MIÓTA HOGY TALÁN NEM OLYAN EGYEDÜLÁLLÓ AZ Ő SORSA HOGY TALÁN MINDENKIRE VÁR EGY SEYMOUR EGY HELYETTES ÜGYMOND AZ EMBER UGYANIS NEM CSAK A SAJÁT ÉLETÉT ÉLI HANEM KORA ÉS KORTÁRSAIÉT IS DE SENKI NEM HALLGATOTT RÁ SOHA NEM HALLGATTÁK MEG ÉS MOST TESSÉK NA TESSÉK GONDOLTA LEO AKI MÁR NEM VÁRT SEMMIT SEM TELEFONHÍVÁST SEM LÁTOGATÁST ÉS EGYÁLTALÁN SEMMIT SEM VÁRT AZ ÉLETTŐL AMENNYIRE LEHETÉSES VOLT MÁR BELETÖRÖDÖTT ABBA HOGY KISELEJTEZTÉK VÉGÜLIS ÚTTÖRŐNEK SZÁMÍTOTT EBBEN AZ ÜGYBEN ÉS AZ EMBERNEK TUDNI KELL HOGY HA MÉG A KANCELÁRNŐ IS TEHETETLEN ÉS KÉPTELEN ELÉRNI VALAMIT AZ EMBER SZÜLEINÉL AKKOR AZ EGYÉN AZ INDIVIDUUM IS EGÉSZEN EL VAN VESZVE ÉS TALÁN TALÁN A PUNKZENE HIÁNYZOTT MINDANNYIUKNAK A TEREMBEN HA PUNKZENÉT HALLGATHATTAK VOLNA AKKOR TALÁN MEGSZÜLETETT VOLNA VALAMI A SZÍVEKBEN PÉLDÁUL AZ ELLENÁLLÁS A KÖZÖS ERŐSZAKRA HAJLAMOS ELLENÁLLÁS DE HÁT NEM LEHETETT PUNKZENÉT HALLGATNI NEM VOLT SEMMI A RAMONESTÓL MEG SEMMI MODERN SEMMI SHOOT THEM IN THE BACK NOW SEMMI GIMME WORLD WAR 3 WE CAN LIVE AGAIN IGAZÁBÓL SEMMILYEN ZENE SEM VOLT ÉS A SZÍVEKBEN SEM SZÜLETETT MEG SEMMI

Fordította: Biró Eszter

Fontosabb inspirációs források:

Judith Kerr: Goodbye Mog

Thomas Mann: A varázshegy

Ernst Jünger: A márványszirteken

Jean Paul: Siebenkäs

Hubert Fichte: Versuch über die Pubertät

Slavoj Žižek: The Pervert's Guide to Cinema

Norbert Jacques: Das Testament des Doktor Mabuse (Rendező: Werner Klingler)

Loriot: Feierabend

*Minden jog fenntartva: © schaeferphilippen
schaeferphilippen, Theater und Medien, Köln, Meister-Gerhard-Straße 11, 50674
Köln, Németország*

A fordítás a Goethe-Institut támogatásával jött létre.

CRITICĂ

După spectacolul din Szeged, Attila Keresztes regizează a doua oară drama *Hedda Gabler* de Ibsen. Realizat în condiții de studio, spectacolul plasează povestea într-un interior modern, o lume idilică cu tonuri coloristice de bomboană, accentuând astfel și mai mult contrastul dintre mediul orb și anost al personajelor și poveștile umane tragice. În cronică sa realizată cu o analiză detaliată Andrea György susține că spectacolul trupei mureșene este remarcabil prin utilizarea cu sens a proporțiilor dintre tragic, grotesc și comic, raportându-se în ansamblu în mod critic la lumea pe care o evocă.

Regizoarea Anca Bradu a lucrat a doua oară cu Compania Szigligeti din Oradea. După *Clasa noastră* a montat recent *Cercul de cretă caucazian* de Bertolt Brecht. În critica sa Krisztina Kiss susține că spectacolul se concentrează mai ales asupra narației poveștii Solomon, punând în centrul atenției figura lui Gruse, cea care salvează copilul abandonat. Kiss menționează universul vizual al spectacolului, care evocă porturi populare balcanice, precum și coreografia premeditată.

Spectacolul de revelion din repertoriul teatrelor din Transilvania, care favorizează cu precădere genuri populare de divertisment, dar realizează producții la nivele diferite, are o importanță deosebită și din punctul de vedere al comunității. Concepția de teatru-artă a Teatrului Tamási Áron din Sf-Gheorghe este oarecum diferită de tradiția divertismentului ușor, spectacolul de revelion este totuși parte integrantă a repertoriului prin exigența sa, scrie Erika Fám în critica sa. Cu toate acestea *Gâlceville din Chioggia* în regia lui Sardar Tagirovsky nu este un spectacol fără neajunsuri: se bazează prea mult și fără temei pe muzică, pe hiturile anilor 1970-1980, în timp ce nu reușește să adâncească tema comediei.

Tradiția spectacolelor de revelion și așteptările publicului față de teatrul muzical sunt puternice la Satu-Mare. În critica sa Eszter Kovács scrie despre producția de la finele anului 2017: analizând *Mătușa lui Charley* are obiecții mai ales la calitatea realizării scenice. Părerea sa este că tradiția spectacolelor de revelion ar trebui să fie dislocat nu neapărat din perspectiva genurilor abordate, ci mai curând din cea a exigenței regizorale-interpretative, din cadrul suficient al divertismentului gratuit.

INTERVIU

Crearea de valori, încurajarea oamenilor să gândească, mai ales acum, când lumea tinde să sufocă astfel de activități – în asta vede rostul teatrului conducătorul Teatrului Figura Studio din Gheorgheni. Melánia Pethő a discutat cu István Albu despre profesie, spectatori, dificultățile conducerii unei instituții și rolul teatrului experimental.

Zoltán Gálovits a discutat cu producătorul liber profesionist Zenkő Bogdán despre management cultural, instituții de învățământ românești și maghiare din Transilvania, aspectele teoretice și practice ale profesiei. Zenkő Bogdán vorbește despre experiența sa din teatrul de stat, structura instituțională, ierarhie, precum și despre experiența acumulată ca manager de proiecte în Ungaria și SUA. Pe lângă toate acestea descrie și circumstanțele întemeierii propriei sale firme, dificultățile în gestionarea sa și viziunea despre viitor.

STUDIU, ESEU

În eseuul său Csaba Szilágyi-Palkó scrie despre un grup de dans artistic – Trockadero sau Trocks –, caracterizat de travesti, sensibilitate și „tupeu” queer și camp, estetică androgină și divertisment profesionist. Membrii săi bărbați au nume de scenă feminine și biografii fictive și prezintă coreografii parodistice pe muzică clasică. Toți au și alte activități profesionale în afară de Trockadero.

În impresiile despre ediția 2017 a Festivalul Sipelart organizat bianual, Eszter Biró scoate în evidență angajamentul politic al evenimentului teatral din München. În focarul ediției recente s-a aflat teatrul progresiv din Africa de Sud și cel din Asia de Sud. Tema recurentă a spectacolelor a fost corul, diferitele posibilități ale individului și ale comunității, precum și experiența primordială a întâlnirii cu alteritatea, cu străinului. Din programul festivalului Biró evidențiază spectacolul *MDLSX* al Silviei Calderoni, care vorbește despre intersexualitate printr-o poveste

personală; spectacolul eseu *Experiment despre gimnastică* al lui Oliver Zahn, care tematizează aplicarea gimnasticii-spectacol în politică prin prezentarea istoriei acestui gen; performance-ul teatral coral *Imnul iubirii* de Marta Górnicka, care cercetează problema identității; performance-ul *Think Much. Cry Much* al lui Rima Najdi, cu origini lebaneze din Berlin, precum și spectacolul lui Milo Rau, creat cu protagoniști cu sindromul Down, *Cele 120 de zile ale Sodomei*.

RECENZII DE CARTE

Conferințele, interviurile și scrierile lui Thomas Ostermeier au apărut în 2016 într-un volum în limba română datorită lui George Banu și Festivalului Internațional de Teatru de la Sibiu. În recenzia scrisă de Éva Patkó aflăm despre metodele de lucru ale lui Ostermeier, noua sa concepție despre Ibsen, despre relația dintre teatru și politică, precum și despre opinia lui Ostermeier despre teatrele convenționale, despre performance și teatru postdramatic.

Volumul autorului belgian de limbă franceză Paul Emond a apărut în limba maghiară la editura budapestană Napkút în 2014, în traducerea realizată de Judit Károly. În volum sunt trei drame de un act, situate undeva pe axa comedie/tragicomedie/burlesc/farsă, dar funcționând și ca parodii ale acestor genuri. Autorul recenziei consideră că au în comun faptul că acțiunea lor se întâmplă în spații publice, personajele fiind oameni mărunți ratați, care trăiesc în monoloage interminabile, problema lor principală fiind singurătatea și imposibilitatea fericirii în dragoste. Societatea este parțial de vină pentru asta, dar principalii vinovați sunt ei înșiși prin meschinăria, lipsa de empatie și egoismul lor.

După ce trasează metodele creative ale regizorului-dramaturg francez, recenzia prezintă trei adaptări de povești ale lui Pommerat. *Scufița roșie* (2005), *Pinocchio* (2008) și *Cenușăreasa* (2012) au apărut la editura franceză Actes Sud, în volume separate fiecare, la un an după scrierea și premiera lor. Autoarea recenziei crede despre adaptările în limba franceză că se încadrează în realitatea prezentului nostru, în măsura în care chestionează raportarea noastră la lume și mecanismul relațiilor noastre familiale.

IMAGINE GĂSITĂ

În seria Imagine Găsită dramaturgul István Örkény și soția lui, Zsuzsa Radnóti după premiera cu spectacolul *Familia Tót* la Tg-Mureș, în data de 8 martie 1968. Fotografia făcută de József Marx provine din arhiva Teatrului Național din Tg-Mureș. Alăturat se poate citi un fragment din interviul realizat cu István Örkény în numărul din martie 1968 al revistei *Utunk*.

DRAMĂ

Dramaturgul german Anne Lepper s-a născut în 1978 la Essen. Drama sa intitulată *Seymour* poate fi citită în acest număr în traducerea lui Eszter Biró: premiera absolută a avut loc în 2012 la Schauspiel Hannoverben, iar în 2016 Balázs Bodolai a regizat un spectacol lectură la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj. *Seymour* spune povestea a cinci copii grași care participă la o dietă specială într-un sanatoriu din munți, urmând regulile precise ale doctorului Bärffuss. Speră mereu ca doctorul să apară și să certifice succesul tratamentului, ca ei să se întoarcă acasă. Acest lucru însă nu se întâmplă niciodată și ei, blocați definitiv pe vârful transformării dorite, primesc un mesaj de la părinți că au fost înlocuiți cu copii mai slabi. Povestea cu tâlc grotescă a lui Lepper țintește perspectiva despre individual a societății de consum prin idealul corpului acceptabil, tolerat și considerat folositor. Deși personajele sunt copii, problemele și confesiunile lor reflectă lumea adulților: lupta nesfârșită și neproductivă pentru atingerea idealului, dorința de a se conforma, sentimentele de bază ale lipsei de iubire și ale substituibilității.

REVIEWS

After the one in Szeged, Attila Keresztes directs Ibsen's *Hedda Gabler* for the second time. The studio performance places the story in a modern interior, in a candy-frosting coloured, idyllic world, enhancing by this the contrast between the narrow-minded blind environment and the tragic human stories. According to Andrea György's detailed analytical review, the Tompa Miklós Company created an outstanding performance, which uses proportions of tragedy, comedy and grotesque meaningfully, while relating on the whole critically to the universe it conjures.

Romanian director Anca Bradu has worked together for the second time with the company of the Szigligeti Theatre in Oradea: after *Our Class* she has directed Bertolt Brecht's *Caucasian Chalk Circle*. In her review Krisztina Kiss states that the performance focuses mainly on the narration of the Solomon-story, bringing to the front Gruse's figure, who saves the abandoned child. Kiss highlights the visual world of the performance, evoking Balkan folk costumes and the elaborate choreography of the show.

The New Year's Eve premiere of the Transylvanian theatres has an outstanding importance from the perspective of the community as well, since there is a preference mainly for the popular entertaining genres, but accomplished in productions of varying qualitative levels. The art-theatre conception of the Sf-Gheorghie theatre is somewhat far from the tradition of light entertainment, so the New Year's Eve performance is usually an organic part of the repertoire on account of its exigency, writes Erika Fám in her review. However, *Brawling in Chioggia* directed by Sardar Tagirovsky is not without faults: it relies excessively and gratuitously on music, on the Italian hits of the 1970s and '80s while it fails to reveal the depths of the comedy.

The Satu-Mare theatre has a strong tradition of New Year's Eve productions and a high public expectation of musical performances. Reviewing the production that bid farewell to the year 2017 Eszter Kovács disapproves mainly the quality of the staging. Her opinion is that the tradition of New Year's Eve performances should be innovated not from the point of view of genres, but rather from that of the directorial-creative exigency, within the satisfying framework of sheer entertainment.

INTERVIEW

Creating value, urging people to think, especially now, when the world tends to repress these activities – this is what the leader of Gheorgheni based Figura Studio Theatre thinks is the purpose of theatre. Melánia Pethő talked to István Albu about the profession, spectators, the difficulties of leading an institution, and the role of experimental theatre.

Zoltán Gálovits interviewed freelance producer Zenkő Bogdán about cultural management, Romanian and Hungarian educational institutions in Transylvania, and the theoretical and practical aspects of the profession. Zenkő Bogdán speaks about her experience in state owned theatres and hierarchy, as well as about her experience gathered while working in Hungary and the USA as project manager. In the meantime she also presents the circumstances of founding her own business, the difficulties in maintaining it and her vision of the future.

STUDY, ESSAY

In his essay Csaba Szilágyi-Palkó writes about a dance group – the Trockaderos, or Trocks – characterized by cross-dressing, queer and camp sensitivity and „insolence”, androgynous aesthetics and professional entertainment. Its male members have female stage names and fictitious biographies and they present professional, parody-like choreographies with classical music. They all have other works beside Trockadero.

Eszter Biró wrote about the 2017 edition of the bi-annually organized Spielart Festival, pointing out the political engagement of the Munich theatrical event. South-African and South-Asian progressive theatre were in the focus of the latest edition of the festival, with the recurring theme of the chorus, the various possibilities of correlations between the individual and the community and the primordial experience of meeting otherness and strangers. Biró highlights Silvia

Calderoni's *MDLSX* performance, which speaks about intersexuality through a personal story; Oliver Zahn's essay-show *Experiment About Gymnastics (Versuch Über das Turnen)*, discussing the political application of gymnastics through the history of gymnastics; Marta Górnicka's theatrical chorus performance *Hymn to Love*, investigating the theme of national identity; Berlin based Lebanese creator, Rima Najdi's performance *Think Much. Cry Much*, as well as Milo Rau's performance with actors with Down-syndrome *120 Days of Sodoma (Die 120 Tage von Sodom)*.

BOOK REVIEWS

German director Thomas Ostermeier's collected conference talks, interviews and writings were published in Romanian in a volume in 2016 due to the efforts of the Sibiu International Theatre Festival and George Banu. In her review about the book Éva Patkó writes about Ostermeier's working methods, his new interpretation of Ibsen, the relationship between theatre and politics, as well as, about Ostermeier's opinion about conventional theatre, performance and postdramatic theatre.

French-Belgian author Paul Emond's drama volume was translated by Judit Károly and published by Napkút publishing house in Budapest in 2014. The volume contains three one-act plays, situated somewhere on the axis of comedy/tragicomedy/burlesque/farce, but also functioning as parodies of these genres. The reviewer considers that their common features are that they are set in public places, their characters are failed ordinary people living their lives in endless monologues, their main problem being loneliness and the impossibility of ever reaching happiness in their love life. Society is partially to blame for this, but most of all it is their fault: their pettiness, lack of empathy and selfishness.

After surveying the creative methods of the French playwright-director, the review presents three drama adaptations of tales by Pommerat. *Little Red Riding-Hood* (2005), *Pinocchio* (2008) and *Cinderella* (2012) were published by the French publishing house Actes Sud, in separate volumes, in no more than one year after their writing and stage premiere. The reviewer thinks about the French tale-adaptations that they are embedded in the reality of our present, because they question our relationship to the world and the mechanism of our family relations.

FOUND IMAGE

In the Found Image series you can see Hungarian playwright István Örkény and his wife, Zsuzsa Radnóti after the premiere of *The Tót Family (Tóték)* at Tg-Mureş, on the 8th of March 1968. The photo shot by József Marx is the property of the archive of the Tg-Mureş National Theatre. In the caption you can read a fragment from an interview with István Örkény, published in March 1968 in the literary magazine *Utunk*.

DRAMA

Anne Lepper is a German playwright born in 1978 in Essen. *Seymour*, her drama, can be read in Eszter Biró's translation in our issue: the world premiere of the text was in 2012 at Schauspiel Hannover, and in 2016 Balázs Bodolai directed a reading performance of the text at the Hungarian Theatre of Cluj. *Seymour* tells the story of five obese children who participate in a special diet-cure in a high-mountain sanatorium following the precise rules of Dr. Bärfuss. They keep hoping that the doctor will finally appear to certify the success of the cure and they can go home. But this never happens, and when they get stuck forever on the mountain-top of their desired transformation, they get a message from their parents that they have been replaced by slimmer children. Lepper's grotesque morality targets the perception of the individual in a consumer society, through the ideal of the acceptable, tolerable and useful body. Although the characters are children, their words and problems reflect the world of adults: the endless and fruitless struggle for the ideal, the desire to meet expectations, the basic emotions of lovelessness and exchangeability.

JÁTÉKTÉR – erdélyi színházi periodika

A lapszám felelős szerkesztője: László Beáta Lídia

A szerkesztőség tagjai:

László Beáta Lídia

Ungvári Zrínyi Ildikó

Zsigmond Andrea

Varga Anikó (főszerkesztő)

Segédszerkesztő: Gál Boglárka

Korrektúra: Kovács Emőke

Fordítás: Albert Mária

Logó, dizájnelemek: Adrian Ganea

Borítóterv: Benedek Levente

Tördelés: Molnár Rozália

Lapmenedzser: Kovács Gábor (kovacs.jatekter@yahoo.ro)

Színházak hírei, kapcsolat: Dunkler Réka (jatekteroffice@yahoo.ro)

A lapot alapította 2012-ben Sebestyén Rita és Kötő József.

Az alapító szerkesztőség tagjai: Sebestyén Rita (főszerkesztő), Kötő József,

Ungvári Zrínyi Ildikó, Karácsonyi Zsolt.

Az alapító szerkesztőség munkatársai: Demény Péter, Zsigmond Andrea, Dunkler Réka, Albert Mária, Szilágyi N. Zsuzsa.

A lap felelőssége abban áll, hogy teret adjon a véleménynyilvánításnak. A lapszámban közölt cikkek a szerzők és a nyilatkozók véleményét tükrözik, amelyek nem feltétlenül egyeznek a szerkesztőség véleményével.

Responsabilitatea revistei noastre este de a găzdui opiniile, oricât de diverse, ale colaboratorilor noștri. Responsabilitatea pentru conținutul fiecărui text aparține autorului.

The journal is only liable for allowing free expression of opinions. Responsibility for the views expressed in the articles rest solely with the authors.

ISSN 2285 –7850

ISSN-L 2285 –7850

Készült a kolozsvári IDEA Nyomdában

Felelős vezető: Nagy Péter igazgató

Cluj-Napoca, Calea Turzii nr. 160-162

tel. +40 264 594634

TÁMOGATÓK

Bethlen Gábor Alap
Communitas Alapítvány
Kolozs Megyei Tanács
Nemzeti Kulturális Alap

Revistă culturală finanțată cu sprijinul Ministerului Culturii
și Identității Naționale

Albert Mária
Bajka-Barabás Réka
Boros Kinga
Deák Réka
Jászay Tamás
+ öt anonim támogató

Megvalósult
a Magyar Kormány
támogatásával

MINISTERUL CULTURII ȘI
IDENTITĂȚII NAȚIONALE

CONSILIUL JUDEȚEAN
CLUJ